

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜZE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

RUSYA'DA MÜZECİLİĞİN GELİŞİMİ

**OLGA VOLKOVA HUMBATOVA
2501131365**

**TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. FETHİYE ERBAY**

İSTANBUL-2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : OLGA VOLKOVA
HUMBATOVA Numarası : 2501131365

Anabilim Dalı /
Anasanat Dalı / Programı : MÜZE YÖNETİMİ Danışmanı : PROF.DR. FETHİYE ERBAY

Tez Savunma Tarihi : 27.05.2019 Saati : 11:00

Tez Başlığı : RUSYA'DA MÜZECİLİĞİN GELİŞİMİ

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış,
sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜ'NE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF.DR. ŞEBNEM ARIKBOĞA		KABUL
2- PROF.DR.ESİN CAN		KABUL
3- PROF.DR. FETHİYE ERBAY		KABUL

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF.DR. SEHBAN KARTAL		
2- - DOÇ.DR. SEVTAP DEMİRCİ		

ÖZ
RUSYA’DA MÜZECİLİĞİN GELİŞİMİ
OLGA VOLKOVA HUMBATOVA

“Rusya’da müzeciliğin gelişimi” başlıklı bu tez çalışması Rusya’da müzecilik tarihinin kronolojik olarak 18. yüzyıldan başlayıp günümüze kadar olan süre içerisinde kültürel ve toplumsal gelişimin dinamiklerini yansıtan bir oluşum içerisinde olduğunu ve bu oluşumun önkoşullarını ve nedenlerini anlatmaktadır. Kronolojik araştırma sonucunda tespit edilebilecek sorunlara ve geliştirmeye açık olan meselelere yönelik öneriler getirilmesi hedeflenmiştir.

Bu bağlamda Rusya’da ilk müzeciliğin gelişiminde Rus Çarı I. Petro ve Büyük Katerina’nın etkisinden bahsedilmiş, 30 yıldan kısa bir süre içerisinde Rusya’nın Batı Avrupa ülkeleri arasında zengin koleksiyonlar içeren ve en seçkin müzeler sırasına giren ilk müzesi Kuntskamera anlatılmıştır. Ayrıca, bulunan çeşitli özelliklere ve benzerliklere sahip olan Ermitaj müzesi, yerel müzeler arasında yer alan İrkutsk müzesi, halkı içine katan ve kamusal müzeler olarak bilinen Treyakov Galerisi, Moskova Üniversitesi Güzel Sanatlar müzesi ve diğer müzeler koleksiyon ve sergileme, ziyaretçiler ve etkinlikler çerçevesinde incelenmiştir.

Nitelikli araştırma yöntemleriyle elde edilen veriler doğrultusunda, birinci bölümünde 18. ve 19. yüzyıllarda Rus müzelerinin gelişimi kapsamında kabineler ve galerilerin yaratılması, bilimsel, eğitim müzelerinin ve doğa tarih müzelerinin kurulması için ön koşulların oluşturulmasına yönelik bilgilere yer verilmektedir. İkinci bölümde, Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Birliği döneminde müzelerin kurulması ve yönetsel faaliyetleri için yapılan sistematik çalışmalardan ve savaş zamanında müze ağında bir azalmaya neden olan komünizm ve iç savaş politikasından bahsedilmiştir. Ayrıca, savaş sonrası müzelerin yeniden hayata döndürülmesi için müze restorasyonlarına ilişkin alınan önlemler ve planlar anlatılmıştır. Üçüncü bölümde, Rusya’da İkinci Dünya savaşı sonrası müzelerin yükselişi ve 1960-1980’lerde bir tür “müze sayılarında artış” olarak tanımlanan bir dönemden bahsedilmiştir. Bu bölümde siyasi ve ekonomik alanlardaki değişiklikler,

SSCB'nin yapılanması ve eksik olan eserlerin ÷lkeye dönüşü, çağdaş müzeciliğin temellerinin kurulması alanında Rusya tarihi üzerine açılan popüler ve günlük sergiler, dijitalleşmeye yönelik müzecilik alanında atılan adımlar, yenilikçi teknolojiler ve müzelerin gelişimine yönelik programlar ve projelere yer verilmiştir.

Ülkede turizmin hızla gelişmesi, anıtların ve eserlerin korunması alanında kabul edilen kararlar ve buna ek olarak devlet kurumlarının kamu örgütleriyle oluşturmuş oldukları çalışma platformu müzelerin yeni fikir ve tasarımlarla ön plana çıkmasında büyük rol oynamaktadır. Rusya tarihi müzeciliğin gelişimini toplumsal gelişimle aynı zamanda yaşamıştır. Böylece, müzecilik alanında yapılan yatırımlarda kamu örgütlerinin çalışmaları ve en önemlisi toplumun bu alanda yaptıkları fikir alışverişi müzeciliğin gelişimi açısından oldukça fazla önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Rusya'da müzecilik, Kunstkamera Müzesi, Ermitaj Müzesi, koleksiyonculuk, SSCB'nin müzeleri, çağdaş müzecilik

ABSTRACT
DEVELOPMENT OF MUSEUMS IN RUSSIA
OLGA VOLKOVA HUMBATOVA

This thesis work titled as “Development of museums in Russia”, describes the history of museums in a chronological order which reflects the dynamics of cultural and social development from the 18th century to the present with its specific preconditions. It is aimed to provide suggestions for the key issues that can be detected as a result of the chronological research and the topics that are open to development.

In this context, the influences of Peter I and Catherine II are mentioned particularly in the foundation and development of Kuntstkamera, the first museum of Russia with its rich collections, developed and ranked among the most outstanding museums of Western Europe in less than 30 years.

In addition, the Ermitage museum with its various features and similarities to top museums and the great examples of local and public museums such as Irkutsk Museums, Tretyakov Gallery and Moscow University Museum of Fine Arts and etc. are examined within the framework of collections and exhibitions, visitors and events.

In the first chapter, the creation of cabinets and galleries as well as the establishment of prerequisites for foundation of scientific, educational and natural history museums in the 18th and 19th centuries are stated. In the second chapter, the systematic work for the establishment and administration of museums during USSR and the declining trend in museum network during war time are pointed out. Furthermore, the measures and plans taken for the restoration of museums in order to revive the post-war museums are explained. In the third chapter, the rise of museums after the Second World War and a period of “museum boom” between 1960-1980s are explained in details. In this section, the changes in the political and economic spheres, the reorganisation of the USSR and the return of the missing artifacts, popular and daily exhibitions about russian history for the establishment of contemporary museums, steps taken in the field of museology for digitalization, innovative technologies, projects and programs for the development of museums are

featured in details.

The rapid development of tourism in the country, the decisions adopted in the conservation of monuments and masterpieces as well as the working platform created by the state institutions in collaboration with public organizations play an important role in rising prominence of museums with new ideas and organisations. Russia experienced the development of museums at the same time with social development. Thus, the studies of public organizations and the exchange of ideas of the society in this field are very important for the development of the museums in Russia.

Key Concepts: Museums in Russia, the Kunstkamera, Hermitage Museum, collections, museums of the USSR, contemporary museology

ÖNSÖZ

Bu çalışmada, Rusya’da müzeciliğin tarihi gelişimi ve önemli Rus müzelerin örnekleri incelenmiştir. Müze faaliyetlerinin sanat, bilim ve eğitimin gelişimini nasıl etkilediğini gösterilmiştir. Aynı zamanda, müzelerin birkaç yüzyıl boyunca toplumun ekonomik, sosyal ve politik koşullarını nasıl yansıttığını gösterilmiştir.

Çalışmada, Rusya’da müzeciliğin kültür ve toplum tarihinin ayrılmaz bir parçası olduğunu vurgulanmıştır.

Bu tezin hazırlanması sırasında tez danışmanım Müze Yönetimi Bilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Fethiye Erbay’a, Hocam Doç. Dr. Mutlu Erbay’a, Hocam Yard. Doç. Dr. Nuri Özer Erbay’a ve tüm hocalarıma akademik desteklerinden dolayı sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışma sürecinde, Türkçe metin düzenleme ve örgütsel konularında yardımcı olduğu için eşime ve sınıf arkadaşlarım Ezgi Özdemir, Elif Cook ve Minjung Kang’a içtenlikle teşekkür ederim.

Olga Volkova Humbatova

2019

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

18. – 19. YÜZYILLARDA RUS MÜZELERİNİN GELİŞİMİ

1.1. 18. YÜZYILDA RUS MÜZELERİNİN KURULMASI.....	7
1.1.1. İlk Kabineler ve Galeriler.....	8
1.1.2. St. Petersburg Kunstkamera.....	11
1.1.3. Ermitaj Müzesi ve Özel Resim Koleksiyonları.....	15
1.1.4. Bilimsel Müzeler ve Eğitim Müzeleri.....	20
1.1.5. Yerel Müzeler – Irkutsk Müzesi.....	22
1.2. RUSYA’DA 18. YÜZYILIN SONU İLE 19. YÜZYILIN İLK YARISI ARASINDA KURULAN MÜZELER.....	24
1.2.1. Sanat Müzeleri.....	24
1.2.2. Doğa Tarih Müzeleri.....	32
1.2.3. Bilim ve Teknoloji Müzeleri.....	33
1.2.4. Tarih Müzeleri.....	37
1.3. RUSYA’DA 19. YÜZYILIN İKİNCİ YARISI İLE 20. YÜZYILIN BAŞINDA KURULAN MÜZELER.....	42
1.3.1. Temel Eğilimler.....	42
1.3.2. Sanat Müzeleri.....	45
1.3.3. Tarih Müzeleri.....	52

1.3.4. Doğa Tarih Müzesi.....	57
1.3.5. Bilim ve Teknoloji Müzeleri.....	59

İKİNCİ BÖLÜM

SOVYET SOSYALİST CUMHURİYETLERİ BİRLİĞİ DÖNEMİNDE RUSYA MÜZELERİNİN GELİŞİMİ (1917-1945)

2.1. TOTALİTER BİR TOPLUMDA MÜZECİLİK (1917-1920).....	62
2.2. MÜZELER VE SİYASET İLİŞKİSİ (1920-1930).....	69
2.3. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SIRASINDA RUSYA MÜZELERİ (1941-1945).....	76

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDAN SONRAKİ DÖNEMDE RUSYA MÜZELERİNİN GELİŞİMİ (1945-2000)

3.1. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONRASINDA MÜZELERİN ÇALIŞMA ALANLARI (1940-1950).....	81
3.2. MÜZELERİN SAYILARINDA GÖRÜLEN ARTIŞ (1960-1980).....	86
3.3. MÜZELERİN YENİ SOSYO-EKONOMİK KOŞULLARA UYARLANMASI (1990-2000).....	91
3.4. ÇAĞDAŞ MÜZECİLİĞİN DURUMUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	105
3.4.1. Müzelerin Yeni Faaliyetleri.....	105
3.4.2. Müzelerin Gelişimine Yönelik Programlar ve Projeler.....	107
3.4.3. Müzelerdeki Teknolojik Gelişmelere Örnekler.....	116
3.5. RUSYA'DA MÜZECİLİĞİN GELİŞİMİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	121
SONUÇ	126
KAYNAKÇA	131

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Monplaisir Palace, Peterhof, St. Petersburg.....	9
Şekil 2: Arkhangelskoye Palace, St. Petersburg.....	10
Şekil 3: M.I. Makhaev, G.A. Kachalov. Gravür parçası “Kış Sarayı ve Bilim Akademisi arasındaki Neva Nehri'nden aşağı doğru ilerleme”. St. Petersburg. 1753.....	14
Şekil 4: Kış Sarayı, St. Petersburg.....	16
Şekil 5: Küçük Ermitaj, St. Petersburg.....	16
Şekil 6: Kuskovo Sarayı, Moskova.....	20
Şekil 7: Irkutsk Müzesi, Irkutsk.....	22
Şekil 8: Yeni Ermitaj, St. Petersburg.....	26
Şekil 9: Anichkov Sarayı, St. Petersburg.....	28
Şekil 10: Tsarskoye Selo Arsenal, St. Petersburg.....	28
Şekil 11: Moskova Kremlin. Silah Odası, Moskova.....	29
Şekil 12: “İsa'nın İnsanlara Görünüşü” (1837-1857). Ressam A.A. Ivanov. Tretyakov Galerisi.....	46
Şekil 13: Tretyakov Galerisi, Moskova.....	47
Şekil 14: Rus Müzesi, St. Petersburg.....	48
Şekil 15: Puşkin Devlet Güzel Sanatlar Müzesi (Moskova Üniversitesi Güzel Sanatlar Müzesi).....	50
Şekil 16: Ermitaj Müzesi tahliye sırasında.....	77
Şekil 17: Ermitaj Müzesi bombalama sırasında.....	78
Şekil 18: Özel müze "Müzik ve Zaman". Yaroslavl, Rusya.....	93
Şekil 19: Fare Müzesi, Mishkin şehri, Yaroslavl bölgesi.....	95
Şekil 20: Ütü Müzesi, Pereslavl-Zalesskiy şehri, Yaroslavl bölgesi.....	95
Şekil 21: Sergi “Rusya ne zaman Fransızca konuştu: Paris-Saint Petersburg, 1800-1830”. Paris, Les Invalides, Mayıs, 2003.....	109
Şekil 22: Sergi “RUSYA”. Solomon R. Guggenheim Müzesi, New York, Eylül 2005.....	110
Şekil 23: Rus Oturma Odası, Kennedy Merkezi. Washington, D.C., ABD.....	111

Şekil 24: Sergi “Koleksiyon” SSCB ve Rusya’da Modern Sanat 1950-2000: Müze'ye Özgün Hediyesi”. Le Centre Pompidou, Paris.....	112
Şekil 25: Sergi “Koleksiyon” SSCB ve Rusya’da Modern Sanat 1950-2000: Müze'ye Özgün Hediyesi”. Le Centre Pompidou, Paris.....	112

KISALTMALAR LİSTESİ

SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
SBKP	Sovyetler Birliği Komünist Partisi
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
D.C.	Kolumbiya Bölgesi (District of Columbia)
Prof. Dr.	Profesör Doktor
Doç. Dr.	Doçent Doktor
Yard. Doç. Dr.	Yardımcı Doçent Doktor
ICOM	Milletlerarası Müzeler Konseyi (International Council of Museums)
AVICOM	International Committee for Audiovisual and New Image and Sound Technologies
ADIT	Müzeler ve Bilgi Teknolojilerinin Otomasyonu
s.	Sayfa
vb.	Ve benzeri
yy.	Yüzyıl

GİRİŞ

Müzenin sosyo-kültürel bir kurum olarak ortaya çıkma süreci, Avrupa tarihinin en önemli dönemlerinden biri olan Rönesans Döneminde başlamaktadır. Bu dönem kronolojik bakımdan farklı bölgeler ve kültür alanları için aynı süre içerisinde gerçekleşmemiştir. İtalya'da, 14. yüzyılın ortalarından 16. yüzyılın sonlarına kadar uzanan bir dönemi kapsamaktadır. Batı ve Orta Avrupa'daki diğer birçok ülkede, müzelerin ortaya çıkışı 15. yüzyılın sonlarına ve 17. yüzyılın başına kadar olan döneme tarihlendirilmektedir. Rusya'da müzeciliğin gelişimi, Batı Avrupa'da olduğundan daha geç gerçekleşmiştir. Araştırmacılar Rusya'da sistematik koleksiyonculuğun başlangıcını 17. yüzyılın sonuna tarihlendirmektedir. Bununla birlikte, genel anlamda Rusya'da müzelerin ortaya çıkışının 18. yüzyılda gerçekleştiği görüşü kabul görmektedir.¹

Bu çalışmada, 18. yüzyıldan günümüze kadar olan dönemde Rusya müzeciliğinin aşamalı ve sistematik bir biçimde gelişimini içeren çalışmalara yönelik düşünceler sunulmaktadır. Müze, daha önceki nesiller tarafından yaratılan eserlerin, büyük bir kültürel gücün ve köklü bir tarihin koruyucusu olarak gösterilmektedir. 18. yüzyılda ve 20. yüzyılın başlarında müzecilik, Rusya'nın kültürel gelişiminin dinamiklerini tam olarak yansıtan bir hızlı gelişme sürecine girmiştir. Bu dönemde, devletin gelişimi için müzeler yoluyla sağlam bir kültürel temel atılmıştır. 1917'den 1991'e kadar olan dönemde müzeciliğin gelişimi, eğitim ve birçok bilim dalıyla yakından bağlantılı bir biçimde gerçekleşmiştir ve müzeler Rusya'nın kültür tarihinin ayrılmaz bir parçası haline gelmişlerdir. Bu dönemde eski geleneklerden uzaklaşmış ve Sovyetlerin yeni kültürel gelenekleri benimsenmiştir. Yine bu dönemde, müzenin ideolojik ve eğitsel çalışmalarda ve ülkenin bilimsel yaşamında önemli bir rol oynamaya başladığını görülmüştür. Müze, sosyal sistemin değişmesi ve yenilenmesi ile yeni amaçlar ve işlevler edinmiştir. 20. yüzyılın sonlarında ve 21. yüzyılın başlarında, müzeler yeni bir gelişim aşamasına girmişler ve toplumun değer ve tercih sistemini önemli ölçüde değiştirmişlerdir. Müzelerde ziyaretçi çalışmaları gündeme getirilmiş; müze psikolojisi, müze sosyolojisi ve müze pedagojisi üzerinde

---

¹ Yureneva T.U. **Muzey v mirovoy kulture**. Moskova: Russkoye Slovo, 2003. S. 175

çalışılmış ve yeni müze teknolojileri tanıtılmıştır.

Rusya'daki müze kültürünün tarihsel gelişiminin incelenmesi, ulusal kültürün kökenleri ile olan ilgisini ortaya koyması ve tarih boyunca gelişen müze içeriklerinin ve biçimlerinin yeniden düzenlenmesini işlemesinden dolayı bu çalışmanın önemli olduğu düşünülmektedir. Modern dönemdeki müze kavramını yeniden değerlendirmek için müzeciliğin gelişiminin tüm aşamaları dikkate alınmalıdır. Müzeciliğin gelişimi, çevrede ve toplumda meydana gelen değişimlere doğrudan bağlıdır. Bu nedenle 20. yüzyılın sonunda, müzelerin gelişimini tarihi boyutta incelemekten, müzeciliğin teori, pratik ve yöntemleri ile ilgili ortaya çıkabilecek sorunları hepsini çözmenin olanaksız olduğunu anlaşılmıştır. Çalışmada ele alınan Rusya müzeciliğinin tarihi ve gelişimi, yabancı uzmanlar için neredeyse hiç üzerinde durulmamış bir konudur. Bu nedenle çalışma, Rusya'daki müze işletmeciliğinin tarihini, bir bütün olarak ülke tarihi ve özellikle kültür tarihi ile olan ilişkisine dayandırmaktadır.

Çalışmanın amacı, Rusya müzeciliğinin tarihi ve gelişiminin temel aşamalarını kapsamlı bir şekilde incelemektir. Konunun kronolojik çerçevesi, 18. yüzyıldan başlayıp günümüze kadar olan dönemi kapsamaktadır. Çalışmanın hedeflerine ulaşmak için aşağıdaki temel unsurların araştırılması gerekmektedir:

- a) Rusya müzeciliğinin gelişiminin belirlenen kronolojik çerçevede incelenmesi;
- b) Rusya'daki en önemli müzelerin kuruluş aşamalarının ve tarihlerinin incelenmesi;
- c) Müzelerin tarihinin bir bütün olarak ülkenin kültürel gelişimi ile ilişkilendirilmesi;
- d) Sovyet iktidarının ilk yıllarında müzeciliğin nasıl oluştuğunun ve şekillendiğinin ele alınması;
- e) İkinci Dünya Savaşı sırasında müzelerin gelişiminin incelenmesi;
- f) Sovyet müzelerinin ülkenin siyasi yetkilileri tarafından belirlenen amaç ve hedeflerinin incelenmesi;
- g) Rusya'daki müze işletmeciliğinin ileri aşamalarının ve müzecilik

tarahindeki en önemli olayların keşfedilmesi.

Çalışma giriş ve sonuç bölümleri dâhil olmak üzere altı bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Rusya'da 18. yüzyılda oluşturulan ilk koleksiyonlar ve müzelerin ortaya çıkışlarının önkoşulları ve nedenleri anlatılmıştır. Ayrıca, müzelerin gelişimi üzerinde I. Petro ve Büyük Katerina'nın etkisinden bahsedilmiştir. 19. ve 20. yüzyılın başlarındaki müze gelişiminin tarihi, Rusya'nın kültürel, bilimsel, politik ve ekonomik durumunu göz önünde bulundurularak ele alınmıştır.

İkinci bölümde ise tezin ana konusu olan Sovyet iktidarı döneminde müzelerin kurulması ve yönetsel faaliyetleri için yapılan sistematik çalışmalara yer verilmiş; Sovyet müzeleri üzerinde kurgulanan amaçlar ve görevler incelenmiştir. Ayrıca bu bölümde önemli bir nokta olarak İkinci Dünya Savaşı zamanında Sovyet müzelerinin savaş ortamına rağmen işler durumda olmalarına değinilmiştir. Rusya müzelerinin tarihinindeki trajik ve parlak yönleri bu bölümde vurgulanmıştır.

Üçüncü bölümde ise, İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki dönemden 1991 yılına kadar Rusya müzeciliğinin temel aşamaları, olayları ve katılımcıları anlatılmaktadır. Savaş sonrasında müzelerin izlediği rotalar detaylı olarak incelenmiştir. Korkunç savaş yıllarından sonra müzelerde restorasyon hareketlerinin başlamasına, Stalin'den sonra onun izlerini silmeye yönelik çalışmaların yapılmıştırgı dönemde müzelerin gelişimine, tarihi dönemlere ve kültürel çalışmalara ilgi gösterilen zamanlara SSCB'nin yıkılışına kadar olan dönem boyunca yer verilmiştir. Bölümün devamında, Rusya müzelerinin mevcut durumundan da söz edilmiştir.

Konunun daha iyi açıklanabilmesi için kullanılan kaynakların önemini vurgulamak gerekmektedir. Çalışmada literatür taramasından yararlanılmıştır. Araştırma sürecinde, konu ile ilgili Rusya'da bulunan bölge kütüphaneleri, Rusya Bilim Akademisi, Rus Devlet Kütüphanesi ve Nekrasov Yaroslavl Bilim Kütüphanesinin yanında elektronik kütüphanelerden de yararlanılmıştır. Bazı yabancı kaynaklar İstanbul'da bulunan SALT Galata Araştırma kütüphanesinden temin edilmiştir.

Rusya’da müzeciliğin gelişimi ve müzelerin oluşturulması ile ilgili kitapların sayısı fazladır. Bu çalışmanın ana kaynağı, 2001 yılında Rusya’da ilk kez yayınlanan "Rus Müzesi Ansiklopedisi" olmuştur. Binden fazla yazıdan derlenen iki ciltlik ansiklopedi, tüm ülkenin müzeciliğinin oluşumu ve mevcut durumu hakkında sağlam bir çerçeve sağlamaktadır. Tez içeriğinin geliştirilmesinde başka önemli bir kaynak "Rusya'daki Müze İşi" kitabı olmuştur. Kitap 2003 yılında yayınlanmıştır. Kitap, Rusya’nın iki büyük bilim ve eğitim merkezi olan Sanat, Kültür ve Turizm İşçileri Eğitim Akademisi ve Rus Kültür Araştırmaları Enstitüsü'nün ekipleri tarafından yazılmıştır. Kitabın bölümleri, Rusya'daki müze işletmeciliğinin tarihine, gelişim eğilimlerine, nesnel ve öznel güçlüklerine ve beklentilerine adanmıştır. S.A. Kasparinskaya'nın editörlüğünde 1991 yılında Kültür Enstitüsü tarafından hazırlanmış ve yayınlanmış "Müze ve Devlet" başlıklı bir kitap ele alınmıştır. Yazar V.P. Gritskovich'in "18. Yüzyılın Sonu ve 20. Yüzyılın Sonlarında Müzeciliğin Tarihi" ve "Yeni Dönemde Müzeciliğin Tarihi (1918-2000)" adlı eserleri de dikkat çekicidir ve bu çalışmanın ana kaynakları arasında yer almıştır. Ayrıca, konuyu incelemek için tarihçi T.Y. Yureneva’nın "Müzecilik" ve "Dünya Kültüründe Müzeler" adlı kitaplar kullanılmıştır. Yazar, müzelerin tarihteki rolünü ve yerini göstermiş; müzelerin Nadire Kabinelerinden modern ihtisas kurumları olmalarına kadar olan evrimini ele almıştır. Rusya’daki müzelerin sosyal işlevleri, araştırma çalışmaları, depo durumları, sergileme, kültürel ve eğitim faaliyetlerinin yanı sıra yönetim ve pazarlama konuları da ayrıca incelenmiştir.

Çağdaş müzelerin gelişimi ve son durumları konusunda St. Petersburg Devlet Üniversitesi’nde yayınlanan “Müzecilik Sorunları” ve ayrıca “Müze - Anıt – Miras” dergileri araştırmada izlenen kaynaklardan olmuştur. Araştırmada Rusya Devlet Tarihi Müzesi’nin "Rusya’da 20. ve 21. Yüzyılın Dönüşümünde Müzeciliğin Teorisi ve Pratiği" çalışması da kullanılmıştır. Yüzyılın başında Rusya’daki müzeciliği temsil eden makalelerde, modernleşme süreçlerinin teorik bir analizi, 21. yüzyıl müzesinin yeni sosyal ve ekonomik koşullarda bir model ve misyon arayışına da ayrıca yer verilmiştir. Ayrıca, bazı müze konferansları bildirilerinden, müzelerin resmi internet sitelerinde bulunan makalelerinden ve materyallerinden de yararlanılmıştır.

Rusya’da müzeciliğin oluşumu, gelişimi ve müzelerin odaklandıkları konuları

değiştirmeleri incelenirken, tarihsel olayların gelişimini analiz etmeyi amaçlayan sistematik bir yöntem kullanılmıştır. Belli grupların ve nesnelerin temel özelliklerine dayanarak toplanması şeklinde düzenlenen tarihsel – tipolojik sınıflandırmanın benimsendiği yöntem; müzeciliğin tarihini, koleksiyonların ve belirli müze gruplarının gelişimindeki belirli aşamaları tanımlamak için Rusya müzelerini gruplanmasını kolaylaştırmıştır. Müzelerin çeşitli özelliklerini ve benzerliklerini ortaya koyan tarihsel – karşılaştırmalı araştırma yöntemi, Rusya'nın ve diğer ülkelerin müze işletmelerinin gelişimini karşılaştırmada kolaylık sağlamıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

18. – 19. YÜZYILLARDA RUS MÜZELERİN GELİŞİMİ

Rusya'daki müzecilik, Avrupa'daki gibi aynı gelişim aşamalarından geçip özel toplama çabası ve koleksiyonculuk ile başlamıştır. Orta Çağ döneminde Rusya'da diğer Hristiyan ülkelerinde olduğu gibi, dini, soy, sanatsal ve diğer değerli eşyalar ve eserler, konutlarda, tapınaklarda ve manastırlarda tutulmuştur. Prens hanedanları ve boyar aileleri, ağırlıklı olarak dini nitelikteki kilise değerlerine fedakarlık etmiştir. 15. yüzyılda Moskova yakınlarındaki Trinity-Sergius Lavra'da ikonlar, kilise levhaları, sanatsal nakışlar gibi en zengin koleksiyonlar tutulmuştur. Bu toplama sistematik olmadığından modern müze koleksiyonunculğundan farklı görevler getirmiştir. 14. yüzyılın sonu ve 15. yüzyılların başında Moskova, Rus topraklarının siyasi merkezi olarak olmuştur. Kültürde, kentsel yaşamda, sanat ve sanat el sanatlarında gelişme yaşanmıştır. Kültürün gelişmesi ile birlikte bir ulusal kimlik oluşum süreci vardı.

1488 yılında büyük prenslerin ve kralların hazinelerinin olduğu Büyük Hazine oluşturmuştur. Bu kuruma içinde, çeşitli değerlerinin depoları ayırt edilmiştir. 1494 yılında Moskova'da, III. İvan'ın girişimi üzerine, Silah Odası'nın inşaatı yapılmıştır. İlk olarak, orada görkemli prens zırh, soğuk silahlar ve ateşli silahlar saklanmıştır. O zamanda silah ustaları, oymacılar, emaye yapımcıları gibi harika ustalar çalışmıştır. Ancak çok yakında atölye sayısı artmaya başladığında Silah Odası'nın görevleri daha da genişlemiştir. 17. yüzyılda, ikona, pankartlar boyaması, kitaplar süslemesi, sanat, takı atölyeleri vb. oluşturmuştur. Kademeli olarak özel tarihi veya anıt değeri olan eşyaları tahsis etmeye ve onlar için özel saklama koşulları yaratmaya başlamıştır. Depolama rahatlığı için eserleri farklı kategorilerine göre yerleştirmeye başlamıştır.

17. yüzyılın sonu ve 18. yüzyılın başında, müzenin ortaya çıkması için her şey hazır olup kabineler, galeliler, özel koleksiyonlar oluşmuştur.

1.1. 18. YÜZYILDA RUS MÜZELERİNİN KURULMASI

Rusya’da müzelerin ortaya çıkışı Batı Avrupa’daki müzecilik faaliyetleri üzerinden yaklaşık iki yüzyıl geçtikten sonra başlamıştır. Bunun nedeni, Rönesans kültürünün hümanizm ile birlikte yükselişinin Moskova Devleti’nde karşılık bulamamasıdır. Rus Çarları kendi hazinelerinde düzensiz olarak değerli eserler, hediyeler, aile emanetleri ve antik eşyalar biriktirmiştir. Sadece Rus Çarı Büyük Petro döneminde Rusya ve Batı Avrupa ülkeleri arasında iletişim kurulmasıyla, Rus kültüründe müze önemli bir yer almaya başlamıştır.²

1697–1698 yılları arasında I. Petro tarafından yapılan yurtdışı seyahatler sırasında Batı Avrupa ülkelerin kültürü ile ilk tanışıklık gerçekleştirilmiştir. Bu seyahatler Rusya tarihinde “Avrupa Seyahatleri” olarak bilinmektedir.³ Avrupa seyahatlerinin esas amacı, Rusya ile Avrupa ülkeleri arasındaki işbirliğini güçlendirmek Karadeniz’in kuzey kıyılarında Türkiye ile savaşmak, silah satın almak ve ülkeye yabancı uzmanları davet etmektir. Ancak Rus Çarı Avrupa’da hem ağır silahlar üretilen fabrikalar ve tersaneler; hem de nadire kabineleri, doğa tarihi kabineleri, sanat galerileri, anatomi tiyatroları, botanik bahçeleri ve sanat müzayedeleri ile karşılaşmıştır.

Amsterdam’da I. Petro deniz aşırı nadir eşyalar satılan Doğu Hindistan ve Batı Hindistan Şirketlerinin koleksiyonları ile tanışmış, sanat galerisi ve anatomi tiyatrosunu ziyaret etmiştir. Hollanda Leiden’de botanik bahçesi, anatomi tiyatrosu ve arkeolojik ve etnografik eserlerden oluşan inanılmaz zengin koleksiyonlara sahip olan müze Çarın dikkatini çekmiştir. Londra’da I. Petro Londra Kalesi’ne ait silah koleksiyonu ve kraliyet hazinesini ziyaret etmiştir. Dresden’de ise zamanının çoğunu Kunstkamera’da geçirmiştir. Oradaki bilimsel alet ve araç gereç koleksiyonlarını incelemiştir.⁴

Avrupa Seyahati yaptığı zaman Büyük Petro, Rusya ile Avrupa devletleri

² Yureneva T.U. **Muzeevedeniye**. Moskova, 2004. s. 149

³ Yureneva T.U. **Muzey v mirovoy kulture**. Moskova: Russkoye Slovo, 2003. s. 176

⁴ Levinson-Lessing V.F. **Pervoye puteshestviye Petra I za granitsu** // Levinson-Lessing V.F. Istoriya kartinnoy galerei Ermitaja. Leningrad, 1985. s.310-332

arasında bir eşitliğin olması gerektiğini düşünmüştür. Bunun için Rusya'daki sanayi, ticaret, eğitim ve kültür düzeyinin artması ve bu alanların geliştirilmesi gerekli görülmüştür. Rusya'nın müzelere ihtiyacı olmuşturğu düşüncesi bu dönemde ortaya çıkmıştır. Bu düşünce, Rus Çarı Büyük Petro'nun Avrupa'yı keşfetmesiyle daha da açıklığa kavuşmuştur.

1.1.1. İlk Kabineler ve Galeriler

Hollanda ve İngiltere'de I. Petro tarafından satın alınan anatomi, coğrafya, matematik, gemi yapımı ve diğer alanlar ile ilgili kitaplar; mühendislik, tıp ve cerrahi aletleri; mikroskoplar, küreler ve Doğu sanatçılarının el işleri ve sanat eserleri; alkolde saklanmış balıklar, kuşlar, amfibiyenler, canlı maymunlar ve papağanlar⁵; İmparator I. Petro'nun "Gosudarev Kabinesi" olarak adlandırılan kişisel koleksiyonunda yer almıştır. Doğa tarihi koleksiyonları kitaplarla birlikte Moskova'daki Kızıl Meydan'da yer alan Ana Eczane'de depolanmıştır. Diğer silah koleksiyonları, büyükelçilik hediyeleri, el sanatları, çizimler, fenni aletler de Moskova Kremlininde depolanmıştır. I. Petro, Gosudarev Kabinesi'nin yenilenmesine özen göstermiş ve nadir flora ve fauna örneklerini bilim adamları ve koleksiyoncular ile sürekli değiş tokuş ederek ilgi çeken eser ve nesnelere biriktirmiştir. Üstelik 1703 yılında Moskova Hastanesinde anatomi tiyatrosu kurdurmuş; böylece anatomi aletlerinin üretimi ve otopsi ile ilgilenen kişilere gösteriler düzenlenmeye başlamıştır.⁶

Avrupa'yı ziyaret etmeden önce, I. Petro, gemilerin çeşitli çizimlerinin ve modellerin toplanmasına olan ilgisini ifade ederek, 1709 yılında ayrı bir kabinede gemi yapımı ile ilgili bütün literatür kaynaklarının ve malzemelerin bir araya getirilmesi için bir kararname çıkarmıştır. Bu sayede, özel olarak inşa edilmiş bir binada Model-Kamera olarak adlandırılan bir kabine kurulmuştur. Ayrıca, 1711 yılında Model-Kamera'nın koleksiyonunun sistematik yenilemesi ve yeni inşa edilen gemilerin tüm çizim ve modellerinin Amirallik binasına teslim edilmesi amacıyla bir

⁵ Stanukovich T.V. *Etnograficheskaya nauka I muzei*. Leningrad, 1978. s. 13

⁶ Neverov O.Ya. *Pamyatniki antichnogo iskusstva v Rossii Petrovskogo vremeni* // Kultura i iskusstvo Petrovskogo vremeni. Leningrad, 1977. s. 38

talimatname hazırlanmıştır. Burada kararlaştırılan maddeler uygulanarak 1805'te Model-Kamera Deniz Müzesi'ne dönüştürülmüştür. Burası 1924 tarihinden itibaren Askeri Tarih Merkez Müzesi adını almıştır.

1717 yılında İmparatorun sarayında – Peterhof Monplaisir Sarayı – yaklaşık yüz adet tablo içeren Rusya'nın ilk sanat galerisi açılmıştır. Galerinin ortaya çıkması Rus İmparatorunun Batı kültürüyle tanışmasının sonucunda gerçekleşmiştir. Büyük Petro'dan önceki çarlar sanat eserleri ile pek ilgilenmedikleri için bütün değerli sanat ve el işlerini hazinelerinde biriktirmişlerdir.

Şekil 1: Monplaisir Palace, Peterhof, St. Petersburg

Kaynak:http://en.peterhofmuseum.ru/objects/peterhof/dvoretz_monplezir,20.09.2017

I. Petro'nun Batı Avrupa sanat eserleri ile ilk tanışması Moskova'daki Alman yerleşimde gerçekleşmiştir. Avrupa seyahati sırasında en güzel sanat çalışmalarını, sanat müzayedeleri ve sanatçıların stüdyolarını da görmek olanağı bulmuştur. Rus Çarı I. Petro; Peter Paul Rubens, Rembrandt, Pieter Brueghel, Adriaen van Ostade gibi ünlü sanatçıların yaratıcı çalışmalarını sevdiğinden; resim, heykel, mücevher ve diğer sanat eserlerinin koleksiyonlarını satın almak için aracılar ile anlaşmıştır.⁷

⁷ Levinson-Lessing V.F. **İstoriya kartinnoy galerei Ermitaja**. Leningrad, 1985. s. 39

Gosudarev Kabinesi'nden ardından gelen en zengin kabineler General ve diplomat Y.B. Brus'un (1670-1735) kabinesi olmuştur. Brus'un Petersburg'daki evi eskiçağ sikkeleri, antik eserler, el yazmaları, madenler, haritalar, resimler ve portreler, matematik ve optik aletleri gibi zengin ve eşsiz koleksiyonu içermektedir. Ayrıca, binden fazla kitap sayısı ile Rusya'daki en büyük kütüphane olma özelliğine sahip olmuştur.⁸

Dönemin en büyük koleksiyoncularından devlet adamı ve dışişleri bakanı D. M. Golitsyn'in (1635-1737) çiftlik evi "Arkhangelskoye" de olmuştur ve ün kazanmıştır. Çiftliğinde nadir örnekler, doğa tarihi malzemeleri, tablolar ve el yazmaları bulunmaktadır. Rusça ve yabancı dilde yaklaşık üç bini bulunan kitap koleksiyonu özellikle ilgi görmüştür. Moskova'da bulunan General Kont B. P. Sheremetev'e ait Kuskovo evi; büyük ölçekli maden, bitki, alet ve sanat eseri koleksiyonlarını içermektedir. Ayrıca, Ural'da madencilik endüstrisinin kurucusu Akinfiy Demidov'un arkeoloji koleksiyonu meşhur olmuştur. I. Petro'nun destekleyicilerinden A. D. Menshikov (1673-1729) da dikkate değer bir resim koleksiyonuna sahip olmuştur.

Şekil 2: Arkhangelskoye Palace, St. Petersburg

Kaynak:http://arhangelskoe.su/the_museum/history/, 20.09.2017

⁸ Polunina N., Frolov A. **Kolekstoneri staroy Moskvi**. Moskova, 1997. s. 69-71

Batı Avrupa'da olduğu gibi, çoğu Rus özel kabineleri ve galerileri, sahibinin ölümü ya da hayatında trajik değişiklikler olması nedeniyle sona ermiştir. Örnek olarak, Kont Y. V. Brus öldükten sonra koleksiyonu Bilimler Akademisine devredilmiştir. Prens D. M. Golitsyn Anna İoanovna tarafından tutuklanıp son günlerini Shlisselburg Kalesi'nde geçirdiğinde, sanat koleksiyonları ve kütüphaneleri müsadere edilip parçalara ayrılmıştır.⁹ Büyük Petro döneminde kurulan kabineler ve galeriler arasında yalnızca imparator tarafından oluşturulan Model-Kamera ve Gosudarev Kabinesi zamanla modern birer müze haline gelmiştir.

1.1.2. St. Petersburg Kunstkamera

1710 yılında, I. Petro'nun hizmetinde Rusya'nın başarılarını propaganda yapan Baron Güissen, makalelerinden birinde imparatorun yakın gelecekte St. Petersburg'da bir Bilimler Akademisi, bir sanat galerisi ve ilk müze kurmayı planladığına dair bir mesaj yayınlamıştır.¹⁰

Rusya'daki ilk müze Kunstkamera'nın kuruluş tarihi 1714 yılı olarak bilinmektedir. İmparatorun emriyle Gosudarev Kabinesi Moskova'dan Petersburg'a taşınıp imparatorun yazlık sarayına yerleştirilmiştir. 1715 yılında oraya Çariçe I. Katerina'ya madencilik endüstrisinin kurucusu A. N. Demidov tarafından verilmiş İskit altın parçalarından oluşan bir koleksiyon da yerleştirmiştir. 1716-1717 yılları arasında Büyük Petro tekrar Batı Avrupa ülkelerini ziyaret edip kendi müzesi için hazırlanan ünlü balık, hayvan, kuş, sürüngen ve doğa tarihi koleksiyonlarını getirmiştir. Kunstkamera jeodezik ve kartografik seferlerden elde edilen malzemelerle de dolmuştur. Ayrıca, Astrahan bölgesinin yakınlarında, Hazar Denizi kıyısında bulunan çeşitli altın ve gümüş süs eşya ve kapları, tören nesnelere, parşömen üzerine el yazmaları da Kunstkamera'da sergilenmiştir. Sibirya, Daurya ve Moğolistan halklarının kültürlerini ve yaşam biçimlerini anlatan zengin bir etnografik koleksiyon, 1725 yılında yapılan Messerschmidt seferiyle müzeye

⁹ Polunina N., Frolov A. **Kolekstoneri staroy Moskvi**. Moskova, 1997. s. 131-133

¹⁰ Levinson-Lessing V.F., **Istoria kartinnoy galerei Ermitaja**, Leningrad, 1985. s. 36

aktarılmıştır.

1718 yılının Şubat ayında, imparatorun “Doğuştan gelen ucubeler ve sıradışı şeylerin müzeye aktarılması” maddesini içeren ünlü kararnamesi ortaya çıkmıştır¹¹. Bununla birlikte çirkin insanları saklamak devlet suçu sayılmış ve cezalandırılmıştır. Hükümetin koleksiyonunu yenilemek için acele edenler, makul bir miktar parayla ödüllendirilmiştir.

Hazır koleksiyonların ve bireysel sergilerin, keşiflerin ve bağışların satın alınması, I. Petro'nun kısa sürede Avrupa'nın en zengin koleksiyonlarından birine sahip olmasını sağlamıştır. 1719 yılında ilk serginin büyük açılışı gerçekleşmiş; anatomik, embriyolojik ve zoolojik preparatlar gösterilmiştir. Sergide ayrıca etnografik materyaller, fildişi, kamış ve nadir ağaç çeşitleri de yer almıştır. İlk kez ziyaretçilere “yaşayan eserler” gösterilmiştir. Bunlar, Kunstkamera altında, yıllık maaşları olan ve yılda üç kez kıyafet alma hakkına sahip olan bir insan topluluğudur ve doğuştan fiziksel kusurları olan çocuklar ve gençler arasından seçilmiştir.

Müzeyle belirli günlerde ve saatlerde giriş ücretsizdi. Müzeyi ziyaret etmek isteyenlerin sayısı, salonların kapasitesini önemli ölçüde aşmıştır. Bu nedenle, 19. yüzyılın başına kadar, müzenin ziyaret katılımı ücretsiz biletler yardımı ile düzenlenmeye başlamıştır. “Peterburgskiye Vedomosti” gazetesinde yeri ve zamanı hakkında bilgiler yayınlanmıştır.

Dresden, Berlin ve Kopenhag kunstkamerlerinin etkisi altında oluşan genel görünümün tüm arkaikliği ile ilk Rus müzesi, Avrupa doğa bilim kabinelerinin ilerici özelliklerini özümsemiştir. Bir kamu müzesi haline gelerek Kunstkamera, görünüşünü kamuya açık kurumlara dönüştürülen kapalı Avrupa monarşi koleksiyonları tarafından gölgede bırakmıştır.

Petersburg'daki Kunstkamera, Avrupa'da yaratılan son kunstkamera olmuştur. Açılışının vakti geldiğinde, nadire kabineleri zaten önemlerini yitirmiştir.

---

¹¹ Yureneva T.Y., **Muzevedenie**. Moskova, 2004, s. 154

Halk sanat galerilerini ve buralarda verilen sanat derslerini takdir etmeye başlamıştır. Ancak Petersburg'daki Kunstkamera eğitim ve bilimsel amaçlarla oluşturulmuştur. Kunstkamera, sistematik koleksiyonlarla bilimsel bir kurum haline gelmiştir. Bu durum, I. Petro'nun 1724 yılında Bilim Akademisi'nin Kunstkamera'sını devretmesi kararından kaynaklanmıştır.¹² Bu dernek, her iki kurumdan da yararlanmıştır. Akademi, en zengin koleksiyonunu bilimsel amaçlarla kullanmaya başlamış ve müze, akademik keşifler aracılığıyla koleksiyonları daha fazla yenilemeyi başarmıştır. 1728 yılında da, Kunstkamera, Vasilevsky Adası'nda müzeye özel olarak inşa edilen yeni bir binaya taşınmıştır. Kunstkamera'nın Bilim Akademisi'nin bölümlerinden birine dönüşmesinden sonra müze bölümlere ayrılmıştır. Eserler kesin bir şekilde sistematize edilip bilimde kabul edilen sınıflandırmaya göre sergilenmiştir. O zamana kadar müze, anatomi tiyatrosu ile birlikte Natura Odası, Fizik Kabinesi, Münzkabinet ve İmparatorluk Kabinini içermiştir. Doğal dünyanın sistematize örnekleri; anatomik ve iktiyolojik preparatlar, böcekler, bitkiler, kuşlar, yanı sıra mineralojik sergiler Natura Odası'nın bölümlerinde sergilenmiştir.

Münzkabinet'de kronolojik ve bölgesel ilkelere göre sistematize edilmiş zengin bir madeni para ve madalyon koleksiyonu sergilenmiştir. Kunstkamera salonlarında, değerli taş ve metal koleksiyonları, lüks mallar ve Rusya halkları ile Avustralya dâhil olmak üzere tüm ülkelerin günlük kullanım eşyaları yer almıştır. Fizik Kabinesinde astronomik ve jeodezik aletler, karasal ve gök cisimleri, evrenin sistemleri sergilenmiştir.¹³ Müzenin diğer bölümlerinde, I. Petro'ya adanmış İmparatorluk Kabine yer almıştır. Zengin bir şekilde dekore edilmiş salonda, hükümdarın balmumu figürünün oturduğu bir taht ve tahtın her iki tarafında askeri zırh ve regalia yerleştirilmiştir. Monarşın kişiliği ile ilgili sergilerin büyük kısmı, ölümünden sonra ortaya çıkmıştır. Kişisel eşyaları, dönem araçları, gemi modelleri ve diğer anıtsal nesnelere burada sergilenmiştir.

Sadece 30 yıldan az bir sürede, St. Petersburg'daki Kunstkamera, gerek koleksiyonları, gerekse verdiği eğitimlere Avrupa'nın en seçkin müzelerinden biri

---

¹² Yureneva T.U. **Muzey v mirovoy kulture**. Moskova: Russkoye Slovo, 2003. s.188

¹³ Stanukovich T.V. **Kunstkamera Peterburgskoy Akademii Nauk**. Moskova-Leningrad, 1953. s.56

haline gelmiştir. Koleksiyon, sergileme tarzının tutarlılığı, sergileri ve dekoratif unsurlarında tıkanıklık olmaması bakımından diğer müzelerden farklılık göstermeye başlamıştır. Sergilerinde, modeller ve maketler yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Gelişmekte olan bilim ve dünya kültürü, ilk Rus müzesinin ortak unsuru haline gelmiştir.

II. Katerina döneminde, Kunstkamera devlet hazinesi pahasına, yurtdışından satın alınan koleksiyonların yanı sıra keşif gezilerinden dönen bilim adamlarının koleksiyonları ile de yoğun bir biçimde yenilenmiştir. 1800 yılında, Kunstkamera'nın yayınlanan “Açıklaması”na bakıldığında, kavramsal içeriğinin değiştirilmemiş olduğu görülür.

Şekil 3: M.I. Makhaev, G.A. Kachalov. Gravür parçası “Kış Sarayı ve Bilim Akademisi arasındaki Neva Nehri'nden aşağı doğru ilerleme”. St. Petersburg. 1753.

Kaynak:http://www.kunstkamera.ru/exposition/kunst_hist/3/, 22.09.2017

1.1.3. Ermitaj Müzesi ve Özel Resim Koleksiyonları

18. yüzyılın ikinci yarısı, sonunda dünyanın en büyük sanat müzelerinden birine dönüşen Rus saray galerisinin kurgusuyla belirginleşmiştir. Kunstkamera'nın oluşturulması esas olarak eğitim işlevlerine bağlı olsa da, Petersburg Kış Sarayı'ndaki Ermitaj Sanat Galerisinin kuruluşu, imparatorluk sarayının temsil ihtiyaçlarına bağlı olmuştur.

17. yüzyılın ikinci yarısında, Batı Avrupa ülkelerinde sanat galerileri yeterince popüler kurumlar olmuştur. Komşularının yolundan giden Rus hükümdarları da sanat eserleri sipariş verip satın almaya başlamışlardır. Böylece, 1755 yılında, Avrupa'da İmparatoriçe Elizaveta Petrovna'nın talebi üzerine, Hollandalı, Flaman ve Alman sanatçılardan 115 adet resim elde edilmiştir. Bu koleksiyon, Tsarskoye Selo'da Katerina Sarayı'nın salonlarından birinde yer almıştır. Ancak, bu "resim salonları"nın tamamı, Paris, Viyana, Madrid, Roma, Münih ve Dresden'in galerileri ile karşılaştırılmamıştır. Bunu, İmparatoriçe II. Katerina (1762-1796) iyi bir şekilde anlamış, bu nedenle, bir dizi önemli olay planlanmıştır. Bunların uygulanması, Rusya'nın artık yeni bir döneme girdiğini ve Avrupa güçleri arasında layık bir yeri olmuşturğunu dünyaya göstermek amacıyla gerçekleştirilmiştir. II. Katerina, eserlerin büyük çoğunluğuna kendi Kış Sarayı'nda yer vermiştir.

Saray, 1754-1762 yıllarında Francesco Bartalomeo Rastrelli'nin tarafından inşaat edilen imparatorluk ikametgâhı olarak Neva Nehri kıyısındaki topluluğun benzersiz mimari görünümünü belirlemiş ve kentin önemli bir konumunda yer almıştır. II. Katerina'nın emriyle 1764-1775 yılları arasında mimarlar Y. M. Felten ve Jean-Baptiste Vallin De La Mothe tarafından Kış Sarayı'nın doğu cephesinde Küçük Ermitaj inşaat edilmiştir. Bunun gibi sergi alanları, 18. yüzyılda moda olup sarayların yakınında inşa edilmiştir. Küçük Ermitaj binası boyunca Kuzey ve Güney sergi alanlarını birbirine bağlayan Doğu ve Batı galerileri yer almıştır. Kuzey sergi alanının ikinci katında da her mevsim yeşil bitkiler ve uçan kuşlar ile Kış Bahçesi oluşturulmuştur. 18. yüzyılın saray alanlarının karakteristik özelliklerini asılı bahçeler oluşturmuştur. Bahçenin yakınında sanat eserlerinin yerleştirildiği salonlar yer almıştır. Eserler yurtdışından satın alınıp imparatorluk koleksiyonları olarak

müzeeye getirilmiştir.

Şekil 4: Kış Sarayı, Ermitaj Müzesi, St. Petersburg. 1754-1762 yy. Mimarı Bartolomeo Francesco Rastrelli.

Kaynak: <http://www.hermitagemuseum.org/wps/portal/hermitage/explore/buildings/locations/building/B10/?lng=ru>, 22.09.2017

Şekil 5: Küçük Ermitaj. 1764-1766 yy. Mimarı U.M.Veldten.

Kaynak: <http://www.hermitagemuseum.org/wps/portal/hermitage/explore/buildings/locations/building/B20/?lng=ru>, 22.09.2017

1763 yılının sonunda sanayici N. E. Gotzkovski, borcuna karşılık, Flaman ve Hollanda ressamlarının 225 tablosundan oluşan bir koleksiyonu Rusya Devletine vermiştir. Ancak Gotzkovski sanat konusunda uzman olmadığından derlediği koleksiyonun özel bir niteliği yoktur. Ancak koleksiyonda, Rembrandt “The Incredulity of St Thomas”, Jacob Jordaens “Aile Portresi”, Frans Hals “Portrait of a man” gibi büyük ustaların resimlerini de içermekteydi.¹⁴ 1764 yılında koleksiyon, Petersburg’daki Kış Sarayı’na getirilmiştir ve bu yıl İmparatorluk Müzesi koleksiyonları Dünyaca ünlü “Ermitaj”ın kuruluş tarihi olarak kabul edilmektedir.

Daha sonra sanat eserlerinin ve bütün değerli eserlerin sistematik olarak satın alınması sağlanmıştır. II. Katerina, Fransız aydınlanmasının seçkin temsilcilerini sanatsal arabulucuları yapmaya başladılar. Görevlerinin ve siparişlerinin çoğu, müzayedelere katılan ve elde edilen resimleri Petersburg'a göndermek için uğraşan Fransız yazar D. Diderot tarafından gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, yazar ve tarihçi Voltaire, heykeltıraş Étienne Maurice Falconet, Alman edebiyetçi Friedrich Melchior Grimm hizmetlerini kullanmıştır. Paris, Londra, Dresden, Roma, Amsterdam ve Lahey'den tablolar satın alınmıştır. 1768 yılında Brüksel’de yaşayan Kont Carl Kobenzl’in koleksiyonu, 1769 yılında Dresden’den Kont Henry Brühl’e ait olan eserleri, 1772 yılında Antoine Crozat’ın olağanüstü resim galerisi, 1779 yılında eski İngiltere Başbakanı Bay Robert Walpole ve 1783 yılında da Paris’ten Kont Franz Baudouin’un koleksiyonları satın alınmıştır. Bunlara ek olarak, II. Katerina’nın koleksiyonunda, çağdaş sanatçıların eserleride yer almaktadır. 1797 yılının envanterine göre, Ermitaj’ın ve Petersburg’daki imparatorluk saraylarının salonlarında 3996 resim ve 79784 gravür koleksiyonları yer almıştır¹⁵.

Müzenin koleksiyonu da gravür, madalyon ve sikkeler ile dolmuştur. Ermitaj için değerli metallere, porselen, kristal, inci gibi malzemelerden oluşan sanat ürünleri satın alınmıştır. Doğa tarihi odasında Rusya’da P. Pallas tarafından toplanan madenlerin koleksiyonlarının yanı sıra nadir yazmalar ve kitaplar yer almıştır.

---

¹⁴ Levinson-Lessing V.F., **Istoria kartinnoy galerei Ermitaja**, Leningrad, 1985. s.52-54

¹⁵ Yureneva T.Y., **Muzevedenie**. M.: 2004. s. 167

Dünya sanatının en zengin sanat eserleri koleksiyonuna sahip bir müzenin Rusya'da yaratılması, Rusya açısından önemli bir olay olmuştur. Ancak, 19. yüzyılın ortalarına kadar müze halkın ulaşımına kapalı kalmıştır.

Çok sayıda sanat nesnesinin ve koleksiyonların sistematize edilmesi ve hesaplanması, depolamanın organizasyonu, yani müze uygulamalarının tanıtılmasını gerekli kılmıştır. Toplanan sanat koleksiyonlarının tamamı kazanan bir formda sunulamamıştır. Yabancı ziyaretçilerin sanat galerisini ziyaret etmesinden izlenimleri hem coşkulu hem de olumsuz olmuştur. Kötü aydınlatma ve sergi alanının darlığı ile ilgili şikayetler vardır. Rus etnograf ve doğabilimci I.G. Georgi, Ermitaj'da asılı resimlerinin karakteristiğini vermiştir. Tablolar, okulların ve ustaların kesin düzenine göre düzenlenmediğini belirtmiştir.¹⁶

Koleksiyonların sistematize edilmesi kayıt işlemlerine gereklilik duyulmasını ortaya çıkarmıştır. 1774 yılında Kış Sarayı'nın galerileri, bürolarının ve İmparatorluk koleksiyonlarının ilk katalogları Fransızca dilinde yayınlanmıştır. Burada yer alan salonlarda resim düzenleme emri olmadan 2800 resim ve yazarlarının isimleri listelenmiştir.

1773-1785 yılları arasında Ernst Johann von Munnich tarafından bir sonraki katalog üç cilt halinde oluşturulmuş ve 2658 tablo ile açıklanmıştır. Bütün gravürler, çizimler ve oyma taşlar sistematize edilip katalogda düzenli bir biçimde yayınlanmıştır.

Ermitaj'a yalnızca Ofisi Başkanı'nın izniyle az sayıda ziyaretçinin girmesine izin verilmiştir. Salonlarda, aralarında Ch. Cameron, J. Quarenghi, P. Gonzago gibi mimarların bulunmuştur. Sanatçılar yer almış ve ünlü sanat eserlerinin kopyasını yapmaya çalışmışlardır. Müzenin ilk küratörü olarak sanatçı ve kütüphaneci Pfantselt, A.N. Luzhkov çalışmıştır. Ünlü yabancıların Ermitaj'da ağırlanması düzenlenmiş ve İmparatorluk sarayının serveti gösterilmiştir. Genellikle tablolar olan büyük salonlarda konserler ve performanslar gerçekleştirmiş ve misafirler için dans organizasyonları düzenlenmiştir.

---

¹⁶ Yureneva T.Y., **Muzei v mirovoi kulture**. M.: 2003. s. 201

18. yüzyılın ikinci yarısında Ermitaj haricinde resim ve heykel eserleri 1758 yılında kurulan İmparatorluk Sanatları Akademisinde saklanmıştır. Bunlar, başta profesörler, akademisyenler ve akademi öğrencileri olmak üzere çeşitli Rus ustalar tarafından yapılmış tablolarıdır. Bununla birlikte müzede, Batı Avrupa sanatının temsil edildiği bir bölüm yer almıştır. 1760 yılında Akademi'nin koleksiyonları halka, hatta sıradan insanlara bile sunulmuştur.¹⁷

18. yüzyılın ortalarında Rusya'da özel koleksiyon gelenekleri devam etmiştir. Özellikle II. Katerina dönemindeki Rus aristokratlarının koleksiyonerlik faaliyetleri tekrar canlandırılmıştır. 18. yüzyılın sonunda ülkeyi ziyaret eden İngiliz gezgin A. Clark şunları yazmıştır: “Rusların seçkin koleksiyonlarını oluşturmak için tüm Avrupa'yı soymuş olduğunu düşünebilirsiniz”.¹⁸

Zenginlik birikimi ve lüks bir yaşam arzusu, dönemin koleksiyon toplama politikasına yansıtılmıştır. Petro döneminde koleksiyonlara bilimsel ve bilişsel amaçların hâkim olmasına benzer şekilde, II. Katerina döneminde en aristokrat koleksiyoncular evlerini süslemeye çalışmışlardır. Özel koleksiyonların bir haneye yön verdiği düşünülmüştür. 18. yüzyıl evlerinin sahipleri, sanat nesnelerini, uygulanan sanatın koleksiyonları olarak kabul etmemiştir. Bu sanat nesneleri dekoratif efektler elde etmek için evin iç kısımlara dâhil edilmiştir.

Asillerden pek çok kişi, başkentteki evlerinden memnun olmadıkları için, sanat eserleriyle de dolu olan ve kendi topraklarında bulunan saraylar inşa etmeğe başlamışlardır. Moskova mülkleri Kuskovo ve Ostankino'daki Sheremetevs Kontlarının sarayları buna iyi birer örnektir. Kuskovo'da, Herculaneum'daki kazılardan bulunan antikalar, çok değerli tahta malzemelerle yapılmış masalar, antika silahlar, A. Van Dyck, P. P. Rubens, Rembrandt, P. Veronese gibi ünlü ressamalara ait tablolar yer almıştır.

Bunun yanında, Prens Yusupov (Arkhangelsk'te), Kont Orlov (Otrada'da),

---

¹⁷ Gritskevich V.P., Guzhalovski A.A., *Istoriya muzeev mira*. Minsk, 2003. s. 84

¹⁸ Bohanov A.N., *Kolleksioneri i mecenati Rossii*. Moskova, 1987. s. 14

Prens Golitsyn (Nazarev'de), Prens AA. Bezbodko' nun (Chernigov'da) sarayları da bilinmektedir.¹⁹

Rusya'da sanat ürünlerinde ticaret yapan işadamlarının antika ticareti yaptıkları merkezler St. Petersburg ve Moskova şehirleri olmuştur.

Şekil 6: Kuskovo Sarayı. Moskova. (16. yüzyılın sonundan itibaren)

Kaynak:<https://www.culture.ru/institutes/12067/usadba-kuskovo>, 22.09.2017

1.1.4. Bilimsel Müzeler ve Eğitim Müzeleri

18. yüzyılın ikinci yarısında eğitim ve araştırma amacıyla Rus okullarında kabineler oluşturulmaya başlanmıştır. 1755 yılında, Moskova Üniversitesi'nin doğa ve ilginç şeylerin kamerası kurulmuştur. 1758 yılında, St. Petersburg'daki Sanat Akademisi'nde ressamların, heykeltıraşların ve mimarların hazırlanması için bir eğitim müzesi kurulmaya başlanmıştır. Müze, sanat eserleri koleksiyonları, gönüllü bağışlar, çizimler, gravürler, heykeller satın almaya başlamıştır. Bu dönemdeki en önemli kaynak olarak, Sanat Akademisi'nin mezunların ve sanatçıların çalışmaları

¹⁹ Dyakonicina E.L., **Zhivopisnoy kulturi muzey // Rossiyskaya muzeynaya enciklopedia.** Moskova, 2001, C.1, s. 191

görülmüştür. 1774 yılında, Petersburg Madencilik Koleji'nde “Rus ve Yabancı Madenler ve Fosiller” kabinesi kurulmuştur. İçinde mineraller, madencilik takımlarının modelleri ve bilimsel bir kütüphane yer almıştır.

1791 yılında, Moskova Üniversitesi'nde bir Doğa Tarihi kabinesi kurulmuştur. Genel olarak, koleksiyon zengin sanat severlerin, özellikle Kont P.G. Demidov'un bağışlarından oluşturulmuştur. Müzeye madenler, kabuklar, böcekler, bitkiler, sanat eserleri koleksiyonları aktarılmıştır. 1804 yılında, Kont Demidov tarafından bu müzeye doğa tarihi koleksiyonu ve birkaç bin sikke ve madalyondan oluşan münzskabinesi teslim edilmiştir. 1805 yılında, doğa tarihi kabinesi bir halk müzesi haline gelmiştir.

II. Katerina'nın aktif desteği ile 1765 yılında ilk Rus bilim topluluğu olan Serbest Ekonomik Topluluğunun da bir kabinesi oluşturulmuştur. Topluluk, tarım ve bilimsel bilginin yayılması dâhil, modern tarım teknolojisinin tanıtılmasını ve organize sergileri teşvik etmiştir. Kabinede aletler, modeller, ürün örnekleri, kumaşlar, iplikler, herbariumlar ve madenler bir araya getirilmiştir. Oluşturulan koleksiyonları saklamak ve uzmanlar tarafından incelenmesini sağlamak için 1770 yılında bir Model-Kamera oluşturulmasına karar verilmiştir. Bu kabinenin koleksiyonu bilimsel çalışmalara yönelik gerçekleşmiştir. 1820'lerin sonlarında Model-Kamera, Modeller ve Makineler Müzesi'ne dönüşmüştür.²⁰

Rusya'da 19. yüzyıldan itibaren her üniversitenin bir müzesi olmuştur. Müzeler türlerini sanat müzelerinin yanında zoolojik, jeolojik, mineralojik, tıbbi, anatomik, tarihsel, arkeolojik, nümizmatik, etnografik, teknik müzeler oluşturmuştur. Puşkin Güzel Sanatlar Müzesi, Merkez Demiryolu Taşımacılığı Müzesi, Madencilik Müzesi, St. Petersburg Sanat Akademisi Bilimsel Araştırma Müzesi gibi büyük modern müzeler, yükseköğrenim kurumlarının müzelerinden ayrılarak oluşmuştur.

Müzeler, öğrenim sürecinde öğrenciler için önemli mekanlar olmuştur. Öğretim görevlilerinin ve profesörlerin tüm derslerinde kullandıkları alanlar olarak

---

²⁰ Ivanitskiy I.P. **Selkskohozyastvenniye muzei v krepostnoy Rossii (1765-1861)** // Ocherki istorii muzeynogo dela v Rossii. Moskova, 1960. s. 5-12

bu müzeler, öğrencilerin çalışma nesnesi ile doğrudan tanışmalarını destekleyici nitelikte olmuştur.

1.1.5. Yerel Müzeler – Irkutsk Müzesi

Rusya’da müzeler yalnızca Moskova ve St. Petersburg’da ve sadece monarşilerin talebi üzerine yaratılmamıştır. Rus müzeciliğinde, bireylerin ve halkın inisiyatifi yavaş yavaş kendini göstermeye başlamıştır. 1773 yılında Riga’da, şehrin sulh hâkimi kararına göre, Baltık bölgesindeki ilk halk müzesi açılmıştır. Bunun temeli, Doktor Gimsel tarafından kente bırakılan doğa tarihi koleksiyonları olmuştur. 1782 yılında Irkutsk’ta doğa tarihi ve etnografik materyalleri toplamak için bir kamu müzesi ortaya çıkmıştır.²¹ Kurucusu kentin valisi Franz Nikolaevich Klichka’dır. Biyografilerine göre, “o, doğuştan bir köylü, eğitim tarafından bir asker, bir göreve göre bir subay ve aydınlatıcıdır”.²²

Şekil 7: Irkutsk Müzesi. (Yeni bina, 1883)

Kaynak: <https://www.culture.ru/institutes/28327/otdel-istorii-irkutskogo-oblastnogo-kraevedcheskogo-muzeya>, 30.09.2017

²¹ Sirina A.A. **Irkutskiy oblastnoy kraevedcheskiy muzey** // Rossiyskaya muzeynaya entciklopediya. Moskova, 2001. s. 224

²² Polunina N., Frolov A., **Osnovатели. Rossiiskie prosvetiteli**. Moskova, 1990. s.58

1778 yılında Irkutsk valisi görevine atandığında, kent sakinlerinin ruhsal yaşamına özen göstermeye başlamıştır. Kısa süre sonra kütüphanenin inşası için para toplamaya başlanmıştır. Yerel tüccarlar, St. Petersburg Bilimler Akademisi Karamyshev'in muhabiri ve İngiliz gezgin Samoilo Bertam bu çağrıya yanıt vermişlerdir. Irkutsk kütüphanesine kitap satın almak için hazineden 3.000 ruble ayıran II. Katerina tarafından da bu girişim desteklenmiştir. Sadece iki yıl içinde, Irkutsk'un merkezinde iki katlı bir bina inşa edilmiştir. 3 Aralık 1782 yılında, Sibirya'da Irkutsk Müzesi'nin ilk kamuya açık ücretsiz müzesinin de oluşturduğu bir kütüphane açılmıştır. Koleksiyonlar esas olarak bağışlarla oluşturulmuştur. Müzede zoolojik, mineralojik koleksiyonlar, makine modelleri, fiziksel ve matematiksel aletler, çeşitli nadir eserler sergilenmiştir.

Vali F.N. Klichka, 1783 yılında yeni bir görev alarak, Irkutsk'tan ayrılmıştır. Kentin yeni valisi kütüphaneyi ve müzeyi şehir okulunun tesislerine taşımıştır. Kütüphanenin okuma salonu ve müzenin sergileri yerine, buralara yetkililer için ofisler yerleştirilmeye başlanmıştır. Binasını kaybetmişirğinden dolayı müze gerilemeye başlamıştır. Yeni para bağışları nadir bir durum haline gelmiştir. Müze yavaş yavaş derslere yardımcı olan bilim ve sanat odasına dönüşmeye başlamıştır. 1851 yılında Rus Coğrafya Kurumu tarafından müzeye ikinci kez hayat verilmiş; "Irkutsk Müzesi" Sibirya'daki en büyük müzeye dönüştürülmüştür.

Rusya'daki modern müzeler Batı Avrupa'dan iki yüz yıl sonra ortaya çıkmıştır. Bu durum, öncelikle Rönesans kültürünün insancıl fikirlerinin ve çevrelerindeki dünyaya dair bilgi edinme arzusunun Rusya'da istenildiği şekilde gelişmemesi gerçekliğinden kaynaklanmaktadır. Geleneksel toplum reformu amacıyla imparatorların inisiyatifiyle ilk Rus müzeleri ortaya çıkmıştır. 18. yüzyılda, Rusya'da çok az müze vardır, ancak bu müzeler, ülkenin kültürel mirasının korunmasında, bilimin gelişmesi, eğitim sürecinin ve Rus toplumunun aydınlatılmasında bir kaynak temeli oluşturulmasında önemli bir rol oynamışlardır.

1.2. RUSYA'DA 18. YÜZYILIN SONU İLE 19. YÜZYILIN İLK YARISI ARASINDA KURULAN MÜZELER

18.-19. yüzyıllarının başlangıcında, Avrupa toplumunun yaşamında müzenin yeri değişmiştir. Endüstriyel üretimin yaygınlaşması, daha yüksek özel nitelikler ve çalışanların genel eğitimini de beraberinde getirmiştir. Bu durum, potansiyel müze seyircisinin genişlemesine katkıda bulunmuştur. Artan sayıda özel koleksiyon kamu müzelerine dönüştürülmüş, yeni müzeler açılmıştır. Bu durum, kültürel mirasın kullanımını için insan hakları toplumunun tanınması anlamına da gelmiştir. Aydınlatıcı fikirler mevcut toplumsal düzeni iyileştirmeye çalışan hükümet yetkilileri tarafından ortaya atılmıştır. Ayrıca, radikal aydınlar yeni toplumsal ilişkilerin kurulmasını talep etmiştir.

1789-1794 yıllarında meydana gelen Fransız burjuva devrimi, Fransa'daki ilk kamu müzelerinin ortaya çıkmasına yol açmış ve bu süreci diğer ülkelerde hızlandırmıştır.

19. yüzyıl için sıklıkla müzelerin Altın Çağı yakıştırması yapılır. Avrupa'nın tüm ülkelerinde, antik çağdan günümüze en zengin koleksiyonları olan müzeler bu çağda ortaya çıkmıştır.

18. yüzyılın sonu - 19. yüzyılın ilk yarısı, Rusya'daki müzeciliğin başarıyla geliştirildiği bir dönemdir. Müzelerin çeşitleri ve sayıları artmıştır. Bu durum, I. Aleksandr'ın (1801-1825) ilk zamanlarında yaptığı bazı siyasi reformları ve ülkedeki ulusal benlik bilincinin yükselişi ile kolaylaştırılmıştır.

1.2.1. Sanat Müzeleri

Sanat müzelerinin gelişimi devam etmiştir. 1796 yılında, Ermitaj Müzesi, sanat uzmanı Prens N. B. Yusupov'un bilgi ve deneyimlerine bırakılmıştır. 1797 yılında, tablolar kontrol edilip kataloglanmıştır.²³

---

²³ Yusupov N.B. // Russkiy bibliograficheskiy slovar. SPB., 1912. Cilt: Schapov-Yushenvskiy. s. 352-354

19. yüzyılın ilk çeyreğinde, Kış Sarayı'nın koleksiyonları bir saray müzesine dönüştürülmüştür. I. Aleksandr'in tahta çıkmasıyla, Ermitaj'ın bakım masrafları arttırmıştır. 1803 yılında, Earl Mareşal N. A. Tolstoy'un raporuna dayanarak, "Ermitaj Müzesi Yönetmeliği" yayınlanmıştır. Buna göre, tüm koleksiyonlar beş bölüme ayrılmıştır. Daha kapsamlı bir personel kurulmuştur.

Ermitaj koleksiyonu, 1813-1815 Rus ordusunun yabancı kampanyası sonrasında önemli ölçüde yenilenmiştir. Koleksiyon, Fransa İmparatoriçesi Josephine'in resimlerinin alınması ile de zenginleştirilmiştir. Müze salonlarının J. Quarenghi yönetiminde yeniden planlanmasından sonra resimler yeniden düzenlenmiştir. Fransız, İspanyol, Flaman resim salonları, Rembrandt, P. P. Rubens, A. Van Dyck tabloları içeren koridorlar ile düzenlenmiştir. Eserlerin yerleştirilmesi aşamalı olarak sistematik bir karakter kazanmıştır. 1825 yılında, ilk Rus resim galerisi ortaya çıkmıştır. Ziyaretçilerin çevresini Ermitaj'a genişletmesi planlanmıştır. Yazın ve kışın Ermitaj ziyaret saatleri belirlenmiştir. Her gün pazar günleri dahil olarak ve hatta tatil günlerinde açıktı.

I. Nikolay, Ermitaj'ın binalarının genişlemesine özen göstermiştir. Ayrı bir girişe sahip yeni bir müze binası kurma kararı 1837 yılında alınmıştır. Yeni binanın tasarımı için I. Nikolai, Bavyera mimarı Leo von Klenze'yi görevlendirmiştir. "Yeni Ermitaj" olarak adlandırılan özel bir bina inşa edilmiş ve tabloların yerleştirilmesi 1851 yılında tamamlanmıştır. Saray müzelerinin koleksiyonları Fransa, İtalya ve diğer ülkelerdeki sanat piyasasından gelen eserler ile tamamlanmıştır. Koleksiyonlar giderek daha fazla ülke içinden elde edilmeye başlanmıştır. Örneğin, P. P. Sukhtelen ve V. N. Tatishchev ve M. P. Pogodin gibi kontların mirasçıları Saray için önemi olan objeleri depolarından alıp Ermitaj'a götürmüştür.²⁴

---

²⁴ **Sukhtelen P.P.** // Russkii bibliograficheskii slovar. – St.Petersburg, 1912. Cilt: Suvorov-Tkachev. s. 207-211

Şekil 8: Yeni Ermitaj. St. Petersburg. Mimarı Leo von Klenze (1839-1852)

Kaynak:<http://opeterburge.ru/sight/novyj-ermitazh.html>, 15.10.2017

Ermitaj galerisi özellikle “Yeni Ermitaj”ın açılmasına hazırlık açısından zenginleştirilmiştir. Eserlerin seçiminde akademik okulun eserlerine ağırlık verilmiştir. Daha çok 16.-17. yüzyıllarının Batı Avrupa resimlerinin ve 18. yüzyılın ustalarının eserleri satın alınmıştır. 19. yüzyılın modern resimleri neredeyse hiç satın alınmamıştır.

İmparatorluk sarayının zevklerine karşılık gelmiştir için Rus resim okulu tablolarının sayısı artmıştır. Bu eserler, gelecekteki İmparator III. Aleksandr Rus Müzesi'nin koleksiyonlarının temelini oluşturmuştur.

1850’li yıllarda Ermitaj, kazılar sırasında keşfedilen Rus Karadeniz bölgesinin yanı sıra İtalya ve Mısır’dan çok sayıda eski eser almıştır. Rus mücevherlerinden oluşan koleksiyonlar, bu cisimler için dünyadaki en iyi depolardan biri olan Ermitaj’ı düşünme fırsatı vermiştir. Ermitaj’ın eserleri kaydedilmiş ve sistematize edilmiştir. 1839 yılında Ermitaj için yeni bir katalog rehberi Fransızca dilinde yayınlanmıştır.

Ermitaj koleksiyonları ciddi hasar da görmüştür. I. Nikolay’ın Ermitaj için

gereksiz bulduğu eserlerin açık artırmasında bir satış düzenlenmiştir. Sanatçı L. Bruni tarafından yönetilen özel bir komisyon, imparatorluk saraylarının salonlarında ve kilerindeki tüm sanat eserlerini incelemiştir. 4.500'den fazla tabloyu inceledikten sonra, İmparator ve komisyon üyeleri Yeni Ermitaj salonları için sadece 815 resim seçmiştir²⁵. Resimlerin geri kalanı kötü korunmuş ya da sanatsal değeri olmayan resimler olarak sınıflandırılmıştır. İ. Nikolay'ın emriyle birçok resim, 1854 yılının Haziran ayında çeşitli ihalelerde satılmıştır. Jusepe de Ribera, Jacopo Bassano, Guido Reni, A. Carracci, Adriaen van Ostade, Luca Giordano, Rembrandt ve Rubens gibi ressamın eserleri düşük fiyatlarla satılmıştır. Daha sonra satılan resimlerden bazıları, Ermitaj'a geri dönmüştür. Ancak, yurtdışından gelen yabancı alıcılar tarafından kazanılan eserlerin çoğu, sonsuza kadar Ermitaj koleksiyonuna kaybolmuştur.²⁶

Ermitaj'a sınırlı erişimleri olmasına rağmen (1832'de İ. Nikolay, redingot giyimli olan askeri, sivil görevlileri ve yabancıları müzeyi ziyaret etmeyi yasaklamıştır) Rus sanatçılarının ve Rus halkının sanatsal eğitiminde müze büyük rol oynamıştır. İ. Nikolay ve eşi de kendi koleksiyonlarını oluşturmuştur. İmparator çoğunlukla savaş resimleri, silahları, üniformaları ve ordu donanımını toplamıştır. Koleksiyonları Anichkov Sarayı ve Tsarskoe Selo Arsenal'de yer almıştır. O sıralarda Tsarskoye Selo Arsenal bir müze haline gelmiştir. Koleksiyonlarının sistematığı F.A. Gilles tarafından gerçekleştirilen müze 1852 yılında Arsenal halkına açılmıştır.

---

²⁵ Yureneva T.Y., **Muzevedenie**. Moskova, 2004. s. 191

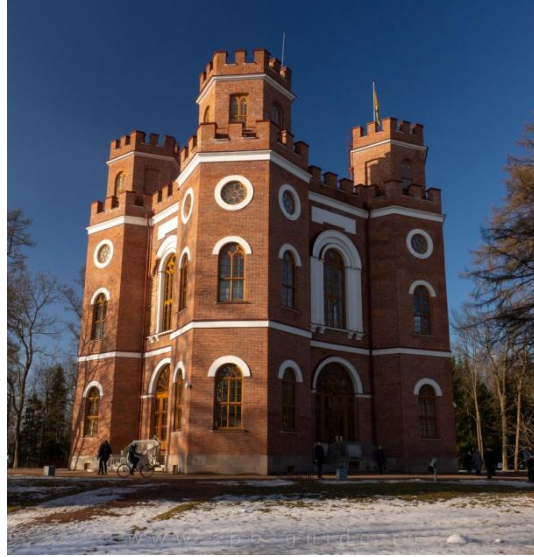
²⁶ Levinson-Lessing V.F., **Istoria kartinnoy galerei Ermitaja**, Leningrad, 1985. s. 182

Şekil 9: Anichkov Sarayı. St. Petersburg

Kaynak:<http://www.opeterburge.ru/parks/anichkov-dvorets.html>, 15.10.2017

Şekil 10: Tsarskoye Selo Arsenal. St. Petersburg

Kaynak:https://www.spb-guide.ru/page_19527.htm, 15.10.2017

Bir kamu müzesi haline gelinceye kadar Moskova Kremlin Silah Odası olarak kullanılmıştır. 18. yüzyılın boyunca imparatorluğun sembolleri, tarihi kalıntılar, askeri kupalar ve büyükelçilik hediyelerinin bir arşivi olarak kullanılmıştır. 1806 yılında, Silah Odası müzesinin ömrünün başlangıcı olarak hizmet etmiştir. "Kurallar" adlı derlemesi için özel olarak onaylanmıştır. Koleksiyonları korumak için önlemler alınmıştır. Kremlin keşif gezileri departmanının başkanı P.S. Valuev, Silah

Odası'ndan diğer bölümlere nesne gönderilmesine yönelik bir yasak getirmiştir. 1806 yılında mimar I.V. Egotov, 1810'da tamamlanan Silah Odası için yeni bir binanın inşasına başlamıştır. 1814 yılında müzenin sergilenmesi halka açılmıştır.

19. yüzyılın ortalarında, Silah Odası'nda on bin nesne yer almaktaydı. Koleksiyonları sistematik olarak yenilenmemiştir. Nesnelere "simgesel", kraliyet onuru, kıyafetler, silahlar, tabaklar, portreler ve arabalar olarak sınıflandırılmıştır. Ancak, Silah Odası bir halk müzesine dönüştürülmesine rağmen, halk için erişilemez bir koleksiyon olmaya devam etmiştir. Müzenin ziyaretine sadece az sayıya basılan biletler ile ve yaz aylarında izin verilmiştir.

1851 yılına gelindiğinde, şu anda bulunmuştuğu yerde mimar K. A. Ton'un projesine göre Silah Odası için yeni bir sergi binası inşa edilmiştir. Çok daha sonra, 1883 yılında onaylanan kanuna göre, halkın tamamı için müzenin kapıları haftada üç kez 10.00 ile 13-14.00 arasında açılmıştır. Günün geri kalanında sadece yabancılara, gezginlere, bilim adamlarına ve sanatçılara ziyaret etme hakkı verilmiştir. Ayrıca, müzeyi gezen ziyaretçilerin iyi kıyafetler giymeleri şart koşulmuştur.

Şekil 11: Moskova Kremlin Sarayı. Silah Odası. 1844-1851 yy. Mimar K.A. Ton.

Kaynak: <https://armoury-chamber.kreml.ru/architecture/view/>, 16.10.2017

19. yüzyılın başında bakanlıklar kurulmuş ve müzeler onların sorumluluğuna geçmiştir. Devlet müzelerinin çoğu Halk Eğitim Bakanlığının (Kunstkamera ve Akademik Müzeler) ve İmparatorluk Sarayı Bakanlığının (Ermitaj, Silah Odası) yetkisine girmiştir.

Önde gelen Rus müzelerinin saray bölümüne boyun eğmesi kaderlerini büyük ölçüde etkilemiştir. İmparator ailesi, bu müzelerde depolanan değerli eşyaları elden çıkarmak için yasal hakka sahip olmuştur. Koleksiyonların satın alınması, yerleştirilmesi ve hareketi monarşilerin iradesine ve keyfine tamamen bağlı duruma gelmiştir. Silah Odası'ndan alınan özel eşyalar törenler ve resepsiyonlar sırasında kullanılmış, İmparatorluk Sarayı'nın emrine göre eritilerek özel kişilere verilmiştir. Bu durum 1917 Şubat Devrimine kadar sürdürülmüştür.²⁷

Bu zamanda ülkede özel sanat koleksiyonu gelişmeye devam etmiştir.²⁸ Bu durum, ulusal tarih ve antik eserlerin ortak ilgisiyle bağlantılı olarak gerçekleşmiştir. Andrea del Sarto, Antonio da Correggio, A. Matveev, Raffaello Sanzio, Nicolas Poussin ve Claude Lorrain resimlerinin sunulduğu Kont Alexander Sergeevich Staroganov'un resim galerisi açılmıştır (Nevsky Prospect'te bulunan Kontes Stroganova'nın evindedir). Belirli günlerde ve saatlerde resim koleksiyonuyla tanışmak olanaklı olmuştur.

Resim, mermer ve bronzdan oluşan nadir eşyaları, Etrüsk sanatının eserleri, Raffaello'nun porselenleri, silahların, nadir taşların, değerli enfiye kutularının Dmitriy Lvovich Naryshkin'in koleksiyonunu oluşturan eserler arasındadır.

Şövalyeler Templar'ın silahları, paraları, zırhlarının bulunmuştuğu Prens S.V. Saltykov'un cephaneliği de bulunmuştur.²⁹

Kamuoyunun Rus tarihi, kültürü ve sanatı üzerine olan ilgisi, Rus güzel

---

²⁷ Kasparinskaya S.A. **Gosudarstvennaya muzeynaya politika v Rossii v 18-20 vv.** Moskva, 1992. s.8

²⁸ Ovsyanikova S.A. **Chastnoye sobiratelstvo v Rossii v XVIII-pervoy polovine XX veka //** Ocherki po istorii muzeynogo dela v Rossii. Moskova, 1960. s.56

²⁹ Pushkarev I. **Opisaniye Sankt-Peterburga.** SPB., 1839. C.2. s.405-407

sanatlar eserlerinin koleksiyonuna yansıtılmıştır. Yeni Rus resminin ilk koleksiyonları tarihçi ve yazar P. P. Svinin'e ve koleksiyoncu F. I. Pryanishnikov'a aittir.³⁰

Svinyin'in müzesi, Rus sanatçıların eserlerinden oluşan bir koleksiyonu içeren bir müze olmuştur. İçinde K. P. Bryullov, O. A. Kiprensky, S. F. Shchedrin, V. A. Tropinin, A. P. Losenko'nun tabloları, M. I. Kozlovsky, F. I. Shubin, I. P. Martos, E. M. Falcone ve F. P. Tolstoy'un heykel işleri yer almıştır. Ayrıca, müzede antik gümüş, minz dolapları ve mineralojik bir koleksiyon da yer almıştır. Svinyin özel dikkati hak eden bireylerden ve mekânlardan edinilen nadir nesnelere de toplamıştır.

Petersburg'da F.I. Pryanishnikov, D.G. Levitsky, V.L.Borovikovsky, K.P. Bryullov, V.A. Tropinin, O.A. Kiprensky, I.K.Aivazovsky, P.A. Fedotov dahil olmak üzere 84 Rus sanatçı tarafından 170'in üzerinde eserden oluşan bir koleksiyon toplamıştır.

İlk önemli resim koleksiyonları kentte ortaya çıkmıştır. Astrakhan'da A. P. Sapozhnikov; Flaman, Hollandalı, Alman, Fransız ve İtalyan ustalarının 80'den fazla tablosunu, bunların arasında, şu anda Ermitaj'da bulunan Leonardo da Vinci'nin ünlü "Benois Madonna" tablosu da vardır. 11 Rus ressamın ait tablodan oluşan bir koleksiyonu toplamıştır.

Aynı dönemde, yeni bir tür koleksiyon yöntemi ortaya çıkmış; fabrikada üretilen sanatsal ürünlerin özel bir koleksiyonu oluşturulmuştur. 1844 yılında uygulamalı sanatın ilk yerli müzelerinden biri olan İmparatorluk Porselen Fabrikası altındaki Sanat Porselen Ürünleri Müzesi kurulmuştur.

Böylece M. P. Pogodin, "hazinesinde" yazılı ve somut materyalleri toplamaya başlamıştır. Koleksiyonunda eski Rus el yazmaları, basılı kitaplar, sikkeler, ikonlar, gündelik hayat nesnelere ve el sanatları eserleri vardır. 1852 yılında, koleksiyoner

---

³⁰ Chuvilova I.V. **Pryanishnikov F.I.** // Rossiiskaya muzeynaya enciklopedia. Moskova, 2002. C.2. s.121-122

önerisi üzerine toplantısı hükümet tarafından satın alınmıştır. Koleksiyon, St. Petersburg Halk Kütüphanesi, Ermitaj, Tsarskoye Selo cephaneliği, Silah Odası ve Sinodic Odası arasında dağıtılmıştır. 1862 yılında Moskova'da Rumyantsev Kamu Müzesi'nin açılmasının ardından, tarihçinin eserlerinin bir kısmı koleksiyonuna düşmüştür³¹.

1.2.2. Doğa Tarih Müzeleri

19. yüzyılda Doğa Bilimler disiplinlerinin oluşumu ile bağlantılı olarak Doğa Tarih müzeleri ortaya çıkmıştır. Artan sayıda yeni bilimsel gerçeklerin birikimi ve bu birikimlerin kavranması sonucunda bilimsel bilgi derinleşmiştir. Doğa Tarih müzelerinde, insan yaratıcılığının eseri olan sanat müzelerinden farklı olarak, doğanın, hayvanların, anatomik preparatların, metal ve minerallerin örnekleri sergilenmektedir. 19. yüzyılda, Doğa Tarih müzeleri, botanik bahçeleri ve hayvanat bahçeleri jeoloji, paleontoloji, botanik, zooloji ve diğer bilimler alanlarında önde gelen araştırma merkezleri olmuştur. Doğanın büyüleyici dünyasına ilgi gösteren halk arasında bu müzeler büyük bir popülerlik kazanmışlardır.

Rusya'da, diğer ülkelerde olmuşturğu gibi, müzelerin uzmanlaşması için bir süreçten geçilmiştir. Müzeler, bilim yolunu ansiklopedik bilgidan spesifik uzmanlık alanına kadar tekrarlamış ve böylelikle dar alanda bile gelişmiş müzeler oluşmuştur.

1823 yılında, botanikçi K. A. Trinius'un isteği üzerine Botanik Müzesi, 1831'de, Zooloji Müzesi, 1836'da, Anatomik Kabinesi ve daha sonra Mineraloji Müzesi St. Petersburg Kunstkamera'dan ayrılmıştır. St. Petersburg'daki Rumyantsevsky Müzesi'nde önemli bir mineraloji kabinesi bulunmuştur.³² Moskova Üniversitesi'nde, 1791 yılında, kurulan doğa tarihi kabinesinin uzmanlaşmasının bir sonucu olarak, Zooloji Müzesi yavaş yavaş oluşmuştur. 1838'de, Kazan Üniversitesi'nde, Omurgalı Hayvanlar Müzesi, 1845'te, omurgasız hayvanların zoolojik odası olarak düzenlenmiştir.

³¹ Ravikovich D.A. **Pogodin P.A.** // Rossiiskaya muzeynaya enciklopedia. Moskova, 2001. C.2. s. 97

³² Gritskovich V.P. **Istoria muzeynogo dela konca XVIII – nachala XIX v.v.** // SPB, 2007. s. 53

Zooloji müzeleri ve dolaplarının toplanması, bağışlardan ve bilimsel keşiflerden elde edilen örneklerin alınmasıyla ilgili özel koleksiyonlardan kaynaklanmıştır. Moskova Üniversitesine, Kontlar P. G. Demidov ve N. N. Demidov, İmparator I. Alexander'ın koleksiyonları, V.I. Isaev'in dünya turu sırasında topladığı koleksiyonu hibe edilmiştir. 1832-1882 yılları arasında St. Petersburg'daki Zooloji Müzesi'ne çeşitli doğa koleksiyonları 306 kişi tarafından verilmiştir. Koleksiyonlar Rusya'dan ve yurtdışından satın alınmıştır.³³

19. yüzyılın ilk yarısında özel botanik bahçeleri Rusya'da düzenlenmiştir. Örnek olarak, Gorenki'deki (Moskova yakınlarında) yaşayan Kont A.K. Razumovsky, Moskova'da Donskoy Manastırı yakınlarında yaşayan P. G. Demidov ve diğerleri kendi botanik bahçelerini oluşturmaya başlamıştır.

1823'te St. Petersburg'daki "Tıbbi Bahçe", "İmparatorluk Botanik Bahçesi"ne dönüştürülmüştür.³⁴ O andan itibaren bilimsel bir karakter kazanmış, ancak uzun zaman boyunca şifalı bitkiler buradan "Devlet Eczanesine" verilmiştir. 1820 yılına kadar bahçede sadece birkaç ağaç ve çalı vardır. Bağımsız bir bilimsel kurum haline dönüştükten sonra, büyük ağaç dikimi burada başlamıştır. Bahçenin ana kısmı, en eski kısmı düzenli (Fransız-Hollanda tarzı) ve bir manzara (İngiliz) tarzında planlanmıştır. Sonunda, 1824 yılında toplam 1500 metre uzunluğunda 25 adet sera inşa edilmiştir. Yaşayan bitkiler ve tohumlar Brezilya, İran ve diğer birçok ülkeden satın alınmıştır. Ünlü botanikçilerin herbaryumları satın alınmıştır. Aynı zamanda, herbaryum ve bahçe kütüphanesi oluşturulmuştur.

1.2.3. Bilim ve Teknoloji Müzeleri

19. yüzyılın başında, çoğu Rus müzesindeki bilim ve teknoloji bölümleri popüler değildi. Bazı üretim alanlarının gelişmesi, Altay cevherinin merkezi olan Barnaul gibi bireysel sanayi merkezlerinde özel bilimsel ve teknik müzeler oluşturma girişimini doğurmuştur.

³³ Voroncova E.A., Ivanov D.L., Iksanova I.V., Potapov R.L. **Zoologicheskiye muzei // Rossiiskaya muzeynaya enciklopedia**. Moskva, 2001. C.1, s. 204

³⁴ Gritskovich V.P. **Istoriya muzeynogo dela kontsa XVIII-nachala XX vv.** SPB, 2007. s. 53

Sibirya'dan 8 Eylül 1826 tarihli gönderilen mektubun anonim yazarı olan ve 1827 yılı için "Otechestvennie Zapiski" dergisine yerleştirilen Barnaul'daki müze hakkında bir rapor yayınlanmıştır: "Müze, Katedral Meydanı'nın bir tarafına yerleştirildi. Müzenin incelenmesi, Barnaul'daki kaldırımın hoşluğunu tamamladı. İki salonda mayın, araba ve çeşitli dağ ve fabrika cihazlarının modelleri yer alıyor". Bu modeller ve makineler arasında mektubun yazarı "K. D. Frolov'un "bükülmüş tekerlekli", "Salairsky ve Zmeinogorsky modelleri", "Suzun fabrikasında nane modeli", "Polzunov (1776) ve Yaroslavtsev'in buhar motorları (1822) "olarak ayrılmıştır. Buna ek olarak, müzede mineraloji kabinesi ve "dolmuşturmuş hayvanlar ve kuşlar, araçlar, kaplar ve diğer Asya halklarının bir araç koleksiyonu" vardır.³⁵ Bu mektup yayınlanmıştırığında, müze dört yıllıktır. Barnaul Müzesi'nin kaderi olmuşturkça tipiktir - organizatörü Dr. F.V. Gubler'in ayrılmasından sonra, koleksiyon farklı şehirlerin birçok kurumuna dağıtılmıştır.

Bilimsel ve teknik müzeler sınıfına "kabineler" de girmiştir. Burada insanları temsil eden otomatik makinalar ve fabrika müzik aletleri halka sunulmuştur.

Rusya'da müzeciliğin gelişmesinde göze çarpan yer, sanayi sergilerin geçmiştir. Bu yeni olgu, müzelerin daha da gelişmesine katkıda bulunmuştur. İlk sanayi sergisi 1829'da St. Petersburg'da Borsa'nın yakınındaki "Sergi Salonu"nda düzenlenmiştir. Sergide ağır ve hafif endüstrilerden imal edilen ürünler yer almıştır. Burada sunulan makineler ve araçlar çoğunlukla St. Petersburg'da üretilmiştir.³⁶

1831 yılında bir sonraki sanayi sergisi Moskova'da açılmıştır. Sergi, Soylu Meclis binasında (şimdi Sendikaların Evi binası) düzenlenmiştir. Sergiyi, on dokuz günlük iş içinde 125 bin kişi ziyaret etmiştir. Toplam olarak, 1829-1861 yılları arasında Rus İmparatorluğunun en önemli üç ekonomik merkezi, yani St. Petersburg, Moskova ve Varşova'da 11 Rus sanayi sergisi gerçekleştirilmiştir. Endüstriyel sergilerin ticaret hedefleri olup endüstriyel üretimin gelişmesine katkıda

³⁵ Rafienko L.S., **Frolov P.K.** // Rossiiskaya muzeynaya enciklopedia. Moskva, 2001. C.2. s. 294

³⁶ Gritskevich V.P. **Istoriya muzeynogo dela kontsa XVIII-nachala XX vv.** SPB, 2007. s. 55

bulunmuştur.³⁷ Sergilerin kompozisyonu sonraki sergilerde yerli sanayideki teknik gelişmelere tanıklık etmiştir. Katılımcı sayısı artmış, sergilenen sanayi ürünlerinin değerlendirilmesi ile değerli sergi katalogları endüstri özellikleri ile yayınlanmıştır.

1861 reformundan sonra, daha az sıklıkla benzer sergiler düzenlenmiştir. Devam etmekte olan bilimsel ve eğitim kurumlarına ihtiyaç olmuştur.

19. yüzyılda, 18. yüzyılda ortaya çıkan tarımsal koleksiyonlar Rusya'nın müzeciliğini geliştirmeye devam etmiştir. 1803 yılında Serbest Ekonomik Topluluğun toplantılarına dayanarak müze nesnelere yaratmaya ve bunları halka göstermeye karar verilmiştir. Bununla birlikte, ilk başta, nesnelere toplama ve sergileme faaliyetlerinde açık bir eğitim yönelimi yoktur. Kataloglara göre, halka hem gelişmiş hem de modası geçmiş, hem yüksek hem de düşük kalitede tarımsal ürünler gösterilmiştir. Serbest Ekonomi Topluluğunun müze ürünlerinin depoları kendiliğinden birikmeye devam etmiştir. Bitki özleri, tohumlar, gübreler, yeni mahsuller, yün ve kumaş örnekleri, ağaç kesimleri koleksiyonları, arılar için kovanlar, geliştirilmiş tarım aletleri ve makineleri örneklerinin toplanmasına büyük önem verilmiştir.³⁸

1855 yılında, arabaların, aletlerin ve tarımsal yapı modellerinin temsil edilmiştirği ve papier-mache'dan üretilen sığır ırklarını bulunmuştur ve Serbest Ekonomi Topluluğu'nun "Model Müzesi" oluşturulmuştur.

1851'den bu yana Topluluğun "Ekonomi Müzesi"nin bölümlerinden biri "doğal tarih çalışması" olarak kullanılmıştır (1855'den beri Uygulamalı Doğal Tarih Müzesi'dir). 1856 yılında müzenin bu bölümünün koleksiyonunda 12 binin üzerinde ürün vardır.

Serbest Ekonomi Topluluğa ek olarak, tarım müzesi Moskova Toplumu Ziraat Birliği (1818) altında kurulmuştur. Bununla birlikte, bu topluluğun kalıcı bir

---

³⁷ Selivanov V.V. **Nauki i tehniki muzei** // Rossiiskaya muzeynaya enciklopedia. Moskva, 2001.C.2. s. 10

³⁸ Ivanitskiy I.P. **Selkskohozyastvenniye muzei v krepostnoy Rossii (1765-1861)** // Ocherki istorii muzeynogo dela v Rossii. Moskva, 1960. s.3-66

sergisi bulunmamıştır. Coğunlukla tohum, bitki, yün, iplik, tütün, kenevir, makine, aletler örnekleri sergilenmiştir. 1850 yılında Moskova Toplumu Ziraat Birliği'nde, gelişmiş tarımsal yönetim biçimlerini tanıtmak için bir "Referans Deposu" oluşturulmuştur. Benzer sergiler, St. Petersburg'daki Serbest Ekonomi Topluluğu eğitim çiftliğinde de kurulmuştur. Tarım aletleri müzeleri, Yaroslavl, Kazan ve Penza'da da diğer tarım topluluklarının ilgisini çekmiştir.

Eğitim kurumlarında da tarım müzeleri oluşturulmuştur. Eğitim müzeleri, Moskova Ziraat Cemiyeti'nin okulunda (1822), St Petersburg'da bulunan Countess Stroganova okulunda (1825-1844) ve aynı yerde bulunan Ziraat Enstitüsünde (1834), iki üniversitede ve iki tarım birliğinde ve ülkenin iki lisesinde yaratılmıştır.³⁹

1859 yılında St. Petersburg'daki Ormancılık ve Enstitü Dairesi binasında özel bir Tarım Müzesi oluşturulmasına karar verilmiştir. Amacı “zamanla ekonominin ve ticaretin çeşitli kollarının gelişimi için zengin bir kaynak olan Rusya ekonomisinin tam bir resmini sunmaktır”. Bu amaçla müze müdürü N.V. Chernyaev, yurtdışındaki tarım müzelerinin içerik ve konularını inceleyip bir takım makineleri satın almıştır.⁴⁰ St. Petersburg'daki müze, 1860'da açılmıştır. Ayrıca, tarım müzeler Nizhny Novgorod, Vyatka, Petrozavodsk, Arkhangelsk, Ufa gibi şehirlerde bulunuyordu.

1840'lı yıllardan bu yana tarım fuarları Rusya'daki müze ticaretinin gelişiminde belirleyici bir rol oynamıştır. Bu fuarlar, tarımsal üretimin genel seviyesini yükseltmek ve tarım üreticileri kültürünün gelişmiştirilmesini teşvik etmek amacıyla düzenlenmiştir.

1843 yılından 1869 yılına kadar Rusya'da 99 tane tarımsal fuarı açılmıştır. 1844 yılında Yaroslavl'da bir tarımsal ürünlerin fuarı açılmıştır. 1849 yılından bu yana, bu tür fuarlar, çeşitli yönetim bölgelerini kapsayan ilçelerde düzenlenmiştir.

---

³⁹ Ivanitskii I.P., **Selskohozyaistvennie muzei v krepostnoi Rossii (1765-1861)** // Ocherki istorii muzeinogo dela v Rossii. M.,1960. s.21

⁴⁰ Trika A. **Chernyaev N.V.** // Russkii bibliograficheskii slovar. Moskova, 1905. Cilt: Chaadayev-Shvitkov. s.338

Tarım müzeleri ve fuarları Rus İmparatorluğu'nda tarımın genel resmini yansıtmıştır. Bunlar büyük ve uzmanlaşmış köylü çiftliklerinin ortaya çıkışını temsil etmişlerdir. Müzeler ve sergiler, ziyaretçilere ileri düzey çiftliklerin başarıları hakkında bilgi verip yaygın pratik bilgileri dağıtma görevi görmüşlerdir.

1.2.4. Tarih Müzeleri

19. yüzyılın ilk yarısında, Rusya'daki tarih müzeleri gelişmeye devam etmiştir. 19. yüzyılın ilk yıllarında St. Petersburg'daki Anma Salonu düzenlenmiş ve depoları yeni eserlerle dolmuştur. P. P. Svinin "St Petersburg'un ve Çevresinin Unutulmazlığı" (1817) kitabında Anma Salonu'nun en dikkat çekici nesnelere listelenmiştir. Ordunun bayrağı, II. Katerina'nın heykeli, Grigory Orlov madalyonu, I. Petro tek tekerlekli silahı, toplar, kalelerin modelleri, 1794 ayaklanması sırasında ortaya çıkan özgürlük bayrağı, Stepan Razin'a ait koltuğu, 1812 Vatanseverlik Savaşı'nın topu gibi nesnelere bu kitapta sıralanmıştır. Anma Odasının ziyaret izni, üst düzey yetkililerin tarafından verilmiştir.

1805 yılında St. Petersburg'daki Model-Kamerayı Deniz Müzesi olarak yeniden düzenleme kararı verilmiştir. Model-Kameranın müdür yardımcısı Teğmen A. Y. Glotov tarafından çok fazla çaba gösterilmiştir. 1825 yılında A.Y. Glotov'un ölümünden sonra yerine, bu proje Yüzbaşı Nikolai Aleksandrovich Bestuzhev devam etmiştir. Ancak, N. A. Bestuzhev'in projesi gerçekleştirilememiştir. 14 Aralık 1825 yılında Bestuzhev, Senato Meydanı Muhafızları Deniz Mürettebatı'na getirilmiştir. Decembrists konuşmasının bastırılmasından sonra N.A. Bestuzhev Sibiryaya sürülmüştür. Kasım 1827 yılında, I. Nikolay Model-Kamera'nın tasfiye emrini vermiştir. Bütün eserler çeşitli kurumlara aktarılmıştır.⁴¹

19. yüzyılın ilk yarısında, 1812 Vatanseverlik Savaşı zaferinin bir sonucu olarak, askeri tarih müzelerinin ağı önemli ölçüde genişlemiştir. 1826 yılında, 1812 Vatanseverlik Savaşı'nın anısına, Kış Sarayı'nın armağan binası yanında, savaş katılımcılarının 332 portresinin bulunduğu bir askeri galeri inşa edilmiştir. En ünlü generaller M. M. Kutuzov, P. I. Bagration, D. V. Davydov, A. N. Seslavin, A. P.

⁴¹ Kurnosov S.U. *Morskiye muzei: istoriya, sovremennost i perspektiva*. SPB, 2002. S.63

Ermolov ve diğerler komutanların portreleri yerleştirilmiştir.

19. yüzyılın ilk yarısında, sosyal bilimler olmuşturça aktif bir şekilde Rusya'da gelişmiştir. Tarihsel araştırmalar yoluyla çeşitli ideolojik eğilimlerin temsilcileri görüşlerini haklı göstermeye çabalamıştır. Tarih biliminde koruyucu, liberal ve demokratik bir eğilim gelişmiştir. Tarihle ilgili özel çalışmalar alanında önemli ilerleme kaydedilmiştir. Özel disiplinler arkeoloji ve etnografya olarak belirlenmiştir. Arkeolojik keşifler yapılmıştır. Rusya halklarının ve diğer ülkelerin yaşamları ve gelenekleri incelenmiştir.

1845 yılında kurulan Rus Coğrafya Derneği'nde, ülke çapında materyal toplayan etnografya birimi kurulmuştur. Arkeoloji ve arkeografi üzerine kurulu topluluklar ve komisyonlar oluşturulmuştur. Moskova, Kharkov, Kazan üniversitelerinde geçmişle ilgili koleksiyonlarıyla birlikte Rus tarihi ve antikalar toplulukları yaratılmıştır.

Koleksiyonculuk çalışmalarında önemli rol Rummyantsev Derneği oynandı.⁴² Dernekte, 1813'de istifasından sonra Dışişleri Bakanı Kont Nikolai Petrovich Rummyantsev dernek başkanlığı görevi yapmıştır. Polinezya sakinlerinin gündelik hayatından Rusya'da ilk etnografik koleksiyonunu toplayan nümizmatik bir kabine oluşturulmuştur. Rummyantsev Derneği arkeoloji ve kaynak araştırma çalışmalarını Kont pahasına organize etmiştir. Derneğin çalışanları Friedrich Adelung ve Burchard Wichmann birbirinden bağımsız olarak, "Anavatan'ın Oğlu" sayfalarında, tarihi ve doğal bilim konularının karmaşık bir koleksiyonu olarak Rusya'da bir ulusal müze kurma projelerini ortaya koymuştur.⁴³ F.P. Adelung ve B.G. Wichmann'ın ulusal müze projeleri, modern bilimler ayrıcalığı taşıyan doğal dolaplar, kütüphaneler ve arşiv bölümleri içermektedir.

Fedor Pavloviç Adelung ve B. G. Wichmann'ın planlarına verilen yanıt, N. P.

---

⁴² Semenova N.U., **Rummyantsevskii krujok** // Rossiiskaya muzeynaya enciklopedia. Moskova, 2001. C.2. s. 152

⁴³ Kasparinskaya S.A., **Wichman B.G.** // Rossiiskaya muzeynaya enciklopedia. Moskva, 2001.-C.1. s. 97

Rumyantsev'in koleksiyonuna dayanan bir müze yaratma düşüncesi olmuştur. N. P. Rumyantsev'in ölümünden sonra bu plan, 1831'de St. Petersburg'un İngiliz Embankmenti'ndeki aile sarayında Rumyantsev Müzesi'ni açan kardeşi S. P. Rumyantsev tarafından gerçekleştirilmiştir.⁴⁴ Müze, bir mineraloji kabinesi, bir muntskabinet, birçok nadir koleksiyon ve zengin bir basılı kitap koleksiyonu (yaklaşık 29.000 cilt) ve elyazmalarını (710 kopya) içeren bir kütüphaneden oluşuyordu. Dünya çapında gezileri finanse eden Rumiantsev, Sibirya, Uzak Doğu, Alaska, Yakutia ve Pasifik okyanusun adalarının birçok halkının kültürü ve yaşam tarzı gibi materyaller de dâhil olmak üzere muhteşem bir etnografik koleksiyon elde etmeyi başarmıştır. Müze, haftada bir gün halka açılmıştır.

Fedor Pavloviç Adelung ve B. G. Wichmann'ın projelerinin ortaya çıkışı ile bu tür müzelerin ülke içerisindeki ihtiyaçları kesinleşmiştir. Bununla birlikte, hükümet kamuoyunun sorularını cevaplamamış ve diğer ülkelerdeki gibi modellenmiş bir ulusal müze yaratmamıştır.

Bu dönemde, bireylerin ve kamu kurumlarının inisiyatifiyle Rumyantsev Müzesi'ne ek olarak Ukrayna, Beyaz Rusya, Letonya, Estonya dâhil olmak üzere diğer ülkelerde başka müze koleksiyonları oluşturulmuştur. Bu koleksiyonların arasında, Riga Tarih Cemiyeti Müzesi (1834), Riga Kalesi'ndeki Baltık Eyaletleri Tarihi ve Eskiçağları Derneği Müzesi (1834), Kiev Üniversitesi Eski Eserler Müzesi (1835), Reval'daki (Tallinn) Estonya Edebiyatı Derneği Vilayet Müzesi (1842), Vilnius'daki bir antik müze (1856) yer almıştır.

Bu dönemde kilise tarihi ile ilgili konularının müze haline getirilmesi konusunda özen gösterilmemiştir. Kiliselere ait eşyalardan bazıları, Moskova Kremlininde; Uspenski Katedrali, Blagoveshchenski Katedrali, Archangel Katedrali, Patrik Hazinesi ve yerel piskoposluk kutsallıklarında tutulmuştur. Peter ve Paul katedralinde ve St. Petersburg'daki Kazan Katedralinde müze eşyalarının orijinalleri bir depoda tutulmuştur. Taş binadaki katedralin yakınında I. Peter teknesi yer almıştır.

---

⁴⁴ Semenova N., **Rumyantsekkii muzey. Istoria.** // Dekorativnoe iskusstvo SSSR. 1982. №1. s.34-38

Daha uzmanlaşmış tarih müzeleri de vardır. 1810'da, Eğitim Bakanı Kont S. S. Uvarov, Asya Akademisi'nin yaratılması konulu projesini yayınlanmıştır. Bunun yerine, 1818'de Kunstkamera'nın doğu koleksiyonlarını temel alarak Asya Müzesi kurulmuştur.⁴⁵ Yazar I. Pushkarev (1839) orada bulunan eserleri sıralamıştır: “Orta Doğu el yazmalarının koleksiyonu, önemli bir Çin, Mançu, Japonca, Moğol ve Tangut kompozisyonları, Doğu sikkeleri, antikalar, musülman el yazmaları, Doğu’da yaşayan insanların eserleridir.”⁴⁶

1850’lerden sonra, Asya Müzesinin etnografik eserleri, yeni kurulan Etnografya Müzesine (şimdi Büyük Petro Antropoloji ve Etnografya Müzesi, Kunstkamera) aktarılmıştır. Aynı zamanlarda, Kunstkamera'dan heykelleri, kabartmaları ve mumyaları sergileyen Mısır Müzesi ön plana çıkmıştır.

Bu dönemde, arkeoloji müzeleri yeni bir tür tarih müzesi olarak görülmüştür. Arkeoloji müzelerinin görünümü, Toroslar bölgesi'nin (Kırım) arkeolojik kazıları sırasında keşfedilen antik döneme ait nesnelerin yansıtıyordu. Kazılar sırasında bulunan buluntuların çoğu Ermitaj'a gönderilmiş, geri kalanı koleksiyonlere verilmiştir. 1805 yılında hükümet, Kırım tarihi eserlerinin korunması hakkında bir kararname yayınlanmıştır.⁴⁷

Kazıların yakınlarında arkeoloji koleksiyonlarına yer verilmiştir: 1806 yılında Nikolaev şehrinde Karadeniz hidrografik istasyonunda, 1811'de Feodosia'daki antik müzede, Odessa'da (1825), Kerch’te (1826), Kherson’da. Kendi özel müzesinden I. P. Blaramberg'in kendi mülkiyetindeki Chorgun'daki (Kırım) koleksiyonları Odessa müzelerine transfer edilmiştir. 1839 yılında Odessa'da ikinci arkeoloji müzesi - Odessa Tarih ve Eski Eserler Derneği - ortaya çıkmıştır.

18. yüzyılın sonlarında ve 19. yüzyılın ilk yarısında, Rusya’daki müzeciliğin

---

⁴⁵ Ostrovskaya E.P. **Aziatskiy muzey i voprosi eksponirovaniya ego kollektsey**. SPB, 2005. s.31

⁴⁶ Pushkarev I., **Opisaniye Sankt-Peterburga**. SPB, 1839. s. 383-384

⁴⁷ Razgon A.M., **Arheologicheskie muzei v Rossii (1861-1917)** // Ocherki istorii muzeinogo dela v Rossii. M.,1963.

gelişimini özetleyen saray müzeleri, müze mimarisi (örnek olarak, Yeni Ermitaj'ın yapımı) gibi alanlarda olmuştur. Başarıyla bir şekilde gelişmiştir.

Rusya Müzeciliğinde, dönemin özelliklerine göre ortaya çıkan özel koleksiyonculuk, büyük bir önem taşıyordu. Özel koleksiyonculuk, müze koleksiyonlarının oluşturulması için ön koşul olarak ulusal bir kültürel ve tarihi değerler fonu oluşturulması ve toplumda karşılık gelen atmosfer ile bağlantılı bir şekilde oluşturulmuştur. 18. yüzyılın sonundan itibaren devlet kurumlarından bağımsız bilim adamlarının kişisel girişimleri hâkim olmaya başlamıştır. Koleksiyonların toplumsal ve bilimsel önemi giderek daha da artmıştır. Malikânelerde ve konaklarda sadece kapalı koleksiyonlar değil, aynı zamanda herkese açık özel koleksiyonlar da oluşturulmuştur. Toplanmış değerli eserlerin katalogları hazırlanmıştır. Eserlerin satın alınması sistematik ve düzenli hale gelmiştir. Ulusal tarihe ve kültüre olan ilgi artmıştır. Müzelerin kurulması, bilim gelişmesine katkıda bulunmuş ve arkeoloji, tarih, etnografya ve sanat tarihi üzerine araştırmalar yapılmıştır. Devlet depoları ya da özel koleksiyonların içinde bulunan müze eserleri, yavaş yavaş halkın ilgisini çekmiştir. Daha önce var olan kapalı koleksiyonları kamu müzelerine dönüştürmek için artan bir eğilim gözlemlenmiştir. Müzelerin organizasyonunda halkın rolü de artmıştır. Bilimsel toplulukların kendi müzeleri de açılmaya başlamıştır.

1.3. RUSYA’DA 19. YÜZYILIN İKİNCİ YARISI İLE 20. YÜZYILIN BAŞINDA KURULAN MÜZELER

Dünya tarihinin tüm yüzyılları boyunca, 19. yüzyıl olağanüstü bir yer tutmuştur. 19. yüzyılda ekonomi ve teknolojinin gelişmesi, bilimler ve edebiyat, müzik ve görsel sanatların çok hızlı bir şekilde ilerlediği görülmüştür. Devrimler ve savaşlar, devlet yaşamının, uluslararası ilişkilerin ve bazen sınırların ana hatlarını değiştirmiştir. Müzenin bir sosyal kurum olarak işlevleriyle son tasarımı gerçekleştirmiştir. Müzelerde büyük bir artış vardır. Önceki yüzyıllarda biriktiren toplantılar halka açılmış, ayrıca, bilim ve eğitim ile yakından bağlantılı yeni müzeler kurulmuştur. Çok sayıda eğitim kurumu ve bilim toplulukların müzeleri, eğitim sınıfları ve arkeoloji, etnografya, doğa bilimleri ve tarih için bir kaynak üssü olarak görev yapmıştır. Bir müze fikri değişti, 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar bilim hizmetinde bulunan birçok müze, ilgili bilgi alanlarının sistematik “kataloglarına” dönüşmüştür. 20. yüzyılın başlarında yerel bölgedeki müzeler önemli bir yer tutmuştur.

1.3.1. Temel Eğilimler

19. yüzyılın ikinci yarısında – 20. yüzyılın başlarında, Rus İmparatorluğu'nun müzeciliğin ve koleksiyonculuğun gelişmesinin bir özelliği de demokratikleşmesiydi. Bu, bilginlerin, çeşitli aydınların, tüccarların lider rolünün güçlendirilmesinde ortaya çıkmıştır. Bu dönemde büyük şehirlerde ve illerde müzeler kurulmaya başlanmıştır. Halkın geniş kitlelerini eğitmeye, bilimsel bilgiyi yaymaya özel bir odaklanma ile kamusal müzeler de ortaya çıkmıştır.

Rus İmparatorluğu'nda kamusal sanat müzelerin ortaya çıkmasını sağlayan koşullar sadece 19. yüzyılın ikinci yarısında oluşturulmuştur. Bunun için itici güç 1852 yılında Ermitaj'ın halka açılışı olmuştur. Ancak, yine de ziyaretçilerin girişi sınırlıdır. Giriş biletleri Saray Başsavcısı tarafından verilmiştir. Ayrıca, 1861 yılında ziyaretçilere Moskova'da V. A. Kokorev'in özel bir galerisi açılmıştır. 1852 yılında da Rumyantsev Müzesi halka açılmıştır. 1892'de Moskova'ya bir armağan P. M. Tretyakov'a ait Rus Resim Galerisi transfer edilmiştir. Petersburg'da 1898 yılında

İmparator III. Aleksandr Müzesi ilk kez ziyaretçilere açılmıştır.

Bu aşamada Rusya'daki müzecilik işinde önemli bir yere özel koleksiyonlar sahip olmuştur. Özel koleksiyonlar kültürel değerleri korunarak ve bozulmadan, müze koleksiyonlarının yenilenmesi için önemli bir kaynak olarak hizmet etmiştir. Koleksiyoncular kendi galerilerini kamuya veya belirli müzelere aktarmaya başlamışlardır. En büyük koleksiyonlar, Tarih Müzesi'ne bağlayan P. I. Shchukin Rus Antik Müzesi, Tretyakov Galerisi ve Tsvetkov Galerisi, A. Bakhrushin Tiyatro Müzesi, Smolensk'teki M.K. Tenisheva Uygulamalı Sanatlar Müzesi ve diğerlerinde ortaya çıkmıştır.

19. yüzyılın ikinci yarısında, Rusya'daki müzeciliğin gelişiminin bir özelliği, ilin kültürel rolünde önemli rol oynayan yerel müzelerin yaratılmasıdır. Avrupa, Rusya, Ural, Sibirya, Uzak Doğu'nun birçok şehrinde, yerel halkın inisiyatifiyle, bölgenin tarihi, doğası ve ekonomisinin ortaya çıkmaya başlamıştır. Müzeler ortaya çıkmıştır. Slav arkeolojisinin başarıları, Rus tarihi bilimi, tarihi ve kültürel mirasın korunması ihtiyacına duyulan kamu bilinci ve tarihsel bilginin yayılması tarih müzelerinin gelişimine katkıda bulunmuştur. Moskova'da ulusal bir tarihi müzenin kurulmasıyla birlikte, St. Petersburg'daki en eski askeri ve tarih müzeleri Deniz Müzesi ve Topçu Müzesi'ne dönüştürülmüştür.

19. yüzyılın ikinci yarısında - 20. yüzyılın başında, Rus İmparatorluğu'nun neredeyse tüm Ortodoks piskoposluklarında, teolojik akademiler ve seminerlerin düzenlendiği kiliseye bağlı arkeoloji müzeleri açılmıştır. Bu grubun en önemli müzeleri arasında Tver (1866), Kiev (1872), Petersburg (1879), Rostov (1883) manevi akademileri ve Trinity-Sergius Lavra (1880) müzeleri yer almaktadır. Ayrıca, Rus kilisesine ve ev antikalarına, örneğin 1867'de Paris'te düzenlenen Dünya Endüstriyel Sergisine ve düzenli olarak ülkede yapılan arkeolojik kongrelere ayrılmış sergiler burada oluşturulmuştur.

En son teknik ve tarımsal bilginin tanıtımı amacıyla Moskova'daki Politeknik Müzesi ve Petersburg'daki Uygulamalı Bilgi Müzesi ile birlikte doğal-tarihi, tarımsal müzeler ve endüstriyel teknik müzeler ortaya çıkmıştır. Rus ve yerel sergilerin yanı

sıra 19. yüzyılın ortalarında yaygın olan uluslararası sergilerden oluşan ve rus sanat eserlerini içeren birçok müze ortaya çıkmıştır.

1860 yıllarında, K. D. Ushinsky ve N. F. Bunakov tarafından başlatılan pedagoji müzelerinin düzenlenmesi, ilk ve özel eğitim kurumları ağının yoğun olarak büyümesi nedeniyle, 19. yüzyılın ortasında ve 20. yüzyılın başında, özel bir önem kazanmıştır. Eğitim bölgelerinin çoğunda pedagoji müzeleri kurulmuştur. Amaçları aile ve öğrencileri okulda en iyi öğretim ve yetiştirme uygulamaları ile tanıştırmaktır.

K. D. Ushinsky ve onun takipçilerinin inisiyatifiyle 1880-90 yıllardan itibaren aktif eğitim yöntemlerini destekleyenler, müze rehberliğinin gelişimini başlatmıştır. Okullar bölüm programlarında önce doğal olarak bilimsel ve daha sonra kültürel-tarihsel, edebi ve diğer gezileri dâhil etmeye başlamıştır. Bunların arasında Volga, Kafkaslar ve Kırım'daki okullar tarafından yurtdışında düzenlenen geziler de yer almaktadır. Yavaş yavaş, bir eğitim yöntemi olarak gezileri kullanma sistemine geçilmeye başlanmıştır. 1910 yılında gezi organizasyonunun gelişimini teşvik eden ilk örgütsel yapılar ortaya çıkmıştır.

19. yüzyılın ikinci yarısında – 20. yüzyılın başlangıcında, ilk anma müzeleri ortaya çıkmıştır. 1870'lerde, Vologda'da, Büyük Petro'nun 200. yıldönümü kutlanırken, Büyük Petro'nun anma müzesi açılmıştır. 1879'da, Lyceum'daki St. Petersburg'da Puşkin Müzesi ve 1881'de, Nikolayev Süvari Okulu'nda M.Y. Lermontov Müzesi açılmıştır.

19. yüzyılın ikinci yarısından – 20. yüzyılın başlarına kadar, Rusya'daki müze işletmesinin ana yönü, koleksiyonların tanıtılması, sistemleştirilmesi ve açıklanmasıdır. Sergi çalışması, bir müze uzmanlığı olarak, yeni yeni oluşmaya başlamıştır. 20. yüzyılın başlarında, devrim sonrası dönemde daha da geliştirilecek olan, Rusya'daki müzeciliğin ana yönleri ana hatlarıyla çizilmiştir.⁴⁸

---

⁴⁸ Zlatoustova V.I., Kasparinskaya S.A., Kuzina G.A., **Muzeinoe delo v Rossii** // Rossiiskaya muzeynaya enciklopedia. Moskva, 2001.-C.1. s. 402

1.3.2. Sanat Müzeleri

Rusya'da kamusal sanat müzelerin ortaya çıkmasının koşulları 19. yüzyılın ikinci yarısında oluşturulmuştur. 1851 yılında, L. Klenze'nin projesine göre, Yeni Ermitaj'da özel bir müze binasının inşaatı tamamlanmıştır. 7 Şubat 1852 tarihinde müzenin açılışı halka yapılmıştır. İçinde bulunan İtalyan, Flaman ve Rus sanat koleksiyonları ile tanışabilmek için 56 sergi salonu dâhil olmak üzere, İmparatorluk Saray Başsavcısı'nın makamından özel bir izin almak gerekiyordu. Öncelikle, seçilen bir halk çevresine izin verilmiştir (yılda 300-500'den fazla olmamak şartıyla).

Ermitaj koleksiyonları esas olarak antik anıtlar ve arkeolojik objeler pahasına yenilenmeye devam etmiştir. 1860-1861 yıllarında resim sergileme ilkesi değiştirilmiş ve katalogları yayınlanmıştır. 1863 yılında, Ermitaj'a erişim artırılmış ve 1865'den itibaren müze halka açık hale getirilmiştir. Resim koleksiyonları envanteri yapılmıştır ve müze resimlerinin kataloglarının üç cildi de basılmıştır.

19. yüzyılın ilk yarısında boşuna sona eren bir ulusal resim müzesi yaratma çabaları tekrarlanmıştır. Ancak, 19. yüzyılın sonlarına, Rus sanatının en büyük iki sanat müzesi olan Tretyakov Galerisi ve Rus Müzesi'nin görüntüsü damgasını vurmuştur.

Ocak 1862 yılında, yeni burjuva döneminin başlangıcında, özel bir tüccar V. A. Kokorev galerisi tarafından halk için Moskova'da açılmıştır.⁴⁹ Sekiz odaya K. Bryullov, V. Tropinin, A. Bogolyubov, I. Aivazovsky ve diğerlerinin tablolarından oluşan Rus ve Batı Avrupa resminin 500'den fazla eseri sergilenmiştir. Ancak, galeri uzun ömürlü olmamıştır. 1866 yılında maddi sıkıntılar nedeniyle Kokorev, Akademi Sanat Galerisi'ne en iyi resimlerini sunmaya zorlanmıştır. Anlaşma gerçekleşmeden 1869 yılında galeri kapanmıştır. P.M.Tretyakov tarafından birçok resim satışı yapılmıştır, koleksiyonun büyük bir kısmı Tsarskoye Selo'daki Aleksandr Sarayı'na, Rus Resmine ilgi göstermeye başlayan grandük Aleksandr Aleksandrovich'e gitmiştir. Daha sonra bu resimler Rus Müzesi'ne devredilmiştir.

---

⁴⁹ Polunina N.M. **Koleksioneri staroy Moskvi**. Moskova, 1997. s.184.

Aynı zamanda Kokorev sergisiyle birlikte Moskova'ya devredilen Rummyantsev Halk Müzesi açılmıştır. Buna ilk katkı ressam A. A. Ivanov'un yaptığı eser II.Aleksandr tarafından satın alınarak galeriye bağışlanan “İsa'nın İnsanlara Görünüşü” (1837-1857) adlı resim olmuştur.

Şekil 12: “İsa'nın İnsanlara Görünüşü” (1837-1857). Ressam A.A. Ivanov.
Tretyakov Sanat Galerisi

Kaynak: <https://www.culture.ru/materials/38436/iisus-dolzhen-byt-odin-sovershenno>, 25.10.2017

P. M. Tretyakov'un Rus resim koleksiyonu oldukça zengindir. 31 Ağustos 1892 yılında, S.M. Tretyakov'un ölümünden kısa süre sonra kardeşi Pavel Mikhailovich Tretyakov Moskova Kenti Duma'sına, resim koleksiyonunun Moskova'ya armağan edilmesine ilişkin bir bildiri sundu. Bu döneme kadar, 1881 yılında halka açık bir sanat galerisi, Rus sanatçıların toplam 1276 tablo, heykellerden ve resimlerinden oluşmaktaydı.⁵⁰ 1893'te Tretyakov galerisine Moskova kenti Duma'da “Pavel ve Sergei Mikhailovich Tretyakov'un Şehir Sanat Galerisi” adını vermeye karar verilmiştir. 15 Ağustos 1893 yılında, yeniden yapılanma amacıyla iki yıl ara verildikten sonra, galeri ücretsiz ziyaret için yeniden halka açılmıştır. P. M. Tretyakov'un vatanseverliği, halkta geniş yankı uyandırmıştır.⁵¹

⁵⁰ Botkin A.P. **P.M. Tretyakov v jizni I iskusstve**. Moskova, 1951. s.108-112

⁵¹ Petushenko V.M., **Tretyakovskaya galereya** // Rossiiskaya muzeynaya enciklopedia. Moskova, 2001. - C.2. s.251

Şekil 13: Tretyakov Sanat Galerisi (1856 y.). Moskova. Kurulan: Pavel Tretyakov

Kaynak: <https://ru.moscovery.com/>, 25.10.2017

Özel bir kişi tarafından Rus sanat müzesinin oluşturulması imparatorluk ailesinin gururuna dokunduğu için, İmparatorluk ailesi tarafından St. Petersburg'da benzer bir müzenin açılması kararı alınmıştır. Rus Müzesi'nin kuruluşundan önce, Rus resim sanatının eserleri Sanat Akademisi Müzesi'nde ve Ermitaj'da sergilenmiştir.

13 Nisan 1895 yılında, II. Nikolay, III. Aleksandr'ın adını verdiği Rus Müzesi'ni kuran ve Mikhailovsky Sarayı'na yerleştiren bir kararname imzalamıştır. Rus Müzesi, Sanat, Etnografya ve III. Aleksandr'ın Hatırası Bölümü gibi üç bölümden oluşması planlanmıştır. 7 Mart'ta 1898 yılında Rus Müzesinin bir sanat galerisi olarak açılması olmuştur. Sanat bölümünün temeli, Ermitaj, İmparatorluk Sarayı ve Sanat Akademisi'nden aktarılan Rus sanat eserlerini bestelemek üzerine kurulmuştur. Serginin açılışına kadar müzede 445 tablo, 111 heykel ve 981 suluboya resimleri bulunmaktaydı.⁵² Rus Müzesi içerisinde, Rus resminin birçok başyapıtı görülebiliyordu. Yine de, Tretyakov Galerisi'yle kıyaslandığında, Rus Müzesi'nin o tarihteki sergilenmesi Rus sanatının gelişiminin genel resmini yansıtmamıştır. Rus Müzesi'nin organizasyonunda D.A. Clemens, V.V. Stasov, A.N. Benois, M.P.

---

⁵² Ovsyanikova S.A. **Hudojestvennie muzei Peterburga i Moskvi 2 pol. XIX-nach.XX veka**//Voprosi istorii muzeynogo dela v SSSR. Cilt 4. Moskova, 1962. s.52

Botkin, S.P. Diaghilev gibi bilim insanları, halk figürleri, sanatçılar katılmıştır.⁵³ Bununla birlikte, müzenin bölümlerini tamamlama görevini üstlenen Sanat Akademisi, mahkeme çevrelerindeki beğenilerin ardından akademik tabloyu tercih etmiştir ve demokratik bir yönü olan sanatçıların resimlerini gözardı etmiştir.

Şekil 14: Rus Müzesi (1895 y.). Mikhailovsky Sarayı (1819-1825 yy.) Mimar: K.I. Rossi

Kaynak:<https://www.culture.ru/institutes/5254/mikhailovskii-dvorec>, 30.10.2017

Rus Müzeciliğın de dâhil olmak üzere kültürün gelişimi, ilerici soylular, tacirler, toprak sahipleri ve girişimciler tarafından büyük ölçüde desteklenmiştir.

19. yüzyılın ikinci yarısında ve 20. yüzyılın başında, ülkedeki pek çok müzenin koleksiyonlarının ediniminde ve onların kültürel anıtlarla zenginleştirilmesinde, özel koleksiyonların düzenlenmesi ve daha sonra kamu kullanımına ve devlet müzelere aktarılması önemli bir rol oynamıştır. Petersburg'da, kamu girişimi, yetkililerin muhalefetiyle karmaşık bir haldedir. St. Petersburg sanat müzelerinin faaliyetleri, Moskova'da olmuştu gibi bu kadar yaygın bir etkiyi

⁵³ Gritskevich V.P., Gujalovskiy A.A. **Istoria muzeev mira**. Minsk, 2003. s. 105

sahip olmamıştır. Sanat koleksiyonlarının merkezi de Moskova'ya ve yakın kentlere taşınmıştır. 19. yüzyılın ikinci yarısında ve 20. yüzyılın başında, resimlerin toplanması için toplumsal tabanın daha da genişlemesi, bunun daha amaçlı bir karakteri, koleksiyoncuların bilgisinin derinleştirilmesi, eserlerin seçilmesine bilimsel ve sistematik bir yaklaşım arzusu ortaya çıkmıştır.

Rus sanatının tarihi müzesi olarak yaratılan sanat koleksiyonu adına zengin objelerin oluşturulmasında uzmanlaşmış bir örnek olarak, P. M. Tretyakov'un sanat galerisi gösterilmektedir. Ayrıca Ivan Tsvetkov, I.S. Ostroukhov, D.A. Rovinsky ve diğer özel koleksiyoncular tarafından toplanılan Rus ve Eski Rus resminin özel koleksiyonları bulunmaktadır. Bir kronolojik döneme ya da bir sanatçının eserine ayrılmış tematik olarak daha göz alıcı koleksiyonlar ortaya çıkmıştır. M.P. Botkin, A.A. Korovin, A.N. Benua ve diğerlerin resim koleksiyonları burada yer almaktadır.

Petersburg'daki eski Batı Avrupa sanatının eserleri P. P. Semenov-Tian-Shansky tarafından toplanmıştır ve koleksiyon Ermitaj'a taşınmıştırktan sonra, Flaman bölümü müzenin en önemli bölümü haline gelmiştir. Moskova'da da D. I. Schukin Fransız İzlenimcilerinin 250'den fazla resim koleksiyonunu toplamıştır. Yeni Fransız resminin koleksiyonları, Paris'teki sergilere doğrudan izlenimci tablolar kazanmıştırran V. I. Şchukin ve I. A. Morozov tarafından oluşturulmuştur.⁵⁴

Rusya tiyatro tarihi üzerine A. A. Bakhrushin tarafından Rus tiyatrosunun sistematik bir koleksiyon düzenlenmiştir. Belirli maddi kültürü toplayan koleksiyonerler de vardır. Rus porselen, avcılık ve amatör Rus ve Batı Avrupa silahları, folk oymalar ve nakış gibi eşyaları toplanmıştır. Bu eserlerin çoğu hediye olarak verilmiştir ve böylece dünya çapında ün kazanmıştır.

20. yüzyılın başında Moskova'da kurulan son önemli kamusal müze Moskova Üniversitesi Güzel Sanatlar Müzesi'dir. 31 Mayıs 1912 yılında I. V. Tsvetaev'in girişimi üzerine açılmıştır. Müze, eğitici koleksiyonuyla şehrin eğitim merkezi olarak

---

⁵⁴ Dyakonicina E.L., **Jivopisnoy kulturi muzey** // Rossiiskaya muzeynaya enciklopedia.-Moskova, 2001. - T.1. s.191

görülmüştür. Güzel Sanatlar Müzesi'nin bilimsel programı, Moskova Üniversitesi'nde Teori ve Sanat Tarihi Bölümü'nde okuyan bir dersle ilişkiliydi. Müze sadece öğretmenler ve öğrencilerle değil, aynı zamanda sanatçılar ve din adamlarının temsilcileri ile ilgilenmiştir. Salonlarda öğrenciler için sınıflar ve halk için geziler yapılmıştır. 1932 yılında Müze Devlet Güzel Sanatlar Müzesi olarak adlandırılmıştır. 1937 yılında A.S. Puşkin adını almıştır.⁵⁵

Şekil 15: Puşkin Devlet Güzel Sanatlar Müzesi (Moskova Üniversitesi Güzel Sanatlar Müzesi)

Kaynak: <https://pushkinmuseum.art/museum/buildings/main/index.php?lang=ru>, 21.04.2019

Koleksiyon sahipleri vatansever motivleri temelinde kendi koleksiyonlarını hediye olarak topluma aktarmaları veya belirli bir müzeye miras bırakmaları toplumun kişisel ve sanatsal gelişim açısından büyük katkılar sağlamıştır.

Rusya'nın kentlerinde hem özel kişilerden, hem de her yerde ortaya çıkan sanat müzelerinden oluşan önemli sayıda koleksiyon bulunmaktadır. 19. yüzyılın sonunda ilk sanat müzeleri ortaya çıkmıştır. Ekim 1891 yılında, Halk tarafından tanınmış bir eğitimci olan A. P. Bogolyubov, üniversiteleri bulunan tüm şehirlerde sanat müzeleri açma projesinin ana hatlarıyla açıklandığı bir mektupla bir bakanına

⁵⁵ Müze tarihi https://pushkinmuseum.art/museum/history/about_museum/index.php?lang=ru, 21.04.2019

seslenmiştir. "Az bilinen her kasabanın belediye binasında müze var, kolayca ziyaret ediliyor ve halk tarafından zenginleştiriliyor" Batı Avrupa deneyimine değinmiştir. Dört yıl sonra, 1885 yılında Saratov şehrinde, ilk sanat müzelerinden biri onun gayretleriyle ve yoldaşlarının çabalarıyla açılmıştır. Bu olay toplumda büyük bir yankıya neden olmuştur.

Yakın bir zaman sonra, Riga, Dorpat (Tartu), Feodosia ve diğer şehirlerde eğitim ve öğretim kurumu olarak sanat müzeleri açılmıştır. Örneğin, sanatçı I. K. Aivazovsky'nin koleksiyonu, Feodosia'da yaratılan resim galerisinin başlangıcıydı (1880). Bazı müzelerde de arkeoloji, etnografi, nümizmatik ve diğer koleksiyonlar yer almaktaydı.

Sanat eserlerinin özel koleksiyonerlerinin devredilmesi ya da satılması konusundaki olumlu rolü, düzenli aralıklarla düzenlenen sergilere oynamakla birlikte, özel koleksiyonların periyodik eserlerin sayfalarında yaygınlaştırılmasını sağlamıştır.

Rusya'daki sergi çalışmalarının başlangıcı, Seyahat Sanat Sergileri Derneği'nin (70'ler – 19. yüzyılın 90'larının sonu) yanı sıra S.P. Diaghilev'in başında bulunduğu "Sanat Dünyası" (19. yüzyılın 90'larının sonu - 1917) sanat derneğinin etkinlikleri tarafından gerçekleştirilmiştir.⁵⁶

1871 yılından bu yana gezici sergiler, Seyahat Sanatları Sergileri Derneği ve 1886'dan beri St. Petersburg'daki Sanat Akademisi tarafından organize edilmiştir. Sanat dernekleri Odessa (19. yüzyılın 60'lar), Riga (70'ler), Kiev, Kharkov, Sevastopol'de (80'ler) oluşturulmuştur.

---

⁵⁶ Popov V.A. **Diaghilev S.P.** // Rossiskaya muzeynaya enciklopedia. Moskova, 2001. Cilt 1. s.178

1.3.3. Tarih Müzeleri

19. yüzyılın ortalarından bu yana, ilk başta ulusal özbilincin gelişmesine tanıklık eden bir dizi yeni tarih müzesi yaratılmıştır. Bu, tarih çalışmasında, müzeler tarafından toplanan tarihsel kaynaklarda ilgi uyandırmıştır. Müzeler kamusal yaşamda önemli bir faktör haline gelmiş ve yeni müze programları ve tüzüklerin oluşturulması gerekmiştir.

Rus antik dönemine olan ilginin artması ve Rus tarihinin müze işindeki pratik yansımaları, 1860'larındaki toplumsal hareketin yükselişinden etkilenmiştir. Bu dönemde müzeciliğinin geliştirilmesinde büyük önem taşıyan arkeoloji, etnografya ve arkeografi alanındaki araştırmacıların başarıları, malzeme ve yazılı tarihsel kaynakların bilimsel kullanımına büyük bir girişle eşlik etmiştir. Rusya'da tarihi malzemelerin toplanması ve incelenmesi için merkezler aktif olarak oluşturulmaktadır. Örnek olarak, 1859'dan 1917'ye kadar St. Petersburg'daki İmparatorluk Arkeoloji Komisyonu'nun çalışmasıdır. Arkeolojik eserler ve antik anıtların korunmasıyla denetlenen bir devlet kurumu olarak, 19. yüzyılın başlarında - 19. yüzyılın ikinci yarısında, neredeyse yerli arkeoloji bilim merkezi olmuşlardır. 1889 yılın sayılı kararnameyle, Arkeoloji Komisyonu devlet köylü arazileri üzerindeki arkeolojik kazılar için münhasır üretim ve izin hakkını almıştır. Anıtsal sanat ve eski eserlerin restorasyonu ve restorasyonla ilgili tüm belgesel materyallerin depolanması görevinden istifade edilmiştir. Komisyon, çalışmak için bilimsel toplulukları, müzeleri ve istatistiksel komiteleri çekti.⁵⁷ Arkeoloji Komisyonu'nun ardından, Moskova Arkeoloji Derneği (1866), Kiev'de Nestor Tarihçi Derneği (1872), Arkeoloji Enstitüsü'nde (1877) ve diğerlerinde ortaya çıkmıştır.

Hızlı ekonomik büyüme, ulusal kimliğin büyümesi ve tarihsel bilginin gelişmesi, Moskova'da bir ulusal müze oluşturma ihtiyacını doğurmuştur. Böylece, mirasçı III. Aleksandr onuruna tarihi bir müze açılmıştır. Müzenin açılışı, 1883 yılın başlarında III. Aleksandr'ın taç giyme törenine denk gelmiştir. İlk ziyaretçiler, Rusya'nın tarihini eski çağlardan 12. yüzyıla kadar uzanan 11 sergi salonu

---

⁵⁷ Zaytseva A.A. **Arkheologicheskaya komissiya**// Rossiskaya muzeynaya enciklopedia. Moskova, 2001. Cilt 1. s.43

görmüştür. Ondan sonraki devrimci yıllarda, 16. yüzyıla tarihlendirilen beş salon daha eklenmiştir. Rus tarihi üzerine kamu konferansları gerçekleştirilmiş ve bilimsel topluluklar da toplantı yapmıştır.

St. Petersburg'daki Rumyantsev Müzesi'nin açılmasıyla müze çalışmasının genişletilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Müze, Moskova halkının inisiyatifiyle St. Petersburg'dan eski Rus başkentine taşınmıştır. 9 Mayıs 1862'de Moskova'daki kapılarını Moskova Ulusal ve Rumyantsev Müzesi adı altında Paşkov Evi binasında açılmıştır. Rusya'nın merkezi bir bilim ve eğitim kurumu olan Moskova Ulusal ve Rumyantsev Müzesi, sadece tarih ve kültüre değil, aynı zamanda doğa ile de ilgili olan koleksiyonları ve nesnelere aktarmıştır.⁵⁸

Arkeoloji müzesi eserlerinin sistemleştirilmesinin bir aşaması, İsveçli uzman O. Montelius'un tipolojik yöntemidir. Tüm eski nesnelere homojenlik prensibine göre dağıtılmıştır (1900). Nesnelere tipolojik serilere göre sıralanmıştır. Ayrıca Neolitik, Tunç Çağı ve Avrupa'nın Erken Demir Çağı'nın kronolojik sınıflandırmasını geliştirilmiştir. Farklı türlerin evrimsel serileri kronolojik olarak birbirine bağlanmıştır. O. Montelius'un araştırma sonuçlarının kullanılması, Ruslar da dâhil olmak üzere müze çalışanlarının, Arkeoloji müzesi öğelerinin göreceli ve mutlak bir kronolojisini kurmalarına izin vermiştir.⁵⁹

Eğer 19. yüzyılın ilk yarısında Rus İmparatorluğu'nun arkeoloji çalışmalarında öncü rol antik çağ eserlerinin araştırılmasıyla oynanmışsa, o zaman yüzyılın ikinci yarısından itibaren daha ilkel ve Slav arkeolojisi incelenmeye başlamıştır.⁶⁰ 19. yüzyılın ikinci yarısında, Rus arkeolojisi çalışmanın amacı Slav, Urartu ve ilkel antiklardır. Kazılar sırasında, Ryazan, Tver, Tiflis, Minusinsk, Ekaterinodar, Vladimir gibi birçok müzenin değerli arkeolojik koleksiyonlarının temelini oluşturan zengin bir materyal ortaya çıkarılmıştır. Arkeoloji müzelerin ağı

---

⁵⁸ Titova V.V. **Rumyantsevskiy muzey** // Rossiskaya muzeynaya enciklopedia. Moskova, 2001. Cilt 2. s.152-154

⁵⁹ Dukelskii V.U., Frolov A.S., **Arheologicheskie muzei** // Rossiiskaya muzeynaya enciklopedia.- Moskova, 2001. - T.1. s.46-47

⁶⁰ Razgon A.M. **Arkheologicheskiye muzei v Rossii (1861-1917 gg.)** // Ocherki istorii muzeynogo dela v Rossii (1861-1917). Moskova, 1963. Cilt 5. s.20

genişlemiştir. Moskova Arkeoloji Derneği Müzesi (1864), Rostov Antik Eserler Müzesi (1883), Ryazan Eski Eserler Müzesi (1896), Kherson Arkeoloji Müzesi (1898), Anapa Antik Eserleri Müzesi (1904) gibi birçok müze oluşturmuştur. 20. yüzyılın başlarında, ilk eğitim müzeleri, Tomsk Üniversitesi, Moskova Arkeoloji Enstitüsü (1911), Kiev'deki Yüksek Kadın Kursları (1912) gibi üniversitelerde kurulmuştur. 19. yüzyılda Rusya'nın arkeoloji müzeleri, ilkel toplanmasından ve rasgele bulguların gösterilmesinden geçerek, arkeolojik tipoloji ve taksonomi prensiplerine uygun olarak kendi araştırmalarını ve sergilerini düzenlemeye başlamıştır.

Bu dönemde bir dizi özel arkeolojik koleksiyonu oluşturulmuştur. Ülkenin en büyüklerinden biri, Rusya'nın orta illerinde ve Karadeniz bölgesinde kişisel koleksiyoncunun kazılarında oluşan A. S. Uvarov'un arkeoloji koleksiyonu olmuştur. Diğer araştırmacılara da açıktır. Volga Bulgaristan'daki arkeolojik buluntuların toplanması Kazan'daki toplayıcı A.F. Likhachev tarafından toplanmıştır. Kazan Üniversitesi'nden Prof.Dr. N.F. Katanov Volga bölgesinin yerli Tehdit-Finnik ve Türk etnik gruplarının bir arkeoloji, tarih ve etnografya koleksiyonu toplamıştır.⁶¹

19. yüzyılın ortalarında etnografinin bağımsız bir bilim olarak tasarlanmasıyla, özel etnografik müzeler ve bölümler ortaya çıkmıştır.⁶²

19. yüzyılın sonunda, St. Petersburg'daki Etnografya Müzesi'ne Antropoloji ve Anatomik Kabin Müzesi, 1910'da Büyük Petro Galerisi eklenmiştir. Müze, Büyük Petro'nun adını taşıyan Antropoloji ve Etnografya Müzesi olarak çalışmaya başlamıştır. 1867 yılında, V. A. Dashkov ve A. P. Bogdanov'un inisiyatifiyle Tüm Rusya Etnografya Sergisi'nin sergileri temelinde, Moskova Ulusal ve Rumyantsev müzenin ayrılmaz bir yapısal parçası haline gelen özel Dashkov Etnografik Müzesi oluşturulmuştur. 1902 yılında, St. Petersburg'da D.A. Klements tarafından yönetilen

---

⁶¹ Koshman L.V., **Lihachev A.F.** // Rossiiskaya muzeynaya enciklopedia.-Moskova, 2001. - C.1. s.339

⁶² Razgon A.M. **Etnograficheskiye muzei v Rossii (1861-1917 gg.)** // Ocherki istorii muzeynogo dela v Rossii (1861-1917). Moskova, 1961. Cilt 3. s.230-267

III. Alexander'nın Rus Müzesi'nde yaratılan etnografya bölümünü tamamlamak için çalışma gerçekleştirilmiştir. Müze için eserler toplamak için organize geziler düzenlenmiştir.⁶³

1900 yılında Kharkov Tarih ve Filoloji Derneği Etnografya Müzesi kurulmuştur. Rusya Coğrafya Kurumu'nun tüm yerel şubelerinde Arkhangelsk, Rostov-on-Don, Tiflis'in müzelerinde etnografik bölümler açılmıştır. Ayrıca, Moskova, Polotsk, Riga gibi şehirlerde etnografik sergiler düzenlenmiştir. Etnografik müzeleri ve etnografya bölümlerinin oluşturulmasında, bireysel koleksiyoncular kendi inisiyatifleri üzerinde aktif bir rol oynamışlardır.

19. yüzyılın ortasında, askeri reformla bağlantılı olarak askeri tarih müzeleri olmuşturça yaygınlaştı. Hükümet tarafından, halk arasında askeri tarihi bilgiyi yaymanın bir aracı olarak görülüyordu. Öncelikle, daha önce var olan müzeler yeniden inşa edilmiştir. 1867 yılında, Deniz Müzesi yeni bir temelde yeniden inşa edilmiştir. Müzenin ilk komutanı Yüzbaşı-Teğmen N. M. Baranov, bu kurumun çeşitli koleksiyonlarla hızla dolmuştur.⁶⁴

1868'de, Rönesans Salonu (topçu silahlarının üretimi için bir dökümhane) Topçu Müzesi'ne (1872'den beri Topçu Tarihi Müzesi) yeniden düzenlenmiştir. 1872 yılında, müzenin yönetici olarak tarihçi ve arkeolog, kaptan N.E. Brandenburg atanmıştır. Koleksiyonları gözden geçirerek ve parçalarak sistemleştirmiştir. Silahlar topçu sanat tarihi dönemlerine göre dağıtılmıştır. Müzenin koleksiyonu bilimsel bir karakter ile oluşmuştur. 20. yüzyılın başlarında, Topçu Müzesi bir bilim kurumuna dönüşmüştür.

Reform sonrası dönemde, geniş bir tarihsel profilin ayrı askeri müzeleri başkent dışında ortaya çıkmıştır. Deniz müzeleri Nikolaev, Sivastopol (1869), Kronstadt gibi şehirlerde açılmaya başlamıştır. Kronstadt'taki müzenin koleksiyonların önemli bir kısmının girdiği Petersburg'daki Deniz Müzesi'nin bir kolu olarak açılmıştır. İl askeri-tarih müzelerinin en önemlisi, Tiflis'teki Kafkas

⁶³ Ravikovich D.A. **Klements D.A.** // Rossiiskaya muzeynaya enciklopedia.-Moskova, 2001. - C.1. s.274

⁶⁴ Kurnosov S.U. **Morskiye muzei.** SPB, 2002. s.86-87

Askeri Tarih Müzesi idi (1888). Müze, Rus-Türk ve Rus-İran savaşlarıyla ilgili tarihi olaylara tanıklık ederek anıtlar toplanmış ve sergilenmiştir.

1902 yılında, tren istasyonunun Borodino çalışanları kendi inisiyatifleriyle, istasyonun odalarından birinde "1812 Müzesi" kurulmuştur. Aynı yıl, insanların arasında Moskova'da tam teşekküllü bir müzenin inşası için para toplamaya başlanmıştır. Ve 1907'de, İmparator II. Nikolay, 1812 Vatanseverlik Savaşı anısına askeri bir tarihi müze kurulması için özel bir komite kurulmasını emretmiştir.⁶⁵ 1909'da, Moskova Kremlin'in Poteszny Sarayı'nda bulunan Vatanseverlik Savaşı'nın anısına küçük bir sergi düzenlenmiştir. Sonunda, 1912'de İmparatorluk Tarihi Müzesi'nde dokuz salondan oluşan ana sergi açılmıştır. Her sergi salonuna adı verilmiştir: "İmparator I. Alexander", "Borodino", "Fransızların çekilmesi", "1812-1815 yıllarının kahramanlarıdır".

1907 yılında, İmparatorluk Rus Askeri Tarih Derneği kurulmuştur. Toplumun amacı, Rus halkının askeri geçmişini tüm tezahürlerinde incelemektir. Bu amaç, askeri tarih alanında çalışan kişilerin, müzelerin örgütlenmesinin, koruma, restorasyon, askeri anıtların yapımında çalışmaların birleştirilmesiyle gerçekleştirilmiştir.⁶⁶

19. yüzyılın sonunda, olağanüstü insanların hatırasını sürdüren anıt müzeleri de kurulmuştur. 19. yüzyılın 70'lerde, Vologda'da, Büyük Petro'nun 200. yıldönümü kutlanırken, Büyük Petro'nun anma müzesi açılmıştır. 1879'da, St. Petersburg'da Alexander Puşkin Lyceum Müzesi, ve, 1881'de, Nikolayev Süvari Okulu'nda M.Y. Lermontov Müzesi açılmıştır. 1917'de dikkatli bir şekilde toplanan materyal koleksiyonları (el yazmaları, portreler, eserlerin basımları, Puşkin ve Lermontov'un anıtları) Bilimler Akademisi'nde Puşkin Evi'nin (1905) koleksiyonlarının bir parçası olmuştur. Puşkin Evi, ayrılmaz bir şekilde birbirine bağlı üç bölümden oluşuyordu, yani el yazısı ofis, kütüphane, müze. Puşkin Evini takip eden L.N. Tolstoy'un mirasını toplamak ve korumak için bir arzu vardır. 1908 yılında, St. Petersburg'da,

⁶⁵ Gorbunov A.V. **Borodinskiy voenno-istoricheskiy muzey-zapovednik** // Rossiiskaya muzeynaya enciklopedia. Moskova, 2001. - C.1. s. 78

⁶⁶ Lagutina E.I. **Voенно-istoricheskiye muzei** // Rossiiskaya muzeynaya enciklopedia. Moskova, 2001. - C.1. s. 103-107

Rus Yazarlar Birliği'nin Kongresi, L.N. Tolstoy Edebiyat Evi Müzesi'nde St. Petersburg'da kuruluğu üzerine bir karar kabul edilmiştir. 1909'da, St. Petersburg'daki Edebiyat Müzesi Derneği kayıt edilmiştir. 1911'de, St. Petersburg'da Nevsky Prospekt'in geçici bir odasında yazarın ölümünden sonra açılan müzenin temeli olan bir sergi düzenlemiştir. Tolstoy Edebiyat Evi Müzesi'nde bir kütüphane, okuma odası, halka açık konferanslar ve tartışmalar için bir oditoryum vardır. Müze, Derneğinin üyelik ücretlerinde, yayınlarının satışından elde edilen gelirler, kamuya ait okumalar, performanslar ve konserler düzenlenmiştir. 28 Aralık 1911 yılında da Tolstoy Müzesi Moskova'da açılmıştır. Rusya'da, diğer sanatçılar, besteciler, seçkin generaller ve halkın şerefine anma müzeleri açılmıştır.⁶⁷

Rusya'da, sanatçılar, besteciler, komutanlar, halk figürleri gibi diğer saygın şahsiyetlerin onuruna anıt müzeleri açılmıştır. Bu müzeler, sergi etkinliklerini yeterince geliştirmemiş ve çoğu zaman geçici sergileriyle sınırlı kalmıştır.

20. yüzyılın başında, Avrupa ülkelerinde ve Rus İmparatorluğu'nda yerel müzelerin oluşumu, yerel tarih hareketi, tarih ve antik çağların incelenmesi için bölgesel toplumların ortaya çıkması ve çalışması ile yakın ilişki içinde gerçekleşmiştir. Yerel müzeler'in başlatıcıları ve liderleri çoğunlukla öğretmenler, ruhban sınıfı, belediye çalışanlarıdır. Bu müzelerin araştırma ve popülerleştirme çalışmalarının odağı, eski zamanların kalıntılarının korunması ve küçük memleketlerinin tarihsel geçmişinin yerel sakinlerinin gösterilmesidir.

1.3.4. Doğa Tarihi Müzesi

19. yüzyılın ikinci yarısında – 20. yüzyılın başlarında, Rusya'da Doğa Tarihi Müzeleri ve botanik bahçeleri geliştirilmiştir. 1863 yılında St. Petersburg'daki Botanik Bahçesi Devlet Mülkiyetine devredilmiş ve Rusya'daki botanik gelişimi üzerine araştırma merkezinin yerini almıştır. Koleksiyonları, canlı gezi bitkileri, tohumlar, herbaryumlar ve bağımsız yolcuların yanı sıra özel keşif gezileri ile dolmuştur. Rusya'daki bir başka doğal bilim müzesi, St. Petersburg'daki

---

⁶⁷ Azarova N.I. **Tolstogo L.N. muzey** // Rossiiskaya muzeynaya enciklopedia. Moskova, 2001. - C.2. s.244-245

Zooloji Müzesi, 1896 yılında Vasilievsky Adası'ndaki bir gümrük antrenör binasına taşınmıştır. Bu binada müze şu anda konumlanmıştır. 1901 yılında müzenin yeni sergileri açılmıştır ve biogrup ziyaretçilerin ilgisini çekmiştir.⁶⁸ 1885 yılında, Tomsk şehrinde Tomsk Botanik Üniversitesi'nde Botanik Müzesi kurulmuştur. Müzenin ana işlevleri eğitici ve bilimsel araştırmalardır. Müzenin küçük bir sergisi vardır, geziler yapılmıştır.⁶⁹

Müzeler için hedeflenen zoolojik koleksiyon alımları gerçekleştirilmiştir. Gelirin önemli bir kısmı, bilimsel toplumların keşif harçları, Moskova Eyaleti Fauna Çalışması Komisyonu, Fen Bilimleri Akademisi, Üniversiteler tarafından oluşturulmuştur. Merkezi bir yer bilimsel koleksiyonlarda yer almıştır. Moskova Üniversitesi Müzesi'nde sistematik sergi ve eğitim koleksiyonları tahsis edilmiştir. 19. yüzyılın ikinci yarısında, hayvanların doğal bir ortamda, bio-gruplar ve dioramalar kullanılarak gösterilmiştir. Tahnitçilik sanatı yüksek bir seviyeye ulaşmıştır.

1864 yılında Rusya'daki ilk hayvanat bahçesi Moskova'da açılmıştır. 1865 yılında St. Petersburg'da da, Kronverkskaya kanalının yakınındaki Petrograd tarafındaki Alexander Park'ın yaklaşık üç hektarında, Julius ve Sophia Gebgardt'ın özel hayvanat bahçesi açılmıştır. Bahçe, dünyanın hayvan dünyasının çeşitliliği hakkında bir fikir vermiştir. Kurumun malzemeleri bilim adamları tarafından kullanılmaya başlanmıştır. 1918 yılında kamusalıştırılmıştır.

Zooloji müzeleri, Doğa tarihi bilim adamlarının eğitiminde önemli bir rol oynamış, bilimsel araştırmanın ana temeli olmuştur. Çevresinde olağanüstü bilim adamları gruplanmıştır. 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında, Moskova ve St. Petersburg'daki zooloji müzeleri için özel olarak donatılmış binalar inşa edilmiştir.⁷⁰

---

⁶⁸ Naumov D.V. **Zoologicheskiy muzey AN SSSR**. Leningrad, 1980. s.52

⁶⁹ Krivosheina G.G., Ksenofontova V.V. **Botanicheskiye muzei** // Rossiiskaya muzeynaya enciklopedia. Moskova, 2001. - C.1. s. 79

⁷⁰ Voroncova E.A., Ivanov D.L., **Zoologicheskiye muzei** // Rossiiskaya muzeynaya enciklopedia.- Moskova, 2001. - C.1. s.203

1.3.5. Bilim ve Teknoloji Müzeleri

19. yüzyılın ikinci yarısında Rusya'da ekonomik ve teknik fuarlar düzenlenmeye başlanmıştır.⁷¹ Rusya'daki ilk sanayi müzesinin yaratılmasına yönelik itici güç, 1870 yılında Petersburg'da Maliye Bakanlığı tarafından düzenlenen 14. Tüm Rus İmalat Fuarı'dır. Organizatörler, serginin 1867 Paris sergisini takiben uluslararası önem kazanmasını istemiştir. Kafkaslar ve Türkistan da dâhil olmak üzere İmparatorluğun neredeyse tüm toprakları ilk kez katılmıştır. Sergi sayısı, önceki sergide 1861'de üç katına çıkmıştır. Sergiler, reform sonrası on yılın ilk yılında Rusya'nın sanayi gelişimini yansıtmıştır. Demiryolu inşası, gemi inşaatı yaygın olarak temsil edilmiş, ağır sanayide kömür taşının yerini alması gösterilmiştir.

Sergi kapatılmıştıktan sonra, binada Rus Teknik Derneği, Askeri Pedagojik Müzesi ve "Uygulamalı Bilginin Genel Müzesi" adlı popüler sanatçılardan oluşan bir derneğin müzesini bir araya getirmeye karar vermiştir. 1880 yılında bu müzeden, 1917 yılına kadar var olan büyük bir teknik departmanı ile Sanat ve Sanayi Müzesi kurulmuştur. Sanat ve Sanayi Müzesi'nde çimento, asfalt, ateş tuğlası gibi yeni inşaat malzemeleri sunulmuştur. Sergiler, hafif sanayiye makinaların ve yeni hammaddelerin tanıtımını göstermiştir.⁷²

1872 yılında Moskova Üniversitesi'nden A. A. Bogdanov ve G. Y. Shchurovsky'nin girişimleri üzerine Moskova'da bir Tüm Rusya Teknik Fuarı düzenlenmiştir.⁷³ Mühendislerden oluşan bir grup mühendis, mucitler, etraflarındaki büyük işletmelerin sahipleridir. Girişimciler, 11 Aralık 1872 yılında Teknik Müzesi'ne dönüştürülen serginin organizasyonunu finanse etmiştir. Teknik Müzesi'nin organizasyon komitesinin ilk sekreteri olan G.Y. Shchurovsky'nin fikrine göre, müze, sergi ve konferans salonu aracılığıyla bilginin geniş bir yayılım programı ile bilimsel bir kurum olarak kurulmuştur. Müzenin konferans salonunda ünlü bilim adamları tarafından konferanslar verilmiştir. Teknik Müzesi'nde uygulamalı zooloji,

⁷¹ Mikhailovskaya A.I. **Iz istorii promishlennih muzeev i vistavok kapitalisticheskoy Rossii** // Ocherki muzeynogo dela v SSSR. Moskova, 1968. Cilt 6. s.312-379

⁷² Gritskovich V.P. **Istoria muzeynogo dela kontsa XVIII-nachala XX vv.** St.Petersburg, 2007. s.143

⁷³ Sisoeva E.K. **Bogdanov A.P.** // Rossiiskaya muzeynaya enciklopedia. Moskova, 2001. - C.1. s.73

ormancılık ve tarım dalları, uygulamalı fizik, mekanik, teknik, imalat, mineralojik ve madencilik, mimari, deniz ve nehir gemisi yapımı, posta, sanayi, etnoloji, eğitim ve öğretim faaliyetleri oluşturulmuştur. Müzenin temelinde Yüksek Kadın Kursları, öğretmenler için dersler, Shanyavsky Üniversitesi (lise eğitimi olmayanlar için) ortaya çıkmıştır.⁷⁴ Müzenin altında örnek bir araştırma arı kovanı, Moskova ve Oka nehirleri boyunca hareket eden gezici bir sergi vardır. Ayrıca, Moskova yakınlarındaki Kosino'da bir hidrobiyoloji istasyonu ve Tiflis'teki araştırma istasyonu müzeye aittir.

Rus İmparatorluğu gibi bir tarım ülkesinin yaşamında önemli bir rol tarım müzeleri tarafından oynanmıştır. 1859 yılında, N.V. Chernyaev inisiyatif ile St. Petersburg'da Devlet Malları Bakanlığı Tarım Müzesi açılmıştır.⁷⁵ Onunla birlikte, tarımsal sergiler düzenlenmiştir. Eğer 1960 yıllarında yılda üç - on üç arası sergi düzenlenmiş ise, 1907'de 233 sergi, 1912'de 972 sergi düzenlenmiştir. En büyük başarı, birçok ilin tarımını temsil eden sergilerden oluşan tarım müzelerinin açılmasıydı.

19. yüzyılın ikinci yarısında – 20. yüzyılın başlarında, müzelerin gelişiminde bazı değişiklikler meydana gelmiştir. Yeni pazarların açılması, hammadde kaynakları, Afrika ve Asya'da sömürge fetihleri, bilimsel ve teknolojik ilerleme, araştırma gezileri, müze koleksiyonlarının zenginleştirilmesine katkıda bulunmuştur. Müzelerdeki sistematizasyon, kataloglama, restorasyon, araştırma ve sergi faaliyetleri ile ilgili konular giderek daha fazla ön plana çıkmıştır. Yeni müze ve sergi profilleri yani posta, sanayi, teknik, tarım gibi profiller oluşturmaya başlamıştır. Çok sayıda insan ziyaretlerine katılmaya başlamıştır. Müzelerdeki koleksiyonları korumak için tam zamanlı müze sorumlusu olarak bir pozisyonu açılmıştır. Müze sorumluları, doğal tarihi, teknoloji, beşeri bilimler gibi belirli alanlarda bilim-uzmanları olmuştur. Koleksiyonların korunması ihtiyacı, müze eserlerinin güncellenmesinde uzmanlaşmış olan restoratörlerin mesleğini hayata geçirmiştir.

---

⁷⁴ Vorobeva U.S., **Kak bil sozdan Universitet im. Shanyavskogo** // Voprosi istorii. - 1977. - №8. - s.208-209

⁷⁵ Trika A. **Chernyaev N.V.** // Russkii biograficheskii slovar. SPB., 1905. s.338

Müzelerin yaratılmasında önemli bir rol, niceliksel olarak artan burjuvazinin temsilcileri tarafından oynanmıştır. Nüfusun hem muhafazakar hem de özgürce ve radikal fikirli bölümleri, müze ve sergilerin düzenlenmesinde aktif rol almıştır. Bu temelde yeni bir tür kamu müzesi oluşturulmuştur. Koleksiyonlarını teftişe açık hale getiren veya bunları kamu kullanımına devreden özel koleksiyoncuların faaliyetleri zamanla demokratikleştirilmiştir.

Birinci Dünya Savaşı'nın başlangıcından bu yana, Avrupa ve Rusya'daki çoğu müzenin faaliyetleri keskin bir şekilde düşüşe geçmiştir. Böylece, 19. yüzyılın sonunda ve 20. yüzyılın başlarında Rusya'da iyi gelişmiş bir müze işi geliştirilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

SOVYET SOSYALİST CUMHURİYETİ BİRLİĞİ DÖNEMİNDE

RUSYA MÜZELERİN GELİŞİMİ (1917-1945)

Dünya savaşları arasındaki dönem, merkezi Avrupa için önemi olan pek çok dünya olayına etki etmiştir. Avrupa'da yeni bir ideolojik ve politik bölünme keskin bir şekilde açığa çıkmıştır. Liberal demokrasi, totalitarizmin ve faşizmin agresif meydan okumasıyla bir araya gelmiştir. 1917 Ekim Devrimi, bir dünyadan Rus imparatorluğunu yırtıp halklarını bilinmeyen bir sosyal deney yoluna götürmüştür. 1917-1945 yılları arasında, komünist bir toplumun temellerinin oluşturulması için bir kurs ilan edilmiştir. Bolşevik Parti, ülkenin yaşamının tüm alanlarında yani ekonomik, sosyal, politik ve kültürel yeni bir temelde bir dönüşüm programı önermiştir.

2.1. TOTALİTER BİR TOPLUMDA MÜZECİLİK (1917-1920)

Kendi yolunda Sovyetler Birliği'ndeki müzecilik gelişmiştir. Rusya ve Avrupa'da müze gelişme eğilimi yaygın olup, ancak Rusya'da müzelerin oluşturulması daha sonra başlamıştır. Rusya'daki müze işletmesinin önemli özelliklerinden biri, devletin müze inşaatının her aşamasında önemli bir etkisinin olmasıdır.

Şubat 1917'de Rusya'da otokrasinin devrilmesinden sonra, imparatorluk ve büyük saray ve müzelerin hazineleri ulusal mülkiyetin bir parçası haline gelmiştir. Resepsiyon ve koruma için sanatsal ve tarihsel komisyonlar kurulmuştur. Geçici Hükümet kapsamında bir danışma ajansı kurulmuştur. Kültürel mirasın korunmasına yönelik çalışmalara başlayan bir müze komisyonunu da içermiştir. Faaliyetleri 1917 Ekim Devrimi tarafından kesintiye uğramıştır.⁷⁶

Ekim 1917'deki ayaklanma sırasında, Rus başkentinin birçok kültürel ve

---

⁷⁶ Gardanov V.K. **Muzeynoe stroitelstvo I ohrana pamyatnikov kulturi v pervie godi sovetskoy vlasti** // Istoriya muzeynogo dela v SSSR. Moskova, 1957. s. 7-37

sanatsal değeri acı çekmiştir. Kış Sarayında alınan önlemlere rağmen, baskınlar ve mülk hırsızlığı vardır. Müzenin önemi ile ilgili envanter kalemlerinin incelenmesi sadece yıkımı değil, aynı zamanda birçok koleksiyonun çalınmasını da ortaya çıkarmıştır. 10 Kasım'da, çeşitli gazetelerde yayınlanan Kış Sarayında kaçırılan bir arama için bir itiraz hazırlanmıştır. Çalınan eserlerin bir kısmı antika dükkanlarında, piyonlarda, pazarlarda bulunmuştur. Devrim günlerinde hırsızlık, yağma ve yıkım, eski saraylar kadar çok müzenin yanı sıra soyluların ve ev sahiplerinin malikanelerini de etkilemiştir.⁷⁷

30 Ekim (12 Kasım), daha fazla tahribattan kaçınmak için A. Lunacharsky, Kış Sarayı'nı bir devlet müzesi ilan etmek için bir emir imzalamıştır.⁷⁸ Popüler isyan unsuru içinde mülk kültürü anıtlarını kaybetmemek için, Petrograd, Gatchina, Tsarskoye Selo ve Peterhof'un diğer saraylarının korunması ile ilgili bir emir verilmiştir. Buna göre sarayların de komisyonları kurulmuştur. Sanat ve tarihi komisyon, aslında, anıtların ve müze çalışmalarının korunması alanındaki mevcut tek otoritedir.

Kasım 1917 yılında, Petrograd, Gatchina ve Tsarskoe Selo'nun sanat ve tarihi komisyonları, müze değerlerini ortak bir toplantıda ulusal bir hazine olarak ele almaya, koleksiyonun ayrılmasına izin vermemek için müze işini demokratikleştirmeye karar vermiştir. Petrograd Birleşik Sanat ve Tarih Komisyonu kurulmuştur. Vasiyetini imparatorluk ailesinin ve soyluların Petrograd ve banliyö saraylarına uzatmıştır. Ocak 1918 yılında, hükümet kurumlarının tesislerinde sanat eserlerinin korunmasına karar verilmiştir.

Mayıs 1918 yılında, Büyük Peterhof Sarayı bir müze, daha sonra Gatchina Sarayı Müzesi, 9 Haziran 1918 - Katerina ve Aleksandr Palace - Tsarskoe Selo müzeleri olarak açılmıştır.⁷⁹

---

⁷⁷ Gardanov V.K. **Muzeynoe stroitelstvo I ohrana pamyatnikov kulturi v pervie godi sovetsskoy vlasti** // Istoriya muzeynogo dela v SSSR. Moskova, 1957. s. 15

⁷⁸ Gritskovich V.P. **Istoriya muzeynogo dela v noveishii period (1918-2000)**. SPB, 2009. s. 9.

⁷⁹ Tsirkina G.I. **Kulturnya revolyutsiya I muzeynoe stroitelstvo v pevoe desyatiletie sovetsskoy vlasti** // Tezisi nauchno-teoreticheskoy konferentsii. Leningrad, 1973. s.66

Moskova'da Mart 1917 tarihinden itibaren, sanat ve tarihi komisyonu Moskova Duması altında işletilmektedir. Komisyonun altında, Koleksiyon ve Sanat Eserleri ve Eski Eserler Koruma Ortak Komitesi kurulmuştur. Komite, I.E. Grabar, A.M. Benois, V.A. Gorodtsov, G.S. Yatmanov, M.M. Pokrovsky gibi Rus bilim ve kültürünün tanınmış isimlerini içermiştir.

1918 Mart-Mayıs döneminde, diğer il ve ilçelerde müze işletmeciliğinin yönetimi ve anıtların korunması için yerel birimler oluşturulmuştur. Arazi Kararnamesine istinaden, özel ve manastır topraklarının tüm binaları ve araçları kamulaştırılmıştır.⁸⁰

20 Ocak 1918'de, RSFSC Halk Komiserleri Konseyi, kilise mülkünü ulusal bir hazine ilan etmiştir. 1918 yazında, şehirlerde mülk sahipliğini iptal edip Eğitim Halk Komiserliği'ne herhangi bir saray ve konakya el koymasına izin verilmiştir. 1920 yılının Temmuz ayında, Eğitim Halk Komiserliği, kendi takdirine bağlı olarak, mal sahipleri tarafından atılan ya da yurtdışına yasadışı yollarla ihraç edilen eski eser ve sanat objelerini dağıtma hakkına sahiptir.

Bu tür kararlar, müze anlamındaki nesnelere üzerinde devlet tekelinin kurulmasına ve yetkililerin bunları sınırsız olarak kullanma haklarına katkıda bulunmuştur. Bu, Rusya'da totaliter bir sistem kurma eğilimini yansıtmıştır.

Tretyakov Galerisi, S.I. Shchukin, I.A. Morozov, I.S. Ostroukhov, A.V. Morozov'un koleksiyonları, Trinity-Sergius Lavra'nın tarihi ve sanatsal değerleri kamulaştırılmıştır.

19 Eylül 1918 yılında, Halk Komiserleri Konseyi, müzeler için üniversitelerin izni olmaksızın, sanat ve eski eserlerin ihraç edilmesini yasaklayan bir kararnameyi kabul etmiştir. 15 Ekim 1918, tüm sanat eserleri ve antik eserlerin kayıtlarına girilmiştir. Ekim 1919 yılına kadar 293 özel koleksiyon, 64 antikacı, 13 rehinci kaydedilmiştir. Bu kültürel hazineler, illerin mülklerinden çıkarılıp depolanmış ya da

---

⁸⁰ Jukov U.N. **Stanovleniye I deyatelnost sovetskih organov ohrani pamyatnikov istorii I kulturi.** Moskova, 1989. s.92-96

yerel müzelere aktarılmıştır.⁸¹

Bu değerlerin önemli bir kısmı düzenli olarak değerli taşlar ve değerli metallere yapılmış ürünler arasında yönetilen özel finans kuruluşu 'Gokhran'a aktarılmıştır. E.V. Antonova'ya göre, sadece 1917 - 1922 yılları arasında, Halkın Eğitim Komitesinin müze bölümünden yapılan müze depolarından yetmiş bin kopya toplanmış ve 750 milyon ruble değerinde elmas taşınmıştır.⁸²

Bu durum, devletin kültürel ve tarihi değerleri müze önemi olmayan ve eskimiş olarak satmasına izin verilmiştir. Bu tür düzenli satışlara rağmen, millileştirilmiş sanat ve tarihi değerler, 1918 – 1920 yılları arasında, yüzlerce müzeden daha fazlasını oluşturmaya yetecek durumdadır. 1918-1920'de ülkenin toprakları üzerinde 246 müze yeniden inşa edilmiştir, yani müze işinin tüm devrim öncesi tarihinden daha fazlası olmuştur. Bunlar, Petrograd 22, Moskova'da 38, yerel bölgelerinde - 186 müze kurulmuştur. Devrim sonrası yıllarda, Rusya'nın geleneksel olarak bilimsel ve eğitimsel faaliyetlerle bağlantılı müzelerin oluşturulma biçimi devam etmiştir. Yetmiş yerel tarihi karakter müzesi kurulmuştur.

Şubat 1919 yılında, Petrograd'daki ilk Rus Müzeleri Konferansında, Rusya Federasyonu'ndaki müzelerin geliştirilmesi için program onaylanmıştır. Konferansta kabul edilen program, devlet liderliğine bağlı ve halk tarafından kontrol edilen Sovyet müzelerinin birleşik bir ağını oluşturmayı amaçlamıştır. Konferansta tüm müze koleksiyonlarının tek bir fon olarak ilan edilmesine ve tahsilatların yeniden dağıtılmasına izin verilmiştir. Yavaş yavaş, koleksiyonların yeniden dağıtımı için bilimsel gerekçe ilkesi boşa çıkmıştır. Moskova ve Petrograd'da sanat ve kültür tarih müzeleri birleştirilmiştir. Pitoresk kültürün yeni müzeleri oluşturulmuştur.⁸³

1920 yılında, Sovyet Rusya'nın merkezi müzelerinin dönüşümü için özel komisyonlar ortaya çıkmıştır. Bu aktivitenin bir sonucu olarak, Rumyantsev Müzesi

---

⁸¹ Gritskevich V.P. **Istoriya muzeynogo dela v noveishii period (1918-2000)**. SPB, 2009. s.12

⁸² Antonova E.V. **Stanovleniye i razvitiye sovetetskogo muzeynogo dela: 1917 – iun' 1941: na materialah Leningrada**// Tarih Bilimler Adayı'nın Tezi. - Leningrad, 1990.

⁸³ Kasparinskaya S.A. **Gosudarstvennaya muzeynaya politika v Rossii v XVIII-XX vekah** // Kasparinskaya S.A., Zlatoustova V.I., Kuzina G.A. Moskova, 1992. s.28

dönüştürölüp ortadan kalkmıştır. Müzenin koleksiyonları, Tarihi Müzesine, Tretyakov Galerisi'ne, Güzel Sanatlar Müzesi'ne ve etnografik koleksiyonları temelinde yeni oluşturulan Rus etnografya müzesine aktarılmıştır.

1919-1920 yılları arasında, "Eski Moskova" müzesi kurulmuştur. Bu, Eski İngiliz kulübünün binasında bulunan küçük bir müzedir. Ardından, İngiliz Kulübünün binası Moskova Devrimi Müzesi'ne devredilmiştir ve "Eski Moskova" Müzesi koleksiyonları, Tarihi Müzesi'ne geçerek geniş bir bağımsız koleksiyon hazırlanmıştır.

1920 yılında, Dekoratif Sanatlar Komisyonu tarafından Moskova'da müzeler açılmıştır. Bunlar, Mobilya Müzesi, Porselen Müzesi, Oyuncak Müzesi ve Ev Müzesi'dir. Askeri Tarih Müzesi'nin geleceği için tasarlanmış askeri tarihi materyallerden oluşan bir koleksiyon düzenlenmiştir. Yeni, özel olarak hazırlanmış bir salona aktarılan Tolstoy anıt müzesinin açılışı, önemli sayıda yeni sergi ile yenilenmiştir.

Büyük Ekim Sosyalist Devrimi'nden sonra, kilise müzeleri, çarlık ordusunun askeri birimlerine ait müzelerini tasfiye edilmiştir. Ancak, varlığını bırakmış olan tüm müze koleksiyonları kayıt altına alınmış, korunmuş ve devlet müzelerine teslim edilmiştir. Sovyet hükümetinin bilim ve kültür alanındaki politikası, halkın eğitimi ve yetiştirilmesinde önemli bir faktör olarak tarihi müze ağının gelişmesini gerektirmiştir. Tarihin her yerinde tarih müzeleri ve devrim müzeleri oluşturulmuştur. 1919 yılında, Petrograd'daki Devrim Müzesi Kış Sarayının ikinci katında yer alıp kurulmuştur. Kurucuların düşüncesine göre, Devrim Müzesi, Rusya'daki ilk müze olarak dünyadaki devrimci hareketlerin seyrini ve gelişimini tam ve kapsamlı bir şekilde ele almaktır. 11 Ocak 1920 yılında müze ilk ziyaretçilere kapılarını açmıştır.

1922 yılında, daha sonra Devrim Müzesi'ne dönüşen Kızıl Moskova'nın Tarihi ve Devrimci Müzesi kurulmuştur. Moskova ve Petrograd'daki Kızıl Ordu Müzeleri sosyalist devletin silahlı korumasına yoğunlaştırılmıştır. İl kentlerinde devrim müzeleri oluşturulmuştur. Sovyet iktidarının ilk yıllarında kurulan tarih

müzeleri ağı çok farklıdır. Tarihsel ve devrimci müzeler, ulusal bölgelerdeki tarih müzeleri, tarihi ve kültürel rezervler, tarihi ve arkeolojik, tarihi ve sanat müzelerini içermiştir.

Kitlesel komünist eğitim çalışmalarını güçlendirmek için Halk Komiserleri Konseyi, Eğitim Halk Komiserliği altında Temel Siyasi-Eğitim Komitesini kurmuştur. Bu bölüm, Eğitim Halk Komiserliği'nin faaliyetleri ve özellikle de müze departmanının çalışmaları üzerinde sıkı bir kontrol sağlamıştır. Ocak 1922'den itibaren bilimsel bölümle birlikte Bilimsel ve Sanat Enstitüleri Genel Müdürlüğü (Glavnauka) olmuştur. Bu bilimsel müdürlük (Glavnauka), ülke çapında bir müze yönetimi oluşturmaya çalışmıştır.⁸⁴

Müzeler politik ve eğitimsel imkânlarla gelişen bilimsel kurumlar olarak görülmüştür. Glavnauka sistemindeki müzelerin yönetimi, müzelerin faaliyetlerini diğer bilim kurumlarıyla koordine etmesine izin verilmiştir. Bu, müzelerin ve tüm müze ağının gelişimi için elverişli koşullar yaratmıştır.

Bu dönemde, Rusya'daki müze işletmesinin tarihinde ilk olarak, koleksiyonun bilimsel önemi ve bilimsel çalışma yürütme olasılığı temelinde, müze kurumlarının devlet ağı oluşturulmuştur. Her müzenin profilini netleştirmek için ilk girişim yapılmıştır. Müzelerin aşağıdaki gibi profilleri belirlenmiştir: tarihsel-kültürel, gündelik, tarihsel-devrimci, askeri-tarihsel, tarihsel-arkeolojik, tarihi-etnografik, tarımsal, politeknik, yerel tarihi, anıttır.

Müzeler, çalışmalarının ciddi bir bilimsel ve organizasyonel yeniden düşünülmesine ihtiyaç duyulmuştur. Çoğu müzenin koleksiyonları sistematik değildir. Aynı şehirde varolan müzelerin çoğu birbirini kopyalamıştır.

Eski ve yeni müzelerin oluşturulması çalışmaları bir devlet meselesine dönüşmüştür. Müzeler, diğer kurumlar gibi devlet sisteminin bir parçası haline gelmiştir. Devlet, mali bakımları altında müzelerini aldı, organizasyonlarına ve faaliyetlerine para ayırmıştır. Ancak, müzelerin seçimi artık sosyal ihtiyaçlara göre

---

⁸⁴ Gritskevich V.P. *Istoriya muzeynogo dela v noveishii period (1918-2000)*. SPB, 2009. s.14

değil, ideolojik tutumları ile belirlenmiştir. Bu da müzenin konseptinin gelişimini etkileyip faaliyetlerinin yönünü belirlemiştir.

Komünist Parti ve Sovyet hükümeti kitlelerin siyasi aydınlanmasının ideolojisiyle ilgilidir. Müze çalışanları, partinin tarihini ve devrim hareketini, Sovyet deneyimini ve parti binasını incelemek ve yaymak zorundadır.

Rusya Federasyonu'ndaki komünizm ve iç savaş politikasının yürürlüğe girmesinden sonra zor ekonomik durum müze ağında bir azalmaya yol açmıştır. Eğitim ihtiyaçları için merkezden finansman ayrımı azalmıştır. 1922'de personel sayısı ve eyalet bütçesindeki yerel müzeler ağı sayısı birkaç kez azalmıştır.

Müzecilik alanında 20'li yılların başlarında, on yıllardır daha da gelişmesini etkilemiş önemli değişiklikler olmuştur. 1922 yılında giriş ücreti getirilmiş ve müzeler cumhuriyet (129 müze) ve yerel müzelere ayrılmıştır. Cumhuriyet müzelerinin koleksiyonlarının korunması ve bilimsel olarak işlenmesi devlet tarafından finanse edilmiştir. Diğer çalışma türleri, yerel bütçe pahasına yapılmıştır. Diğer tüm müzeler yerel il kurumları kategorisine yerleştirilmiştir.⁸⁵ 1925'teki devlet müzeleri ağı, 1923 yılına göre iki kattan fazla azalmıştır.⁸⁶ 1920'lerin ortasına kadar ülkenin devletinin güçlenmesiyle, müze yönetimi ve müzeler ağı yönetimi dengelenmiştir. Müze işinin gelişimini düzenleyen ana yasalar da yayınlanmıştır.

Böylece, Rusya'nın sosyal ve politik sisteminin, 1917 Ekiminden sonra ekonomi ve kültürün radikal dönüşümü, Rusya'daki müze işletmesinin yeni koşullarını ve yönlerini belirlemiştir. İlk aşamada (1917-1923) devrim ve İç Savaş sırasında özellikle tehlikede olan kültürel değerlerin korunması görevleri çözülmüştür. Ancak aynı zamanda, müze işletmesinin devlet yönetiminin başlangıcıyla, müzeciliğin ideolojik bir araca dönüştürülmesi ve ardından siyasileştirilmesi de gündeme gelmiştir.

---

⁸⁵ Ravikovich D.A. **Formirovaniye gosudarstvennoi muzeinoi seti: 1917 – pervaya polovina 60-h godov.** M.,1988.-s.50-52

⁸⁶ Ravikovich D.A. s.118-119

2.2. MÜZELER VE SİYASET İLİŞKİSİ (1920 – 1930)

İç Savaş yılları ülkeyi sınırlara kadar bozmuştur. Müze binaları tamir ihtiyacı olmuşturğu, yakıt olmamıştırğı, pek çok müze finanse edilmediğini gösterilmiştir. Müze çalışanlarının maaşı çok düşüktür. 1922 yılında Sovyet müzelerinde ilk kez bir giriş ücreti getirilmiştir. Bir dizi müze kapatılmıştır. 1920'lerin sonuna kadar süren Rusya'daki müze işletmesinin tarihinde yeni bir dönem başlamıştır. Bu dönem, ülkenin müze ağını sistemleştirme ve istikrar sağlama isteğiyle karakterize edilmiştir. Devletin müze işinin gelişimi üzerindeki etkisi artmıştır.⁸⁷

1920'lerin ortalarında ülkenin devletinin güçlenmesiyle, müze yönetiminin ve müzeler ağının yönetiminin istikrarı vardır. Müzeciliğin gelişimini düzenleyen ana yasalar yayınlanmıştır. Aynı zamanda yönetim eğilimleri giderek artmıştır. Yönetimin yetkinliği, sadece müze departmanındaki çalışmalarda yer alan müze figürlerinin kişisel katılımıyla sağlanmıştır. 1920'lerin ortasından bu yana, devlet aygıtı sistemi, kültürel çalışmayı derinleştirmek ve kültürle ilgili basitleştirilmiş fikirler arasındaki çelişkileri giderek artmıştır. Müze kitleler üzerinde bir ideolojik etkiye dönüşmüştür.⁸⁸

1920'lerin ikinci yarısında, müzenin bir eğitim kurumu olarak anlaşılması genel olarak kabul edilmiştir. Bu kavrama göre, müzelerde, insanlar devlet için arzu edilen yönde eğitilmelidir.

1926 – 1927 yıllarında, müze personelinin ve müze işletmesinin yönetiminin temizliği başlamıştır. G. S. Gabaev, N. P. Antsyferov, M. D. Belyaev, M. I. Smirnov ve diğerleri gibi tecrübeli müzeciler ve rehberler Solovki ve Beyaz Deniz Baltık Kanalı'nda bir sonuca mahkûm edilmiştir. Birçoğu karşı-devrimci faaliyetlerle suçlanmıştır. Baskılama gelenek ve süreklilik tarafından kesintiye uğramıştır. Bu nüfusun kültürel seviyesini azaltmıştır. Entelijensiya'da meydana gelen darbe, telafisi

---

⁸⁷ Zlatoustova V.I., Kasparinskaya S.A., Kuzina G.A. **Muzeynoe delo v Rossii** // Rossiiskaya muzeynaya enciklopedia. Moskova, 2001. - C.1. s. 403

⁸⁸ Kasparinskaya S.A. **Gosudarstvennaya muzeynaya politika v Rossii v XVIII-XX vekah** // Kasparinskaya S.A., Zlatoustova V.I., Kuzina G.A. Moskova, 1992. s.30-31

mümkün olmayan kayıplara yol açmıştır.⁸⁹

Devlet politikasının bir parçası olarak, sanayileşmeyi teşvik etmek için parasal fonlar sağlayan, Batı sanatına ve tarihi eserlere satış yapmayı düşünmek gerekmiştir. Avrupalı ustaların, mobilyaların, mücevherlerin, dini eserlerin, erken basılan kitapların ve el yazmasının başyapıtları ortadan kaybolmuştur. Satışlar, Ermitaj, Rus Müzesi, Kiev Batı ve Doğu Sanatı Müzesi gibi eski SSCB'nin en büyük müzelerini ve saraylarını etkilemiştir.

1927 yılında Moskova ve Leningrad Devlet Müzeleri Depoları'nı tasfiye edilmiştir. Onların koleksiyonları ülkenin müzelerine dağıtıldı ve ayrıca ihracat amacıyla Dış Ticaret Komiserliğine devredilmiştir. İhracat için özel olarak yaratılan "Dış Ticaret Komiseri" nin kararına göre "Antikalar" bölümü, Sovyet müzelerinden sanat eserlerini yabancı müzayedelere göndermeye başlamıştır. 1928 yılında, Ermitaj ve diğer müzelerin başyapıtlarının toplu satışı başlamıştır. Ülke Botticelli, Raphael, Titian, Velazquez, Rembrandt ve diğer olağanüstü sanatçıların resimlerini kaybetmiştir. Kiliseden el konulan ikonlar, ikonostas, el yazmaları kalıcı olarak kaybolmuştur.⁹⁰

Eşsiz tablolar Batı Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri müzelerine gelmiştir. Resimlerin yanı sıra yurtdışına da dekoratif ve uygulamalı sanat, porselen, mobilya, nümismatik koleksiyonlar değerli öğeler gelmiştir. Ermitaj personeli sanat eserlerinin satışına direnmeye çalışmıştır. Doğrudan müze hazineleri korunmasını talep eden Stalin'e bir mektup yazmaya karar verilmiştir. Sonuç başarılı olmuştur. Böylece, Ermitaj değerlerinin yurt dışında satılması konusu tamamen kapatılmıştır. Ayrıca, satılmamış sergiler yurt dışından eve dönmeye başlamıştır. Bununla birlikte, "Antikalar" bölümü aktif olarak yabancılarla ticari ilişkileri sürdürmeye devam etmiştir ve Rus hazineleri ülke dışında yarı gizlice yurt dışına akmaya devam etmiştir.

---

⁸⁹ **Repressirivonnaya nauka** / pod red. M.G. Yaroshevskogo. - L.: Nauka, 1991.- s.559

⁹⁰ Kozlov A. **Fakticheski otkaz ot politiki ohrani pamyatnikov istorii i kulturi v kontse 20-h godov** // Sovetskoye gosudarstvo i pravo. 1989. № 12.

Komünizmin ideologları tarafından insanların sanatta ve müzelerinde neye ihtiyaç duydukları ve ideolojik olarak zararlı olanları hakkındaki düşünce sistemi, 1991'e kadar Sovyet toplumuna egemen olmuştur. Müze, partinin ve hükümetin bir sonraki kararına uygun olarak kitleleri eğitime aracı olarak kullanılan sosyo-kültürel bir kurum olarak görülmüştür.

1929 yılında, Eğitim Halk Komiserliği, yerel müzeleri, hasata adanmış sergiler düzenlemek için emretmiştir. Müzelerden, bu konuya adanmış sergiler dağıtmak, müze ve örnek çiftliklere geziler düzenlemek, kamu konferansları ve raporlar düzenlemek, tarımsal konularda broşür ve broşürler yayınlamak gerekmiştir. Bu sorulara Glavnauka 1929'da bir kararname çıkarmıştır. Müzelerde sosyo-politik konseyler oluşturmasını emredilmiştir. Bu konseyler, müzelerin kurum ve kuruluşlarla bağlantısını güçlendirmek, müzeleri kontrol etmek, müze çalışmalarına geniş kitleleri çekmek zorundadır.

1929 yılında Glavnauka'nın Birinci Beş Yıllık Planı'nın onaylanmasından sonra, tüm müzeleri beş yıllık planı teşvik edip tarımın kollektifleştirilmesine adanmış sergiler düzenlemek zorunda bırakmıştır. 1905 devriminin 25. yıl dönümünde, bu konu hakkında yayınlanmamış ve yayınlanmış kaynakların geliştirilmesi, etkinliklere aktif katılımcıların ilgisinin çekilmesi, müzelerde, kulüplerde ve okullarda sergiler düzenlenmesi önerilmiştir. Müzeler savunma çalışmaları, sanayileşmenin promosyona katılmaya davet edilmiştir. Müzeye özgü olmayan tüm müze çalışmaları, müze çalışanlarını sergi, toplama ve araştırma çalışmalarından uzaklaştırılmıştır.

1930 yılının Aralık ayında, Birinci Tüm-Rus Müzesi Kongresi yapılmıştır. Kongrede çıkan raporlar iki önemli sorunu ortaya çıkarmıştır:

- a) Müzelerin çalışmalarının metodolojik temelleri, ideolojik içeriği ve yapısı;
- b) Müzenin amacı, müzedeki otantik anıtların rolü.

Ne yazık ki, her iki sorun da kültür değil, politika lehine çözülmüştür. İlk müze kongresinin hemen sonucu, 1931 yılında Sovyet müze çalışanlarının özel bir

kurum olan "Sovyet Müzesi" dergisinin ortaya çıkmasıyla olmuştur. Bunlar ve diğer bazı ilerici girişimler, bürokratikleşmenin genel eğilimini ve müze faaliyetlerinin telkin edilmesini değiştirememiştir. Kongrenin sonuçlarını ardından, müzelerle basitleştirilmiş sergiler önerilmiştir. Her yerde sergi çalışmalarında bilimsel ve yardımcı materyallerine (Marksizm-Leninizm klasikleriyle ilgili tablolar, grafikler, alıntılar) bir hayranlık vardır. Tarihi müze depoları gerçek tarihi eserler ile doldurulmamıştır.⁹¹

Tarihsel gerçek müzelerde çarpıtılmıştır. Müzeler sergilerinde, bireysel iradenin, bilincin, duygunun tezahürünün gösterilmesi elimine edilmiştir ve liderin kontrol ettiği bir grupta insanların bir araya gelmesi hazırlanmıştır. Sınıf mücadelesi fikrini ortaya koymak için yeni sergilerin temeli önerilmiştir. Yeni müze işçilerinin eğitimine, Marksizmin fikirlerini desteklemeyen uzmanlarla değiştirmek için büyük ilgi gösterilmesi önerilmiştir. Kamusal yaşamın tüm fenomenlerini belli bir sosyolojik plana göre sergilemek, çeşitli müzelerin çoğalmasına yol açmıştır. Örnek, SSCB Devrimi Müzesi, Devlet Tarih Müzesi, Moskova'da Etnoloji Müzesi'dir. Sosyal bilimler alanındaki müzeler, onların özgül özelliklerini kaybetmiş ve sosyo-ekonomik müzelerle dönüşmüştür. Tarihi ve sanat müzeleri büyük hasar görmüştür. Birçok müze - saray, mülk, manastır, konak yıkılmıştır. Ancak, bu müze-anıtların tarihi, sanatsal ve mimari değeri dikkate alınmamıştır.

Korunan topluluk müzelerinin bazılarında, anıtın tarihi ve mimari önemi ile ilgili olmayan temalı sergiler düzenlenmiştir. 1935 yılında, Ostankino Sarayı Müzesi (Moskova) tarımsal sergiler düzenlemek için kullanılmıştır. Peterhof Sarayı Müzesi, otokrasi tarihinin bir müzesi ve Novodevichy Manastırı, Kadınların Kurtuluş Müzesi'ne dönüştürülmüştür. Ostankino ve Kuskovo müzelerinden, bunların ayrılmaz bir parçasını oluşturan parklar ayrılmıştır. Don manastırı bir din karşıtı müzeye dönüştürülmüştür. Ayrıca, Borovsky ve Volokolamsky manastırları yerel müzelerine dönüştürülmüştür. Bilimsel ve eğitsel müzeler, birçok işçiye açık

---

⁹¹ Fedoseeva I.V. **Istoricheskie muzei** // Rossiiskaya muzeynaya enciklopedia. - M.,2001.-C.1.-s.235

olmadığı için üniversitelerden ayrılmıştır.⁹²

1929 - 1933 yılları arasında sanayileşmeyi teşvik etmek için üretim ve teknik ve ekonomik müzelerin açılması planlanmıştır. Moskova ve Leningrad şehirlerinde, bu dönemde yirmiden fazla böyle müze yaratılmıştır. Ayrıca, illerde, fabrikalarda, devlet çiftliklerinde, sanayileşme başarıları ile işçileri tanıştırmak için küçük teknik müzelerin açılması planlanmıştır.

1930'larda müzelerin yönetiminde yapısal değişiklikler meydana gelmiştir. Eğitim Halk Komiserliği sisteminde müze bölümleri tasfiye edip Glavnauka da kaldırılmıştır. Bunun yerine, Eğitim Halk Komiserliği bilim sektörünün bir müze grubu oluşturulmuştur. Bilim sektörü Birinci Tüm Rus Müze Kongresi'nin kurulmasını uygulamaktır. Merkez müzelerin şubeleri, merkez müzeler ile birleşmiştir. Rus Müzesi'nin etnografik bölümü bağımsız bir müzenin değerini almış ve tarihi ve günlük bölümünün koleksiyonları Devrim Müzesi'ne devredilmiştir.⁹³

Müze çalışanlarının eğitim sisteminde değişiklikler olmuştur. 1 Kasım 1934'te iki yıllık merkezi yüksek müze kursları çalışmaya başlamıştır. İlk kurs 50 yerel tarih müzesi çalışanından oluşmuştur. Kurslar, genel konuların yanı sıra bir yerel müze müzesi oluşturma ilkeleri, bir müze sergisi kurma temelleri, müzeciliğin tarihi, müze binaları ve teçhizatlarının yerleştirilmesi, müze eserlerin korunması, kitle politik ve eğitimsel çalışma biçimleri ve yöntemleri içermiştir. 1937 – 1938 yıllarında, 130 kişi gündüz ve 200 kişi uzaktan eğitim almıştır. Çalışma süresi üç yıl uzatılmıştır.

1938 yılında Moskova Üniversitesi'nde Müze ve Yerel Yönetimler Bölümü kurulmuştur ve aynı zamanda Leningrad Devlet Üniversitesi bünyesinde müze çalışanları için uzaktan bir eğitim kursu düzenlenmiştir.⁹⁴

---

⁹² Ravikovich D.A. **Formirovanie gosudarstvennoi muzeynoi seti. 1917 – pervaya polovina 60-h gg.** - M.,1988. s.97

⁹³ Ravikovich D.A. s.92-93

⁹⁴ Ravikovich D.A. s.107

Bu dönem, tarihsel ve devrimci müzelerin, edebi, sanatsal ve diğerlerinin örgütlenmesi ile karakterize edilmiştir. Anıt müzeleri ağı oluşturulmuştur. 1936 yılında Moskova'da Merkez Lenin Müzesi açılmıştır. 1937'de de şubesi Leningrad'da açılmıştır. Yakında bu müzenin şubeleri Kiev, Tiflis ve diğer şehirlerde açılmıştır. 1936-1940 yılları arasında, I.V. Stalin, G.K. Ordzhonikidze, Y.M. Sverdlov, V.V. Kuibyshev, M.F. Frunze, V.I. Chapayev ve devrimin diğer liderlerine ait müzeleri kurulmuştur.

1934 yılında Merkez Edebiyat Müzesi açılmıştır. 1938'de Moskova'da Aleksandr Puşkin ve M. Gorky müzeleri açılmıştır. Diğer yazarlara adanmış müzeler vardır. Yazarlara ve şairlere adanmış edebiyat müzelerin açılması, tarihi ve devrimci müzelerin açılması ile aynı hedefleri izlemiştir. Faaliyetleri bu müzelerde SSCB'de baskın ideolojinin ruhunda toplumsal konulardan yorumlanmıştır.

1936'dan bu yana, sanat müzeleriyle ilgili yetkililerin dikkati artmıştır. 1920'lerde, sanat müzelerinin bir kısmı kapatılmış ya da bölgesel müzelerin şubelerine dönüştürülmüştür. Birkaç yerel müze restore edilmiştir ve birkaç yeni sanat müzesi kurulmuştur. Ancak, onların faaliyetleri, Sovyet rejimini yüceltmeyi amaçlamıştır. Böylece, 1938 yılının Şubat ayında, Ermitaj İşçi ve Köylü Kızıl Ordusunun yirminci yıldönümü için bir sergi düzenlemiştir. Devlet Rus Müzesi'nde I.V. Stalin, S. M. Kirov, K. M. Voroshilov'a adanmış resimler sergilenmiştir.

1930'ların ortalarından beri ülkede bir baskı dalgası gelişmiştir. Sovyet rejiminin muhalifleri olarak görülenlere karşı şiddetli misilleme 1920'lerde sona ermemiştir. Düşmanların büyük bir açıklama kampanyası ve onlara karşı baskı başlamıştır. Ermitaj müzesi'nde, düşman müzesini temizlemek için bir komisyon çalışmaya başlamıştır. Sonuçta, Ermitaj'ın direktörü S. I. Troinitskiy, göç ve karşı-devrimi teşvik etmekle suçlanmıştır. Leningrad Lenin Müzesi'nin yönetmeni Fokin'i de halkın düşmanı ilan edilmiştir. 1935 Haziran'ında Etnografya Müzesi'nin yönetmeni Talanov'u bir düşman olarak ilan edilmiştir. Aynı müzenin çalışanı Potapov'u makalelerini faşist bilimsel dergilerde basmakla suçlanmıştır. En değerli işçiler soylu ya da tüccar kökenleri varolduğu için müzelerden kovulmuştur.

Kitlesel baskılar sonucu, sıkı kontrol ve manevi hayatın düzenlenmesi, müze işletmelerinde kamu kuruluşlarının rolünün azalmasına neden olmuştur. 1920'lerde ve 1930'lu yıllarda müzelerin yaratılması devletin ve devlet müzesi pratiğinin bir parçası haline gelmiştir. 1930'larda müze yönetiminin önderliği, tüm kararlameleri uygulayan ve müze politikası oluşturmayan bürokratik bir birim olarak kurulmuştur. Müzeler standart siyasi ve eğitim kurumlarına dönüştürülmüştür. Önceki nesiller tarafından biriktirilen ve devrimden sonraki ilk on yılda korunan birçok kültürel değer kaybedilmiştir. Müzelerin propaganda işlevleri, spesifik özellikleri, rolleri ve araştırma çalışmalarının yönüne rağmen abartılmıştır. Bunlar, sadece Sovyetlerin değil, Rusya'daki Sovyet sonrası müzelerin de eksikliklerini önceden belirlemiştir. 1940 yılların başında Rus müzelerinin faaliyetleri Büyük Vatanseverlik Savaşı'nın başlangıcı ile kesintiye uğramıştır.

2.3. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SIRASINDA RUSYA MÜZELERİ (1941 – 1945)

Rusya tarihinde Büyük Vatanseverlik Savaşı özel bir yere sahiptir. Büyük Vatanseverlik Savaşı müzenin önündeki iki ana görevi yerine koymuştur. Bunlardan biri müze değerlerini korumak, diğeri ise aşırı koşullar altında ana faaliyet biçimlerini belirlemektir. En zorlu mücadeledeki sonsuz zor dört yılda, Rus halkı ülkelerinin özgürlüğünü ve bağımsızlığını savunmuş, Avrupa halklarını faşist kölelik tehdidinden kurtarmaya çalışmıştır. Savaş, müze çalışmaları da dahil olmak üzere Rusya'nın politikası, ekonomisi ve kültürel yaşamının radikal bir şekilde yeniden yapılandırılmasını talep etmiştir. Savaş öncesi yıllarda, Eğitim Halk Komiserliği güvenlikleri için bir tehdit durumunda müze değerlerin kurtarma planları yoktur. 1941 yılında plan eksikliğinden dolayı, müzelerin tahliyesi, maddi desteğe ihtiyaç duymadan, büyük acele ile her yerde gerçekleştirilmiştir. Moskova, Leningrad, Arkhangelsk, Sivastopol, Novgorod, Pskov, Smolensk, Voronezh ve diğeri müzelerin koleksiyonlarının en değerli parçası da tahliye etmek mümkün olmuştur. Sonuçta Rusya Federasyonu'nda 41 şehirden 66 müze tahliye edilmiştir.⁹⁵ Sanatsal değerleri olan sanat müzeleri (Leningrad saray müzeleri ve banliyöleri, Etnografya Müzesi ve diğeri), yetkililerden biraz yardım almıştır. Tahliye süresi, yollar, öncelikler ve yerler belirlenmiştir. Tahliye edilen müzelerin sergileri, tarihi değerlerine göre 3 gruba ayrılmıştır. Müzelere, ulaşımda eşlik etmesi için güvenlik tahsis edilmiştir.

Ancak tüm bu önlemler, ülkedeki müze çalışanlarının profesyonel ve gerçekten kahramanca çalışmaları olmadan gerçekleşmesi olanaklı değildir. Onlar, işgal bölgelerindeki müze koleksiyonlarıyla önbellekleri korumuşlar, müzelerin değerli eserlerini derin arkaya ihraç etmişler, kundaklama kabuklarından depoları kurtarmışlar ve kuşatılmış Leningrad'daki müzeleri ve özel koleksiyonları korumuşlardır.⁹⁶

Ermıtaj, 1812'deki tahliyeden kurtulmuş olan ve ardından Birinci Dünya Savaşı sırasında çıkan bir müze, diğeri müzelerden daha iyi hazırlanmış olduğu ortaya

⁹⁵ Simkin M.P. **Sovetskie muzei v period Velikoy Oteçestvennoy voini**//Oçerki istorii muzeinogo dela v SSSR. M., 1961. S. 182

⁹⁶ Kaulen M.E., Kossova I.M., Sundieva A.A. **Muzeinoe delo Rossii**. Moskova, 2003. s.85

çıkmıştır. Büyük Vatanseverlik Savaşı'nın başlangıcında, müze çalışanları tam olarak neyi ve hangi sırayla çıkarması gerektiğini bilmişlerdir. 30 Haziran'da, vagonlardan oluşan ilk demiryolu treni, Ermitaj'nin yaklaşık yarım milyon eseri güvenli yere taşımıştır. Yaklaşık 700 bin eser ile birlikte gönderilen ikinci tren, 20 Temmuz'da Leningrad'dan ayrılmıştır. Ermitaj koleksiyonlarına sahip kutular, 1918 yılında II. Nikolay ve ailesinin vurulduğu Ipatiev Konağı'nın mahzenlerine, sanat galerisindeki sergilerin bir parçası ve Sverdlovsk kilisesine yerleştirilmiştir. Leningrad'ın üçüncü treni ayrılmayı başaramamıştır. Sergiler kuşatılmış şehirde kalmıştır. 900 blok gün boyunca, Ermitaj çalışanları müze hazinelerini korumak için mümkün olan her şey yapmışlardır. Ermitaj çalışanları, bombalamalar arasındaki aralıklarla bilimsel çalışmaları da yapmışlardır. 1941 yılının sonbahar ve kış aylarında, günde yaklaşık bir düzine hava alarmı vardır. Toplamda, uzun menzilli silahlardan otuz mermi atılmış ve iki hava bombası müze binasına düşmüştür. Pencerelerden ve ışık lambalarından 20 binden fazla cam patlamış; ısıtma ve su şebekeleri tamamen tahrip edilmiştir. 1941'in sonbahar ve kış aylarında, Ermitaj bomba barınaklarında 2000 kişi yaşamaktadır. Burada sadece Ermitaj çalışanları ve aileleri değil, aynı zamanda birçok ünlü bilim adamları ve sanatçılar yer almaktadır.

Şekil 16: Ermitaj Müzesi tahliye sırasında

Kaynak: <https://www.edu.ru/news/eksklyuzivny/ermitazh-istoriya-zhizni/>, 25.01.2018

Şekil 17: Ermitaj Müzesi bombalama sırasında

Kaynak: https://realty.ria.ru/multimedia_photo/20150508/404736933.html#ria_media=g404736933%3D404736369, 25.01.2018

Orel Müzesi Müdürü Ermak, müzenin sadece Penza'daki koleksiyonlarını tahliye etmede değil, aynı zamanda Penza Müzesi'nde çalışmaların kurulmasına da yardımcı olmuştur. Rus Müzesi koleksiyonlarının en değerli kısmı Perm şehrine tahliye edilmiştir. Diğer müzelerin değerli eserleri Novosibirsk, Ulyanovsk, Irkutsk şehirlerine gönderilmiştir. 1941 yılının Temmuz ayında Moskova'dan Saratov bölgesinin Khvalynsk şehrine, en büyük Moskova müzelerinin değerlerini içeren “№1 Devlet Deposu” tahliye edilmiştir. Ayrıca, Biyolojik Müze, SSCB Halkları Müzesi, Devrim Müzesi ve Devlet Tarihi Müzesi, “№2 Devlet Depozitosu”na tahliye edilmiştir. Edebiyat Müzesi koleksiyonları ve Tretyakov Galerisi'nin hazinelerini Perm şehrine gönderildi. Arka bölgelerinde yaklaşık 100 müze korunmuştur. Toplam 9 en büyük depolama tesisi oluşturulmuştur.⁹⁷

Ancak, tüm müzelerin değerli eserlerinin tahliyesini tam olarak yerine

⁹⁷ Kaulen M.E., Kossova I.M., Sundieva A.A. **Muzeinoe delo Rossii**. Moskova, 2003. s.86

getirmek mümkün olmamıştır. Leningrad müzelerinin heykellerinin bir kısmı toprağa gömülmüştür. Birçok müze geçici olarak kapatılmıştır. Müze binaları, anıtlar yıkıldı, birçok müze çalışanı öldürülmüştür. SSCB'nin işgal altındaki bölgesinde bulunan yaklaşık 400 müzenin yağmalandığı, Rusya'dan yurtdışına 100.000'den fazla değerli anıtın çıkarıldığı bilinmektedir. Yaklaşık 3 bin mimari anıt yıkıldı veya tamamen yıkılmıştır.⁹⁸

Müzeler için fonlama azaltılmış ve bazı müzelerin binaları askeri ve sivil kurumların ihtiyaçlarına verilmiştir. SSCB halklarının kahramanca geçmişi ve Kızıl Ordu'nun valisi hakkında sergiler, konferanslar, konuşmalar yapılmıştır. Yerel tarih çalışmalarına ilgi yoğunlaştı ve savaş malzemeleri koleksiyonu oluşturulması da aktif olarak takip edilmiştir. Kurtulmuş bölgelerde, mimari anıt ve müzeleri restore etmek için önlemler alınmıştır.⁹⁹

1943 yılında beri, müzeler ilgili profil konularıyla daha fazla ilgilenmeye başlamıştır. Özel bir rol tarih müzelerinin payına düşmüştür. Büyük Vatanseverlik Savaşı sırasında, işgal altındaki topraklarda bulunan tarih müzelerinin bir kısmı faşist işgalciler tarafından yok edilmiştir ve yağmalanmıştır. Sovyet ordusunun ve halkının kahramanlıklarını bağımsızlık mücadelesinde ortaya çıkarmayı amaçlayan askeri-tarih müzeleri oluşturmaya başlamıştır. Tarih müzeleri çalışanları yoğun kışkırtma ve propaganda çalışmaları yürütmüştür.

Eğitim Halk Komiserliği, sergilerdeki Stalin'in yüksek rolünü göstermeyi talep etmiştir. Bunun yüzünden, müze gösteriminin özgüllüğü kaybolmuştur. Sergi alanlarının çoğu, Stalin'in sözlerine bir örnek olarak yaratılmıştır. Büyük Vatanseverlik Savaşı üzerine sergiler müzenin kalıcı bölümleri haline getirilmiştir. Sadece ara sıra değerli eserler gösterilmiştir.

1943 yılında, "Leningrad'ın Kahraman Savunması" sergisi düzenlenmiştir. Ekim 1945 yılında Leningrad Savunma Müzesi'ne dönüştürülmüştür.

---

⁹⁸ Fatigarova N.V. **Muzeynoye delo v RSFSR v gody Velikoy Otechestvennoy voyny (aspekty gosudarstvennoy politiki)** // Muzey i vlast. Moskova, 1991. Cilt 1. s.208.

⁹⁹ Zlatoustova V.I., Kasparinskaya S.A., Kuzina G.A. **Muzeinoe delo v Rossii // Rossiyskaya muzeinaya enciklopedia.** M., 2001. C.1. s.404

Müzeler için en karakteristik rehberli geziler ve konferans çalışmaları yoğunlaşmıştır. Müzelerde geleneksel çalışmalar neredeyse unutulmuş ve sergiler için illüstrasyonlar yapılmıştır.

Büyük Vatanseverlik Savaşı sırasında müzelerin sayısı önemli ölçüde azalmıştır. 1941'den Ocak 1943'e kadar, müze sayısı 592'den 390'a düştü. 29 büyük bölgesel müze kapatılmış, düşman tarafından ele geçirilen topraklarda 114 müze kalmıştır.¹⁰⁰

Kızıl Ordu, Sovyet topraklarını düşmandan kurtarmaya başladığında, müzelerin restorasyon çalışmaları da başlamıştır. Savaş bittikten sonra, işgal altındaki topraklarda 41 sanat müzesinden 26 müze yeni çabayla çalışmaya başlamıştır. Değerli anıtlar ve müzeler, yanı sıra Leningrad'daki saray müzeleri, restore edilmeye başlamıştır. Mayıs 1942'de Yasnaya Polyana' da Tolstoy Müzesi, Mart 1943'te Kursk Bölgesel Yerel Kültür Müzesi, Şubat 1944'te Orel'deki Turgenev Müzesi açılmıştır. 1944 Kasım günlerinde, Ermitaj'da, Leningrad kuşaltma sırasında kalan sanat ve kültür anıtlarının bir sergisi açılmıştır. Ekim 1945'te Ermitaj'ın tahliye edilmiş hazineleri Leningrad'a dönmüştür. Kasım 1945'te de, Ermitaj'ın restore edilmiş salonları halka açılmıştır.

Büyük Vatanseverlik Savaşı sırasında müze politikası, SSCB'de genel devlet politikası doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Bu politika, tarih ve kültüre ait anıtlar ve eserlerin korunmasını ve politik ve eğitimsel çalışmalarında müzelerin kullanılmasını amaçlamıştır. Müze değerlerinin kaybı, ülkenin müze ve tarih ve kültür anıtlarına liderliğinin yetersizliğinden kaynaklanmıştır. Müzeler aşırı koşullarda çalışmaya hazır değildi.¹⁰¹

---

¹⁰⁰ Ravikovich D.A. **Formirovanie gossudartsvvennoi muzeinoi seti. 1917 – pervaya polovina 60-h gg.** - M.,1988.-s.119-120

¹⁰¹ Kasparinskaya S.A. **Gosudarstvennaya muzeynaya politika v Rossii v XVIII-XX vekah.** Moskova, 1992. s.44

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDAN SONRAKİ DÖNEMDE RUSYA

MÜZELERİNİN GELİŞİMİ (1945-2000)

Savaş sonrası yıllarda müzelerin durumu son derece zordur. Acil tamirde olan çoğu müzenin binalarına ihtiyaç vardır. Diğer kurumlar tarafından alınan birçok müze binası onlara iade edilmemiştir. Depolama tesislerinin katastrofik durumu ve koleksiyonlar için dikkate alınmadığı için değerli eserler kaybı tehlikesi vardır. Eylül 1946'ya kadar, müzelerin koleksiyonlarının incelenmesi, değerli eserlerin kaybını, müze değerlerini muhasebeleştirilebilecek personel eksikliğini teyit etmeye başlamıştır.¹⁰² Müzecilik faaliyetlerinin tüm yönlerinin restorasyonu ile ilgili özenli çalışmalar başlamıştır.

3.1. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONRASINDA MÜZELERİN ÇALIŞMA ALANLARI (1940-1950)

Savaştan sonra, SSCB'nin sayısız müzesini güncellemeye ve hayata döndürme ihtiyacı ve fonlama eksikliği müzeciliğin gelişimini karmaşıklaştırmıştır. SSCB'de savaş sonrası ilk yıllarda müze restorasyon ve müze gelişiminde sorunlarının çözümünde müze çalışanlarına rehberlik eden ana belge, 1946 Mart ayında kabul edilen beş yıllık planın yasasıdır. Bütün müzeler SSCB'nin Kültür ve Eğitim Kurumları Komitesi'ne aktarılmıştır. Komite, müzeleri devlet bütçesinin büyüklüğünü belirleyen kategorilere ayırmıştır. En yüksek kategori, en büyük başkent ve tarihi-devrimci müzeleri içermiştir. Ulusal kalıntıların çoğunun tutulduğu yerel müzeleri, en düşük kategoride bulunmuştur.

Bu nedenle, varlığını sürdürmek için yeterli koşullara sahip olmayan bir sürü bölgesel yerel müze kapatılmıştır. Ayrıca, birçok müze, alan yetersizliğinden dolayı bir korunma durumundadır (Vladimir, Kalinin, Kemerovo, Kirov, Kuibyshev,

---

¹⁰² Zlatoustova V.I., Kasparinskaya S.A., Kuzina G.A. **Muzeinoe delo v Rossii // Rossiyskaya muzeinaya enciklopedia**. Moskova, 2001. Cilt 1. s.404

Murmansk, Rostov-on-Don ve diğer şehirlerde bulunan müzeler). 1940'ların ikinci yarısında, Edebiyat Müzesi ve Darwin Müzesi Moskova'daki binaları kaybedilmiştir. Ayrıca, yeterli bir gerekçe olmadan, SSCB Halkları Müzesi, Moskova'daki Yeni Batı Sanatı Müzesi, Merkez Coğrafya Müzesi, Devlet Ziraat Müzesi ve Leningrad Savunma Müzesi kapatılmıştır.

Yaklaşık kırk yerel müze sergi için uygulanmayan yaklaşık 100 metrekaleden daha az bir alana sahiptir ve otuz yerel müze normal çalışma için gerekli koşullara sahip değildir. Bir sürü sanat müzesi korumaya alınıp kapanmıştır, bazıları yerel tarih müzeleriyle bir araya getirilmiştir. Yerel tarih müzelerin bilimsel seviyesi de azalmıştır. Sergiler, kabul edilen yönetmeliklere uygun olarak düzenlenmiştir. Pek çok müze koleksiyonlarını kaybetmiştir. Korunmanın bir sonucu olarak müze eserlerin muhasebesi ve koruması zayıftır.¹⁰³

Bu zamanda, 14 Ekim 1948 tarihli SSCB Bakanlar Kurulu kararı "Kültürel anıtların korunmasını iyileştirmeye yönelik tedbirler" kabul edilmiştir. Karar, savaş sırasında meydana gelen kayıplar nedeniyle daha da kötüleşen kültürel değerlerden kaynaklanmıştır. Kültürün tüm anıtları devletin koruması altında ulusal mülkiyete dokunulmaz olup, müzeler de kültürel anıtların ana depoları olarak ilan edilmiştir. SSCB Bakanlar Kurulu, rezervler olarak özel bilimsel, tarihi veya sanatsal önemi olan karmaşık bir doğa kültürü anıtlarını ilan etmiştir. Ancak, bu karar müze işletmesinin tüm sorunlarını çözmemiştir. Kararnamenin temelinde, bölgesel, cumhuriyetçi ve yerel müzeleri hakkında düzenlemeler yapılmıştır. Sergileme ve kültürel, aydınlatıcı, bilimsel araştırma ve eser toplama yönlerini belirlemiştir.

Bu belgelerde, araştırma görevleri ön plana çıkmıştır. Müzeler, bölgenin kapsamlı bir incelemesine, yerel materyallerin toplanmasına ve müze objeleriyle doymuş yerel aydınlanmaların yaratılmasına odaklanılmıştır. Yerel tarih müzesi yapısında ilk kez bir depo bölümü, bir kütüphane, bir bilimsel arşiv, bir fotoğrafik laboratuvar ve yardımcı atölyeler yer almıştır.

---

¹⁰³ Ravikovich D.A. **Formirovanie gossudartsvvennoi muzeinoi seti. 1917 – pervaya polovina 60-h gg.** M.,1988.-s.130-134

Serginin yapısı, doğa, devrim öncesi geçmişi ve Sovyet dönemi bölümlerini içermiştir. Sovyet döneminin bölümünde, tarih ve sosyalist ekonomi ve kültür bölümleri öngörülmüştür. Böyle bir plan, on yıllardır müze yapılarını katı bir şekilde sabitlemiş.

Müze faaliyetinin tüm yönlerinin geçmiş çalışırılığını kazanması engellenmiştir. Müzelerle ilgili faaliyetlerinin tüm yönlerini düzenleyen sıkı bir politika devam etmiştir. Yönetim organlarının müzelerin faaliyetlerini manipüle etmesine izin verilmiştir, çalışanlarını bağımsız bir yaratıcı yaklaşımla çalışmadan mahrum bırakmıştır.¹⁰⁴

1950'lerde müze yönetiminde değişiklikler olmuştur. SSCB, RSFSR ve diğer Birlik cumhuriyetleri Kültür Bakanlığı kurulmuştur. Kültür Bakanlığının bir parçası olarak, müzelerin etkinlikleri Müzeler Dairesi tarafından yönetilmiştir. 1959 yılında tüm sanat müzeleri ve sanat galerileri Sanat Genel Müdürlüğü'ne devredilmiştir.

Ülkedeki siyasi durum, 1953 yılında Stalin'in ölümünden sonra değişmiştir. Ülkedeki sosyal ve kültürel hayatın genel atmosferi değişmiş, müzenin gelişimine yeni bir ivme kazandıran belli bir artışa işaret etmiştir. Müzelerin önceki görevi, sergilerinin içeriğini yeniden düşünmek olmuştur. Stalin adı ile ilgili müzeleri yeniden profillemeye süreci başlamıştır. Kremlin müzeleri de ziyarete açılmıştır. Daha önce olduğu gibi, parti devleti organlarının asıl dikkati ideolojik görevlerin yerine getirilmesine odaklanmıştır. Eserler seçiminde bilimsel kriterler ve müze bitirme yöntemleri yoktu. Müzeler, toplumun gerçek sorunlarını yansıtmayan ikincil materyallerle dolmaya başlamıştır.¹⁰⁵

1958 – 1961 yılları arasında, Novgorod, Vladimir-Suzdal, Kostroma, Yaroslav-Rostov, Gorki ve Tobolski'deki müze-rezervlerinin örgütlenmesidir. 1964 yılına kadar 13 müze-rezerv kurulmuştur. Müzeler, tarihi ve mimari eserler içermiştir. Müze-rezervler olarak, Trinity-Sergius Lavra, Andronikov Manastırı, Onega Gölü'nün Kizhi adasındaki mimarlık anıtları, Borodino Sahası,

---

¹⁰⁴ Kasparinskaya S.A. **Gosudarstvennaya muzeynaya politika v Rossii v XVIII-XX vekah.** Moskova, 1992. s.48

¹⁰⁵ Kasparinskaya S.A. s.50

Konchansky'deki Suvorov Müzesi, Mikhailovskiy ve Boldin'deki Puşkin'a ait yerler, Melikhov'daki Çehov'a ait yerler ilan edilmiştir. Novgorod Müzesi-Rezervi, Kremlin, Nereditsa'daki Kurtarıcı Kilisesi, Yuriev Manastırı ve diğerleri gibi başyapıtlar dahil olmak üzere Novgorod bölgesi mimarisinin 98 anıtını koruma altına almıştır. Müzeler rezervleri, SSCB müzelerinin devlet ağındaki lider yerini almıştır.¹⁰⁶

Yerel tarih müzeleri daha aktif haline gelmiştir. Bölgeyi incelemek için düzenli seferler devam ediyor ve yayın etkinliği yeniden canlanmıştır. Neredeyse her bölgesel müzenin kendi yayını vardır.

Ayrıca, o zamanda, biyografik ve anma müzeleri açılmaya başlamıştır. Bunların arasında Moskova'daki Puşkin Müzesi, Boldin'deki Puşkin Müzesi-Rezerv, N.A. Nekrasov Müzesi-Daire, Vasnetsov, Yaroshenko, Grekov ve diğer sanatçıların müzeleri özel bir yer almıştır.

Sanat müzeleri farklı şehirlerde açılmaya başlamıştır. Esas olarak sanat koleksiyonlarının yerel tarih müzelerinden ayrılmasıyla ortaya çıkmıştır. Sanat müzelerinin asıl görevi Rus ve Sovyet gerçekçi sanatının gösterilmesidir

Ermitaj tarafından incelenen dönemde klasik bir sanat müzesi örneği verilmiştir. Savaş sonrası dönem bu müzenin aktif toplama faaliyetleri tarafından işaretlenmiştir. Her yıl müzenin deposuna özel koleksiyonlardan ve yurtdışındaki sergilerden satın alınan 12-15 bin yeni anıt ve eser gelmiştir. Ayrıca onlardan hediyeler ve arkeolojik buluntular vardır. Bu sanat eserleri çeşitli profillerden yaklaşık 300 bilim adamı tarafından incelenmiş, sistemleştirilmiş ve yorumlanmıştır. Araştırmalarının sonuçları, Ermitaj'ın "Mesaj" ve "İşleme" gibi periyodik bilimsel yayınlarında, tematik koleksiyonlarda, özel "Arkeolojik Özet" dergisinde, bilimsel kataloglarda, monografilerde ve makalelerde yayınlanmıştır. Bu dönemde Ermitaj dünyanın en büyük müze restorasyon hizmetine sahiptir ve 90'dan fazla çalışanı bulunmaktadır.

Kültürel politikanın çelişkilerine rağmen, 1950'li yılların sonlarından itibaren

---

¹⁰⁶ **Ohrana pamyatnikov istorii i kulturi. Sbornik dokumentov.** Moskova, 1973. s.135-144

yaşam standartlarını yükseltmek, tarih ve kültüre ilgi duymak şartıyla müzelerin rolü önemli ölçüde artmıştır. Bir başka önemli zaman işareti, uluslararası işbirliğinin yeniden canlanmasıdır. 1957'de, Sovyet müze kuruluşları, müzeleri ve müze çalışanlarını bir araya getiren uluslararası bir sivil toplum kuruluşu olan Uluslararası Müzeler Konseyi'ne (ICOM) katılmıştır. Ancak Rusya'nın sadece birkaç büyük müze ICOM'un çalışmalarına katılabilirdi.¹⁰⁷ ICOM Ulusal Komitesi, Puşkin Müzesi'nin direktörü Zamoshkin'in ilk başkanı tarafından yönetilen müze çalışanlarının ilk profesyonel derneği olmuştur. O zaman, ICOM Sovyet müzeleri için dünyaya açılan bir penceredir. O, dünyaya kendinden bahsetmeye, yabancı müzelerle doğrudan temas kurmaya, müzecilikte yeni eğilimleri tanımak için izin verilmiştir.¹⁰⁸

1950'li yılların sonlarından itibaren gönüllü olarak müzeler yaratmaya başlamıştır. Bu kurumlar halkın inisiyatifiyle yaratılmış, gönüllü olarak hareket etmiş ve kurucuları tarafından finanse edilmiştir. 1950'lerin ikinci yarısında, kültür kurumlarında, okullarda, fabrikalarda ve sıkıntının olduğu bölgelerde müzeler ortaya çıkmaya başlamıştır. En yaygın olanı savaş ve işçi zaferi, Komsomol'un tarihi, işletmelerin tarihi, anma, okul müzeleridir. Parti ve devlet organları ve kamu kurumları tarafından tarihsel ve yerel kurumların aktif desteği, 1960'lı yıllarda bu tür müzelerde önemli bir artışa yol açmıştır. En büyük ve en aktif kamu grubu müzelerden biri okul müzeleridir. Bazıları okullarının ve hatta şehrin çok ötesinde de bilinmiştir. Yavaş yavaş, en iyi kamu müzeleri, herhangi bir kuruluşun (üniversite, fabrika) yapısal alt bölümleri olan bölümlere dönüştürülmeye başlanmıştır.

1950'ler ve 1960'ların başında eser toplanması yeniden canlandırılmıştır. Müzeler, devlet arşivleri, kütüphaneler, SSCB akademik enstitüleri ve diğer bilimsel kurumları ile işbirliği yapmıştır. Eser toplanması daha planlı bir karakter edinmiştir. Koleksiyonların özneleri ve edinme şartları yıllık ve perspektif planlarla düzenlenmiştir. Bunlar, 1950'lerin sonlarında SSCB'nin müze koleksiyonlarında nicel bir artışa katkıda bulunmuştur.

---

¹⁰⁷ Kasparinskaya S.A. **Gosudarstvennaya muzeynaya politika v Rossii v XVIII-XX vekah.** Moskova, 1992. s.51

¹⁰⁸ Kaulen M.E., Kossova I.M., Sundieva A.A. **Muzeinoe delo Rossii.** Moskova,2003. s.156

3.2. MÜZELERİN SAYILARINDA GÖRÜLEN ARTIŞ (1960-1980)

1960'ların - 1980'lerin başlarında müze yaşamı ve müze aktivitesi özel bir edebiyat ve gazetecilikte bir tür “müze patlaması” olarak tanımlanmaktadır. Bu, dünya çapında müze katılımının hızlı büyümesine yansımıştır. Moskova ve Leningrad'ın en ünlü müzelerine, Puşkin Müzesi'ndeki ünlü sergilere, öğrenciler ve turistlerin tarafından en çok beğenilen Ermitaj, St. Isaac Katedrali, Kunstkamera müzelerine çok sayıda sıra vardır.

Sebeplerden biri ve aynı zamanda “müze patlaması”nın sonucu, ülkedeki turizmin hızla gelişmesidir. Örnek olarak, "Altın Yüzük" olarak adlandırılan Rusya'nın merkezindeki antik Rus şehirlerinden bir turist rotası, ülkenin vatandaşları arasında popüler olmuştur. Rusya'nın kuzeyi ve Sibirya'nın uzak köşeleri de turistler tarafından çekici olup ziyaret edilmiştir. Müzeler popüler turistik rotalarda yer almaktadır. Novgorod, Suzdal'da özel turizm merkezleri oluşturulmuştur.

Müzeler halkın dikkatini çekmeye başlamıştır. Müzeler, müze çalışmaları, kültür mirası anıtlarının korunması ile ilgili sorunlar sadece özel olarak değil, aynı zamanda geniş basında da, yani Sovyet Kültürü gazetesi, Edebiyat Gazetesi, Dekoratif Sanatlar dergisi'nde yayınmaya başlanmıştır.¹⁰⁹

Devlet tarafından müze faaliyetlerine dikkat çekilmiştir. 1976 yılında “Tarih ve Kültür Anıtlarının Korunması ve Kullanımı Üzerine” SSCB Yasası kabul edilmiştir.¹¹⁰ Tarihsel ve kültürel mirasın korunması alanında sosyal ilişkileri düzenleyen ilk kapsamlı tüm Birlik Yasası olmuştur. Kültürel mirasın korunması alanında yasama tabanını ve devlet organlarının faaliyetlerini iyileştirme eğilimi vardır.

1960'larda, kültürel anıtların korunması konusunda, devlet kurumlarının kamu örgütleriyle oldukça etkili bir ilişkisi ortaya çıkmıştır. 1966'da, Tüm-Rus Tarih ve Kültür Anıtlarının Korunması Derneği düzenlenmiştir. Bu Derneğin aktivistleri,

---

¹⁰⁹ Kaulen M.E., Kossova I.M., Sundieva A.A. **Muzeinoe delo Rossii**. Moskova,2003. s.163

¹¹⁰ Kaulen M.E. s.91

anıtların korunmasının denetiminde önemli bir yer tutmuştur. Toplumun temel hedefleri, halkın anıtların, propagandaların, anıtların restorasyonu, anıtlar, tarih ve kültür hakkında bilginin yayılımı ve halk arasında aktif katılımında yer aldığını ilan etmiştir.¹¹¹ Dernek, hem bireysel hem de kolektif üyeler, fabrikalar, büyük katkılarda bulunan işletmelerden oluşmuştur. Bu yapı topluma yüksek bir statü vermiş ve devlet çıkarlarının gözetilmesini sağlamıştır. Ancak anıtların korunması konusundaki olumsuz eğilimler de devam etmiştir. Kiliseleri tahrip etme, onları korunan nesnelere listelerinden çıkarma, depolar, endüstriyel tesisler, eğlence tesisleri olarak kiliselerin kullanması gibi kötü uygulamalar hala vardır. Ancak buna, 1960 ve 70'lerde tarih ve kültür anıtlarını korumak için geliştirilen gençliğin ve entelijansiyanın yaratıcı ve yurtsever hareketi tarafından aktif olarak karşı çıkmıştır.

1960'larda ve 1970'lerde, özellikle askeri tarihi, tarihi-devrimci sanat müzeleri için özel müze binalarının çoğu inşa edilmeye başlamıştır. Moskova'daki Silahlı Kuvvetler Merkez Müzesi'nin (1965) binası, Volgograd'daki (1967) Mamayev Kurgan'daki "Stalingrad Muharebesi Kahramanları" anıtı, Ulyanovsk'taki Lenin Anıtı (1973) ve diğerleri inşa edilmiştir. İnsanların müzeye ilgi duyduğu koşullarda, devlet müzeye para yatırmaya hazırdır. Yeni müze binalarının inşası, müze kurumlarının popülaritesinin daha da artmasına katkıda bulunmuştur.

1960'ların sonlarında ve 1970'lerin başında birçok müzeye bir araştırma kurumu statüsü verilmiştir. Bu statü, SSCB Devrimi Merkez Müzesi, Puşkin Müzesi, Rus Müzesi, Ermitaj gibi büyük müzelere verilmiştir. Bu hareket, toplumdaki müzelerin durumunu büyük ölçüde artırmıştır. Müzenin çalışmasına daha yüksek nitelikte uzmanlar çekmeye ve müze çalışanının faaliyetlerinin zorunlu bir parçası olarak bilimsel çalışmayı yasallaştırmaya izin verilmiştir.

1960-80'ler, önemli değişimlerin, müze dünyasındaki profesyonel gelişimin belli bir aşaması haline gelmiştir. Yukarıda belirtildiği gibi, bu dönemde yeni müze kurumları olarak müzeler-rezervler ortaya çıkmıştır. Özel tarihi ve kültürel değeri

---

¹¹¹ Pihoya R.G. **Sovetskii Soyuz: Istoriya vlasti: 1945-1991.M.**, 1998. s.26-27

göz önüne alındığında, bu müzeler hemen yüksek bir statüye sahip olmuştur. En değerli anıtları ve tarihi ve kültürel kompleksleri korumaya izin verilmiştir. 1964 yılına kadar, SSCB'de 13 müze kurulmuştur. 1970-1980 yıllarında, Leningrad'ın banliyölerinde manastırlar (Solovetsky, Valaamsky), anma toplulukları (Yasnaya Polyana, Polenovo), saray ve park toplulukları temelinde müzeler-rezervler kurulmuştur. 1990'ların başında, SSCB'de en fazla 80 müze-rezerv vardır; bunlar, en dinamik gelişmekte olan müze grubu olmuştur.

Büyük Vatanseverlik Savaşı sırasında halkın kahramanlığına adanmış olan, şehir tarihinin müzeleri ve büyük inşaat projelerinin müzeleri açılmıştır. Edebiyat tarihinin ulusal ve bölgesel müzeleri de dahil olmak üzere, edebiyat müzeleri sayısında önemli bir artış olmuştur. 1970'lerde Moskova, Leningrad, Moskova Bölgesi'nde bir Puşkin müzesi ağı kurulmaya başlamıştır. Birçok müze, yıllık Puşkin festivallerine ve şiir günlerine ev sahipliği yapmıştır. Sanat ağı aktif olarak oluşmaya devam etmiştir. O dönemde neredeyse her bölgede bir sanat müzesi vardır. Müzeler-akvaryumlar, teraryumlar, botanik bahçeleri gibi canlı sergilere sahip müzeler kurulmaya başlanmıştır.

O zamanlarda, Rusya'da merkezi bir müze sistemi kurulmuştur. Müze koleksiyonlarının daha rasyonel ve yaygın kullanımı, kent ve bölge müzelerinin seviyesini yükseltmesi derneklerin ana avantajıdır. İlk dernek 1974 yılında kurulmuştur. Vladimir Tarihi-mimari ve Suzdal sanat müzeler-rezervleri bir devlet müzesi olarak birleştirilmiştir.¹¹² 1990 yılına kadar, 29 dernek oluşmuştur. Derneğin merkezdeki yeri ana müzelerden biridir ve daha önce bağımsız müzeler şubelerin statüsünü almıştır.

Ayrıca, yeni sergiler ve yeni müzeler yaratma konusunda yoğun bir süreç başlamıştır. Bu, müze tasarımı alanında niteliksel değişikliklere yol açmıştır. Sergi tasarımı, bağımsız ve prestijli bir sanatsal yaratıcılık haline gelmiştir. Yeni müze binalarının inşası, parlak sergi kararları, özgün sergi projeleri, büyük ölçekli restorasyon ve mimari anıtların müzakere edilmesi, müzelerin değişmesi ve ziyaret

---

¹¹² Gordeev S.P. **Vladimiro-Suzdalskiy istoriko-arhitekturniy I hudojestveniy muzey-zapovednik** // Rossiyskaya muzeinaya enciklopedia. Moskova, 2001. Cilt 1. s.99

için cazip hale gelmesi sonucunu doğurmaktadır. Böylece, müzeler sadece eğitim etkisinin bir aracı değil, aynı zamanda dinlenme, iç ve dış turizmin popüler bir alanıdır.

1980'lerin başlarında, "müze pedagojisi" terimi ortaya çıkmıştır. Müze ziyaretçilerini incelemek için müzeye psikolog ve sosyolog davet edilmiştir. En büyük çalışma 1973-1980 yıllarında Kültürel Araştırma Enstitüsü'nün yerel tarih müzeleri ve müzeler-rezervleri temelinde bir grup araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Sonuçları Enstitü'nün ve müzelerin dergilerinde yayınlanmıştır. Ermitaj, Rus Müzesi, Tarih Müzesi'nde sosyolojik bölünmeler bile yaratılmıştır. Tretyakov Galerisi ve Puşkin Müzesi'nde sosyologlar kadrolara katılmıştır.

1970'lerin ortalarında Rus müzeleri, belirli görevlerini çözmek için bilgisayarları kullanmaya başlamıştır. Başlangıçta, büyük bilgisayarlar kullanılmıştır, onlar yardımıyla koleksiyonların parçalarını makine katalogları oluşturulmuştur. 1980'lerin başından beri, kültür alanında otomasyon problemleri üzerine uzmanlaşmış bir araştırma merkezi oluşturulmuştur. Bilgisayar sistemlerinin müzelere sistematik olarak tanıtımı başlamıştır.

Müzecilik teorisi alanında ve müzeciliğin özel bir bilgi alanı olarak oluşumunda başarılar elde edilmiştir. 1955 yılında "Sovyet Müzesi Biliminin Temelleri" bir çalışması yayınlanmıştır. Bu çalışma, müzelerin terminolojisini, genelleştirilmiş ve sistemleştirilmiş pratik deneyimini içermiştir. Ve 1970'lerde, alman müze uzmanlarıyla birlikte A.M. Razgon'un önderliğinde "Müzecilik. Tarihsel Profili Müzeler," adlı büyük bir eser yaratılmıştır. Bu çalışma 1988 yılında basılmıştır ve Sovyet müzeciliğinin gelişiminin sosyalist aşamasını tamamlanmıştır.¹¹³

O dönemde yazılan çalışmaların çoğu, yeni nesil müze uzmanları için öğretim yardımları haline gelmiştir. 1981 yılında, Kültür Enstitüsü "Müze Bilimi" dalında lisansüstü bir ders açılmıştır. 1984 yılında Kültür Çalışanlarının Mesleki Gelişim Enstitüsü, Müze Bölümünü oluşturmuştur. 1987 yılında da Devlet Tarih ve Arşiv

¹¹³ Kaulen M.E., Kossova I.M., Sundieva A.A. **Muzeinoe delo Rossii**. Moskova,2003. s.96

Enstitüsü'nde Müze Çalışmaları Bölümü oluşturulmuştur. 1960-80'lerde çok sayıda konferans yapılmıştır. Müze araştırma merkezleri ayrıca ülkenin müzeciliğın gelişimi için önemli olan bilimsel ve metodolojik çalışmalar yürütülmüştür.

Sonuç olarak, müzeler daha cazip ve parlak hale gelmiştir ve ülkenin kültürel ve kamusal yaşamındaki rolleri giderek daha fazla farkedilmiştir. 1990'lardan beri, müze işinin gelişmiştiririlmesinde yeni, modern, devam eden bir aşama başlamıştır.

3.3. MÜZELERİN YENİ SOSYO-EKONOMİK KOŞULLARA UYARLANMASI (1990-2000)

1990'ların başlangıcı Rusya'daki müzeciliğinde yeni bir aşama ortaya koymuştur. Siyasi ve ekonomik alanlardaki değişiklikler, SSCB'nin çöküşü, SBKP'nin iktidarının kaldırılması müze hayatının koşullarını kökten değiştirmiştir. Pek çok müzede, Sovyet toplumunun tarihi üzerine, Rusya'nın tarihi yoluna dair fikirlerini karşılamayan sergiler kapanmış, bunun yerine devrim öncesi Rusya tarihi üzerine sergiler, popüler tarihi ve günlük sergiler açılmıştır. 1992'den beri SSCB'nin çöküşü ve SSCB'nin Kültür Bakanlığı'nın kaldırılmasıyla bağlantılı olarak, kültür alanındaki yönetim işlevleri Rusya Federasyonu Kültür Bakanlığı'na aktarılmıştır. Yapısında, ülkedeki müzelerin gelişmesi için en uygun koşulları geliştirmek, Rusya ve yurtdışında müze ilişkileri kurmak ve sergi değişimi yapmak, konferanslar ve toplantılar düzenlemek, müze işletmelerini geliştirmek için uzmanları müze kurumlarının muhtemel modelleri çekmek olan Müze İşleri Dairesi bulunmaktadır. Siyasi ve ekonomik istikrarsızlık koşullarında, kültür alanındaki ilişkileri düzenleyen bir dizi yasa ve normatif eylem kabul edilmiştir. Tretyakov Galerisi, Ermitaj, Puşkin Müzesi ve diğer gibi ülkenin en büyük müzelerinin yer aldığı özellikle değerli kültürel alanların tahsis edilmesine karar verilmiştir. Nisan 1993'ten beri, kültür alanındaki yasal ilişkiler Rusya Federasyonu Yasası "Kültür alanındaki Rus mevzuatının temelleri"ne dayanmaktadır. Aynı yıl Rusya Federasyonu'nun "Kültürel Varlık İhracı ve İthalatı Hakkında Kanun" yürürlüğe girerek, kültürel değerlerin yasadışı ithalat, ihracat ve mülkiyet haklarının devrinden korunması amaçlanmıştır. Bu yasa, uluslararası kültürel işbirliğinin gelişmesini, Rusya Federasyonu halklarının ve diğer devletlerin birbirlerinin kültürel değerleriyle karşılıklı olarak tanışmasını teşvik etmek için tasarlanmıştır.¹¹⁴

O zamanın ve bugünün en acil sorunlarından biri, İkinci Dünya Savaşı sırasında eksik olan eserlerin ülkeye dönüşü ve tersine, diğer ülkelerin değerlerinin geri dönüşüdür. 1992 yılında, Rusya Federasyonu Hükümeti Kararnamesi'ne göre,

¹¹⁴ Dyachkov A.N. **Okhrana pamyatnikov** // Rossiyskaya muzeynaya entsiklopediya. Moskova, 2001. Cilt 2. s.202.

kültürel mülklerin iadesi ile ilgili bir komisyon kurulmuştur. 1990'ların ilk yarısında, faaliyetleri için yasal çerçeve oluşturulmamıştır. Yine de, İkinci Dünya Savaşı'nın bir sonucu olarak SSCB'ye gelen değerlerin Rus tarafının aktarımı üzerinde çalışmaya başlamıştır. Böylece, 1994 yılında, hükümetler arası Rus-Fransız anlaşması uyarınca, önemli arşiv fonları Fransa'ya transfer edilmiştir.¹¹⁵ Aynı zamanda, Rus tarafı iletilen tüm belgeleri kopyalama hakkını şart koşmuştur. Ancak, değerlerin transferi Rusya'da çok fazla olumsuz değerlendirmeye neden olmuştur. Rusya Federasyonu Devlet Duması, Mayıs 1995'te, ilgili yasanın kabul edilmesinden önce değerlerin aktarılmasına ilişkin bir moratoryum bile kabul etmiştir. Korkular, Rus vatandaşlarının 50 yıldan uzun süredir mevcut olan değerlere erişimlerini kaybedeceklerinden kaynaklanmıştır. Sadece 1998'de "İkinci Dünya Savaşı'nın bir sonucu olarak SSCB'ye taşınan ve Rusya Federasyonu topraklarında bulunan kültürel değerler hakkında" yasası kabul edilmiştir. Bu yasa, savaş sırasında ihraç edilen değerlerin geri dönüşünü önemli ölçüde engellemiştir. Avrupa ülkelerinde, yasa uluslararası hukukun normlarını ihlal ettiği şeklinde değerlendirilmiştir. Ancak bu yasa, Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi'nin kararı ile onaylanmıştır. 2002 yılında, değerli eşyaların ilk transferi bu yasaya uygun olarak gerçekleştirilmiştir. 10 Nisan 2002'de, 1946'da Almanya'dan alınan ve o zamandan beri Ermitaj koleksiyonlarında bulunan Frankfurt-on-the-Oder'deki St. Mary Kilisesi'nin 14. yüzyılın vitraylı pencerelerini Almanya'ya teslim etmiştir. Yasanın yeniden iadesi konusundaki yansımaları, kültürel mirasın korunmasının rolünün önemini yeniden vurgulamıştır.

1990'larda yeni devlet-kilise ilişkileri kurulmuştur. Daha önceden el konulan eşyaların Rus Ortodoks Kilisesi'nden mülkiyetine devri başlamıştır. Daha önce müze edilen bazı binalar ve katedraller tamamen yerel piskoposluk mülkiyetine aktarılmıştır. Örnek olarak, 1990 yılında Kingisepp'teki Ekaterinoslav Katedrali (burada Tarih ve Yerel Kültür Müzesi vardır); 1992 yılında, Nizhny Novgorod Kremlin'in Mikhailo-Arkhangelsk katedrali, Staraya Russa'daki Diriliş Katedrali

---

¹¹⁵ Popravko E.A. **Muzevedenie**. Uchebnoye posobie. VGUES, 2005. - s.72

(daha önce orada Büyük Vatanseverlik Savaşı'na adanmış askeri tarihi sergileri yapılmıştır) ve diğerleri piskoposluğa dönmüştür.

Rusya'daki müzeciliğinde kamu girişiminin önemi artmaya başlamıştır. Buna göre, özel sanat galerileri ve sergiler açılıyor, parti ve devlet figürlerine adanmış müzeler tasfiye edilmiş, kamuoyu ve yeni koşullarına uygun olarak müzeler yeniden tasarlanmıştır. 1990 yılların başlarında, Smirnov ailesine ait olan Grigory Rasputin özel bir müzesi Tyumen bölgesi Pokrovskoye köyünde açılmıştır. Müze çalışanları, Rasputin'in kişiliği ve Rusya'nın 19.-20. yüzyılların gündelik yaşamın tarihi ile ilgili çeşitli öğeler toplamıştır. 1993 yılında, Yaroslavl'daki özel müze "Müzik ve Zaman" açılmıştır. Müze tüccarlar Sobolev eski malikânesi bir bina almıştır. Müzenin yaratıcısı ve sahibi John Mostoslavski, çanları, saatleri, müzik aletlerini ve daha fazlasını toplamıştır.

Şekil 18: Özel müze "Müzik ve Zaman". Yaroslavl, Rusya.

Kynak: <https://wikiway.com/russia/yaroslavl/muzey-muzyka-i-vremya/photo/>, 17.04.2018

1990'larda, diğer şehirlerde özel müzeler de açılmaya başlamıştır. Moskova'daki Doğa Müzesi, Yaroslavl'daki Rus Antik Müzesi, Irkutsk'taki Mineraloji Müzesi, Yelets'teki özel sanat galerisi ve diğerleri açılmıştır. 1993 yılında, Moskova'da ilk özel sanat müzesi, ülkenin müze hayatında dikkate değer bir olay haline gelen Rus Ulusal Sanat Müzesi açılmıştır. Bu müze, 19. yüzyılın ikinci yarısında, 20. yüzyılın başlarında, Rus kültürü anıtlarının bir koleksiyonunun oluşumu üzerinde odaklanmıştır. Sergilerde sanat ve el sanatları, resim, porselen, mobilya, müzikal oyuncaklar ve daha fazlasını sunmuştur. Bu müze, satış için koleksiyonlarının bir bölümünü ilk toplayan olmuştur. Müze, yeni sanat eserlerinin edinimi için fon sağlayan açık artırma satışlarını yürütmektedir.¹¹⁶

Müze dünyasında, ekomüzeler, tarihi parklar, müze-fabrikaları, müze-mayınları gibi rus halkına tanımadığı müze türlerinin haritasını çıkarmıştır. Giderek daha çok, bir soruna, konuya, nesneye ya da olguya olan ilgilerini odaklayan özel müzeler oluşmuştur. Bunların arasında, St. Petersburg'daki Ekmek Müzesi veya Moskova'nın Su, Ormanlar, "Moskova Işıkları" gibi genellikle sektörel bölüm müzeleri bulunmaktadır. Ayrıca, Yaroslavl Bölgesi'ndeki Myshkin şehrinde Fare Müzesi ve Pereslavl-Zalessky'deki Özel Ütü Müzesi de açılmıştır.¹¹⁷

---

¹¹⁶ Maystrovskaya M.T., Vorontsova E.A. **Khudojestvennie muzei** // Rossiyskaya muzeynaya entsiklopediya. Moskova, 2001. Cilt 2. s.308

¹¹⁷ Frolov A.I. **Chastnie muzei** // Rossiyskaya muzeynaya entsiklopediya. Moskova, 2001. Cilt 2. s.321

Şekil 19: Fare Müzesi. Mishkin şehri. Yaroslavl bölgesi.

Kaynak:<http://www.myshgorod.com/muzmish.html>, 17.04.2018

Şekil 20: Ütü Müzesi. Pereslavl-Zalessky şehri. Yaroslavl bölgesi.

Kaynak:<https://tonkosti.ru>, 17.04.2018

1990'ların başında, kamu müzelerinin sayısı keskin bir şekilde azalmıştır. Okullarda ve fabrikalarda yüzlerce müze kapatılmıştır. Bugün bu tür müzelerin durumu bir şekilde istikrar kazanmıştır. Bazı müzeler, gelişmelerinde belli bir düzeye

ulaşıp, devlet müzeleri statüsünü kazanmışlardır.¹¹⁸ 1990'ların ikinci yarısında, bir belediye müzesi ağı gelişmeye başlamıştır. Aynı zamanda, her yıl, müze kurumları bulunmayan yerlerde de dâhil olmak üzere yeni belediye müzeleri açılmaktadır. Ayrıca, tasfiye edilen yerleşim yerlerinde müzelerin yeniden canlanması da gerçekleşmektedir.

Bir başka yenilik ise kurumsal müzeler ve koleksiyonların oluşmaya başlamasıdır.¹¹⁹ 1990'larda, büyük Rus şirketlerinin sanat alanındaki ilgisi artmıştır. Bu alandaki şirketlerin faaliyetlerinin nedenlerinden biri, Rusya pazarındaki sanat eserlerinin sıra dışı ucuzluğu olmuştur. Bu, pek çok açıdan yerli antika pazarının gelişmesine ve sanat eserlerinin anavatanlarına geri dönüşüne katkıda bulunmuştur. Örnek olarak, Rusya'daki en önemli kurumsal koleksiyon, "SBS-AGRO" bankası tarafından toplanmış, 18.-20. yüzyılların Rus sanatçılarının yaklaşık 3000 resmini içermiştir.

Modern müze dünyasının karakteristik özelliği, miras alanlarının maksimum genişlemesidir. Örnek olarak, Kemerovo bölgesinin müze işletmesinde yeni bir yön, 1980'lerin sonlarından beri Tomsk Pisanitsa Müzesi-Rezervi'nin organizasyonu ile gelişmektedir. 1990'lar boyunca, ekomüze "Tazgol", müzeler-rezervler "Kalmaki" ve "Cholkoy", aynı zamanda ekomüze modeline yaklaşırken, çevre tipi "Krasnaya Gorka" müzesi açılmıştır. Böylece, 20. yüzyılın son on yılında bu alanda ortaya çıkan tüm büyük müzeler, tarihi, kültürel ve doğal çevrenin tüm parçalarının müzakere edilmesi temelinde ortaya çıkmıştır. Ayrıca, Arkhangelsk bölgesinde, F. Abramov'un Verkola köyündeki Edebiyat Müzesi, Ahşap Mimari ve Halk Sanatı "Malye Korely" Müzesi, Solovetsky Tarihi Mimari ve Doğa Müze-Rezervi, Müze Derneği "Rus Kuzey'in Sanat Kültürü", Akulovo köyündeki Halk El Sanatları Müzesi, Kargopol Tarihi Mimari ve Doğa Müze-rezervi aynı yönde gelişmiştir. Pek çok bölgede, bu tür müzelerin sayısındaki artış, sadece yeni müze kurumlarının ortaya çıkması değil, aynı zamanda, yeni miras unsurlarının toplanabilir ve topluluk müzeleri çıkarları alanına dâhil edilmesinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

---

¹¹⁸ Tumanov V.E. **Obschestvennie muzei** // Rossiyskaya muzeynaya entsiklopediya. Moskova, 2001. Cilt 2. s.43

¹¹⁹ Kaulen M.E., Kossova I.M., Sundieva A.A. **Muzeinoe delo Rossii**. Moskova,2003. s.102

1990'ların başından bu yana, Rus müzeleri kalıcı tarihsel sergilerin her yerde katlanması sürecinden geçmektedir. 1970'lerde ve 1980'lerde ortaya çıkan sergiler, fiziksel olarak modası geçmiş ve hem ziyaretçilerin hem de müze çalışanlarının ideolojik içeriğini tatmin etmeyi bırakmıştır. Aynı zamanda, sergi etkinliği hızla gelişmiştir. Sergilerde müzeler onlar için yeni bir temaya hâkim olmuştur. Romanov kraliyet hanedanlığı, ülkenin dini yaşamı, tüccarların ve sanayicilerin tarih ve yaşamının tarihi, Sovyet Rusya'sındaki siyasi baskılar bir kez tabu olan konular popüler hale gelmiştir.

Pek çok sergide, Sovyet dönemi, bireysel temaların ifşası biçiminde ortadan kaybolmuştur veya var olmaya devam etmiştir. Bunlar arasında sadece Büyük Vatanseverlik Savaşı'nın teması tüm müzelerde mevcuttur. Birçok sergi, tarih müzelerine benzersiz bir renk katan, yerel halk için yerel ve ilginç kılan tamamen yerel tarih materyaline dayanmaktadır. Müzelerin çoğu, sergilerini gerçek materyallerle doyurmaya başlamıştır, ayrıntılı açıklamalar ve destekleyici materyaller ortadan kaldırılmaya başlanmıştır. Bazen sözlü yorumun reddedilmesi, ziyaretçilerin memnuniyetsizliğine yol açan temel etiketlerin bile tamamen kaldırılmasına yol açmıştır.

Birçok müzede, tarihin her şeyin kendi neden ve etkisine sahip olduğu bir süreç olarak değil, yalnızca önemli bir anlam ve sembolik bir anlamı olan nesnelere dolu bir zaman olarak göstermek için belirgin bir arzu olmuştur.

Benzer bir durum birçok sanat müzesinde ve galeride görülmektedir. Onlar sanat ve modern avant-garde sanatının sergilerini içermemiştir. Müzeler depolardan Gümüş Çağ'ın korunmuş hazinelerini çıkarılmaya ve aktif olarak sergilemeye başlamıştır. Ayrıca, kolayca Sovyet sanatına veda edip çağdaş sanat sergileri düzenlemeye başlamıştır.

Rusya müzeciliği, müzelerdeki aktif uluslararası temasların kolaylaştırdığı küresel eğilimlerin ve karşılıklı etkilerin ana akımında gelişmektedir. Turist gezileri ve değişim sergileri düzenlenmekte, uzun vadeli işbirliği anlaşmaları, ortak bilimsel araştırmalar, keşifler, yayınlar uygulanmaktadır. Müzeler tarafından düzenlenen

birçok uluslararası konferans geleneksel hale gelmiştir.

Müze çalışanları, müze işletmelerinde yurt dışında gerçekleşen her şeyin farkında olmak için aktif olarak çalışmaya başlamıştır. Rus müzeler, Batılı meslektaşlarından bazı Avrupa restorasyon okulları için tipik restorasyon metodları, müze yönetimi, teknik ekipman, engelli kişilerle özel çalışma, müze eğitim faaliyetleri, ziyaretçilerin hizmet kültürü gibi başarıları örnek olarak almaya başlamıştır. Örneğin, 1990'ların ortalarında açılan tarihi ve kültürel Kemerovo bölgesi'nde bulunan müze-rezervi "Tomskaya Pisanitsa"dır. Amerika ve Avrupa'da yaygın olarak dağıtılan temalı parklarının örgütlenmesi için birçok yöntem uygulanmıştır.

Günümüzde ve o zamanlar, tüm dünya toplumu için en akut sorunlardan biri, müzelerin güvenliği sorunudur. 2000 yılının Eylül ayında düzenlenen Rusya'nın ICOM 6. toplantısında, Uluslararası Müzeler Konseyi Genel Sekreteri Brikman, kültürel mirasın yeni yüzyılda çözülmesi gereken beş ana görevden birini koruma sorununu gündeme getirmiştir.¹²⁰ Müzeleri tehdit eden tehlikelerin yelpazesi olağandışı büyüktür. Yerel savaşlar ve etnik çatışmalar, kültürel varlıkların yasadışı hareketi, eserlerin doğal "yaşlanması" ve istenmeyen depolama koşullarının bir sonucu olarak ölümleri dahil olmak üzere olası doğal ve sivil felaketleri içermektedir. Asıl sorun hırsızlık ve kültür varlıklarının yasa dışı ihracatıdır. Bunun için de, 1996 yılında, Rusya'nın Halkların Kültür ve Tabiat Varlıklarının Kaçakçılığı ve Kaçakçılığa Karşı Mücadeleyi Geliştirmek, Korunmayı Sağlamaya Yönelik Tedbirler Programı geliştirilmiştir. Restorasyon Devlet Bilimsel Araştırma Enstitüsü'nde Kültürel Mülkiyetin Güvenliği Merkezi de kurulmuştur. Merkezin 2000 yılında katılımıyla ilk kez, "Tarihi binalar ve kültürel anıtlarda yer alan kültür kurumlarının korunması için teknik araçların güçlendirilmesi ve donatılması için standart şartlar" geliştirilmiştir. Yani, 1997 yılına gelindiğinde, müzelerin % 60'ından fazlası etkili koruma araçlarıyla donatılmamıştır. En gelişmiş güvenlik sistemlerinden biri, "Moskova Kremlin" müzesinde korunmaktadır.

---

¹²⁰ Kaulen M.E., Kossova I.M., Sundieva A.A. **Muzeinoe delo Rossii**. Moskova,2003. s.107

Ayrıca, hırsızlık önleminin yollarından biri de, yasadışı olarak ihraç edilen değerli eserlerin satışını engelleyen uluslararası düzenlemeler de dâhil olmak üzere müze mevzuatının iyileştirilmesidir. Ayrıca, modern bilgi teknolojileri yeni ve umut verici mücadele araçları olarak kullanılmıştır. Eserlerin görüntülerini içeren veritabanları da dâhil olmak üzere, müze eserlerinin muhasebesini tamamen farklı bir düzeyde gerçekleştirmeye izin verilmiştir. Müze eserlerindeki elektronik etiketler, kimliklerini kolaylaştırmıştır.

Müze işçilerinin tüm Rus kamu kuruluşlarını oluşturma girişimleri de vardır. Sonuç olarak, 2000 yılında, Tüm Rus Müzeler Toplantısı'nda, bir Rus Müzeleri Birliği kurulmasına karar verilmiştir.¹²¹ 2001 yılında da Birlik, müzelerin faaliyetlerini koordine etmek ve çıkarlarını korumak için tasarlanmış gönüllü bir kar amacı gütmeyen kuruluş olarak oluşturulmuştur. O zamanlar ülkede yaklaşık 20 farklı müze dernekleri kurulmuştur. En büyük birlik 30 bölgeden 400'den fazla müzeyi birleştiren Rus Müzeleri Derneği'dir.

Modern müzeciliğinin önemli özelliklerinden biri de, yeni teknolojilerin müzeler tarafından aktif olarak geliştirilmesidir. Onlara hâkim olmadan, sadece başarılı bir gelişme değil, aynı zamanda müzelerin hayatta kalması da giderek sorunlu hale gelmiştir. 1990'ların ilk yarısında bu konuda yeni bir aşama başlamıştır. Metin işleme programlarının yerine, sadece metinsel verileri değil, aynı zamanda görüntüleri, sesleri, video klipleri, animasyonu da sunan multimedya teknolojisi gelmektedir. Bu, müze faaliyetlerinde bilgisayarların kapsamını önemli ölçüde genişletmeye izin verilmiştir. 1990'ların başından beri bilgisayarlar sadece büyük değil, aynı zamanda küçük bölgesel müzelerde de tanıtılmış ve otomatik bir bilgi sistemi bir müze çalışanı için bir çalışma aracı haline gelmiştir. Bu sistemler tarafından çözülen görevler müzenin ana faaliyetinin, yani müzenin stok muhasebesi, bilimsel, restorasyon, sergileme, yayın, neredeyse tamamını kapsamaktadır.

1990'ların ortalarından beri, müze uzmanları bilgisayar iletişimi sorununa giderek daha fazla ilgi göstermişlerdir. Hem büyük hem de küçük bölgesel müzelere

---

¹²¹ Kaulen M.E. s.109

internete erişim hakkı verilmiştir. Daha önce ulaşılamayan özellikler, yani e-posta, posta listeleri, sitelerin haber bölümleri, elektronik bülten panoları, telekonferanslar ve daha fazlası müzelere açılmıştır. Uluslararası ilişkilerin rolü de büyümüşür. ABD, Kanada, İngiltere ve diğer ölkelerin Ulusal Dernekleri uzmanları ile konferanslar düzenlenmiştir.

Müzelerde özel bir yer, ziyaretçiler için bilgi ve referans bilgisayar sistemlerinin tanıtılması, müze depolarında saklanan eserler ile ilgili bilgilere erişim sağlanmasıdır. Örnek olarak, müze ve sergileri hakkında kısa bir bilgi almayı sağlayan basit bir bilgi alma sistemi oluşturulmuştur. Müze için elektronik rehberler oluşturulmuştur. Bilgisayar teknolojileri, sanal sergiler gibi geleneksel sergilere ek olarak benzersiz projeler yaratmaya izin verilmiştir.

Birçok Rus müzesi kendi web sitelerini geliştirmeye başlamış, ayrıca kendi koleksiyonları ve müzenin tarihi ile birlikte CD-ROM diskleri üretmiştir. Bu bakımdan, Rus müzelerin öлке içinde ve dünyadaki popülaritesi artmıştır. Meslektaşları ve ilgili kişilerle çok sayıda temas kurulmuştur. Ortak sergiler düzenleme sürecini önemli ölçüde kolaylaştırmıştır. Müzenin eğitimsel rolü de büyümüşür. Ayrıca, sponsorların ve yatırımcıların ilgisini çekmiştir.

1980'lerde, dünya çapında birçok ölkede finansal sorunlar kötüleştiğinde, teknoloji büyük kurumların yönetiminden ödünç alınan müzelerin yardımına getirilmiştir. Ekonomik konularla ilgili çok sayıda yayın ortaya çıkmaya başlamıştır ve müze yönetimi gelişmiştir. Krizden çıkış arayışında, pahalı maddi değerlerin depoları olarak müzelerin algılanmaya başladığı tehlikeli bir eğilim ortaya çıkmıştır. Kültür ve müze faaliyetlerine en ufak bir ilgisi olmayan kuruluşlara kiralanan müze binasının dağıtımı yaygınlaşmıştır. Müze hırsızlığı daha sık olmuştur. Fotoğraf için müze eserlerin kullanımı için olağanüstü yüksek fiyatlar uygulamaya başlamıştır. Bununla birlikte, olumlu eğilimler de vardır. Müzelerin faaliyetlerinin koşulları, etkileşim mekanizmaları değişmiş, yönetim yapılarının rolü önemli ölçüde artmıştır. Müzenin temasları birçok kez karmaşık hale gelmiştir. Şimdi iş alanını, siyasi birliklerini ve medyayı ele geçirmeye başlamıştır. Müzeler ticari faaliyetlere katılıp çeşitli bölümler arası programların ve projelerin katılımcısı ve başlatıcısı olmuştur.

Müzelerin yönetiminin iyileştirilmesine yönelik aktif bir süreç başlamıştır; bu, ekonomisinde ve sosyal hayatındaki yeni fenomenlere bir cevap olmuştur.

Müzelerin yönetimi konusunda konferanslar ve seminerler düzenlemeye başlanmıştır. Müze yönetimi konusundaki en büyük konferanslardan biri, Rusya'nın ICOM tarafından Eylül 2000 yılında Vologda şehrinde düzenlenmiştir. Konuşmacılar diğer müzecilerle bütçe dışı finansman kaynaklarının çekilmesinde yaşadığı zor bir deneyim paylaşmıştır. Bu tür faaliyetler, kuruluşun Batı ülkelerindeki ve ABD'deki para fonlarının gelişimi olarak bağış toplama olarak adlandırılmıştır. Konferans, Rus müzeleri arasında işlerini hem işinde hem de kârlı işletmelerini yaratanlar olduğunu göstermiştir. Konferansın gösterdiği gibi, müzelerin ticari organizasyonundaki liderler, burada Petersburg'un Ermitaj, Peterhof, Tsarskoe Selo gibi en büyük müzeleridir.

1990'lı yılların ortalarından itibaren, müze yönetimi sorunları üzerine rus literatür kaynakları ortaya çıkmaya başlamıştır. Yabancı edebiyat ve uluslararası ihtisas dergileri de mevcut olmuştur. İnternet erişimi olduğu için müze faaliyetleri ile ilgili makale ve literatür taraması yapmak için sınırsız fırsatlar çıkmıştır.

1990'lardan beri, müzecilik alanında uzman eğitim veren yüksek öğretim kurumlarının sayısı artmıştır. Özel koleksiyonların ve koleksiyonların gelişimi, özel müze ve galerilerin ortaya çıkması, değerlendirme, açık artırma, restorasyon, yönetim konularında uzmanlar gerektirmiştir. 1991 yılında Rusya İnsani Devlet Üniversitesi'nde Müze Çalışmaları Bölümü bazında, aynı isimli bir bölüm, Arşivler Fakültesinde kurulmuştur. 1992 yılında da bu bölüm müzecilik fakültesine dönüştürülmüştür. 1991 yılında Omsk şehrinde Rus Kültür Araştırmaları Enstitüsü'nün Sibirya şubesi kurulmuştur. Omsk Devlet Üniversitesi'nde, müzecilik alanında yüksek lisans ve doktora çalışmaları da dâhil olmak üzere, müze personelinin eğitimi için bölgesel bir merkez oluşturulmuştur. Rus müze çalışanları için müze yönetimi ve pazarlama konusunda özel seminerler düzenlenmiştir. Esas olarak yabancı uzmanlar tarafından gerçekleştirilmiştir.

Müzelere yardımda ilginç bir eğilim de vardır. Müzelerin arkadaş topluluğu

oluşmaya başlamıştır. Örneğin, ihtiyaç duyan çeşitli eserleri araştırmak veya müzeyi aydınlatma ekipmanları ile yeniden donatmak için eylemler gerçekleştirilmiştir. Çalışma biçimleriyle böyle bir arkadaş topluluğu, tüm eylemlerini, bağışlarını, eylemlerini koordine eden, ancak faaliyetlerini bağımsız olarak yöneten amatör bir dernektir. Ayrıca, doğrudan müzeler altında kulüpleri oluşturulmuştur. Üyelik ücretine bağlı olarak kulüp üyeleri altın, gümüş veya platin kartları sahibi olmuştur. Belli bir şehrin sakinleri için böyle bir toplumun üyelik kartına sahip olmak prestijli olmuştur. Örnek olarak, Ermitaj'ın dostları için özel ayrıcalıklar sunmuştur: Menshikov Sarayı ve Genelkurmay binasındaki sergiler dahil olmak üzere Ermitaj'ı ücretsiz ziyaret etme hakkını; sadece Ermitaj arkadaş topluluğu'nun üyeleri için düzenlenen özel etkinliklere davetiye; müze mağazalarında ve büfelerde % 20 indirim içeriyordu.¹²² Müzelerin arkadaşlarının bu tür toplulukları, müze bütçesinin yenilenmesi için çok etkili bir yöntem olduğunu kanıtlamıştır.

İş sponsorları olarak büyük şirketler belirli programlar, projeler, sergiler için para ayırmaya başlamıştır. O zamanlar, iş dünyası temsilcileri sadece Ermitaj, Puşkin Müzesi veya Devlet Tarih Müzesi gibi en büyük Rus müzelerinde iş ortaklarını görmüştür.

Büyük uluslararası şirketler de Rusya'da yardım ve sponsorluk faaliyetleri yürütmeye başlamıştır. Örneği, 1997'den 2001'e kadar olan "Philip Morris" şirketi, tüm organizasyonel harcamaları ödeyip kazananları her birine 10,000 dolar ödeyip, Rusya'daki Kültürel Kültür Kuruluşları yarışmasını finanse etmiştir. "Rusya'ya Pencere" yarışması, şirketin desteklediği en büyük proje olmuştur. 200'den fazla müze dâhil olmak üzere 1000'den fazla il kültür kurumunun katılımıyla gerçekleşti.¹²³

O dönemde hayırseverliğin yeniden canlanması, müzelerin gelişimindeki

---

¹²² Natalia Ivanova "İş ve müzeler. Hayır kurumunun aritmetiği." 2005. -URL: http://www.maecenas.ru/doc/2005_1_6.html (erişim: 31.07.2018)

¹²³ Kaulen M.E., Kossova I.M., Sundieva A.A. **Muzeinoe delo Rossii**. Moskova,2003. s.113

etkenlerden biri olmuştur. Örneğin, Samara Sanat Müzesi gibi birçok müze 1000 eser sanat armağanı almıştır. Bazı müzelere gazete üretme, Rus ve Avrupa şehirlere çocuklar için turlar düzenleme olanağına fırsatı verilmiştir. Hayırseverliğin yeniden canlanmasıyla bağlantılı olarak, 1992 yılında Moskova'da Rus Hayırseverler Müzesi kurulmuştur. Koleksiyonların toplanması için, Armandov, Bakhrushin, Zimin, Mamontov, Sytin, Alexeyev-Stanislavski, Tretyakov ve diğerleri gibi tanınmış Rus patronlarının torunları tarafından müzeye yardım edilmiştir. Bu müze, hayırseverlik sorunları üzerine bilgi ve metodolojik merkez gibi olmuştur. Müze, rehberli turlar, konferanslar, söyleşiler, metodolojik, bibliyografik ve referans yardımı, toplantılar ve sunumlar gibi konularda geniş bir yelpazede hizmet sunmaktadır.

1900-2000'li yıllarında müzelerde mütevelli heyetleri kurulmuştur. Bir dizi müze, bu tür heyetleri yaratıp çok sayıda probleme dayanarak çözmüştür. Mütevelli heyetleri arasında, nüfuzlu kamu figürleri, işadamları, başkentte ya da büyük şehirlerde yaşayan zengin insanlar, ünlüler, gazeteciler, yetkililer, bakanlar ve politikacılar gibi üyeler yer almıştır. Örnek olarak, 2004 yılında Rus Müzesi'nin Mütevelli Heyeti'nin üyesi, St. Petersburg Valisi V.I.Matvienko olmuştur. Tretyakov Galerisi Mütevelli Heyeti'nin başkanlığında eski Moskova Belediye Başkanı Y.M. Luzhkov'dur.

Bu dönemde Rusya'da kültür turizmi hızla gelişmeye başlamıştır. Amacı, ziyaret yeri kültürü, yerli halkın gelenekleri ve yaşam tarzları, sanat, yerel çeşitli aktiviteleri ile tanışmaktır. Kültür turizmi hızla gelişmekte olup, Rusya'nın birçok bölgesinde ekonomik ve kültürel gelişme açısından umut verici bir sektör olmuştur. O zaman bile, turizm işinde müzelerin katılımı için birkaç model vardır.

Örneğin, Vladimir-Suzdal Müze-Rezervi seyahat acenteleri ile sözleşmeli bir işbirliği sistemine sahip olmuştur. Müzede dünya standartlarında anıtlar, müze sergileri, Suzdal Kremlin'in restoranı, güzel bir otel olan "Likhoninsky House" ve diğer bulunmuştur. Dolayısıyla, hem müze hem de seyahat acenteleri karşılıklı olarak yararlanmıştır. Diğer durumlarda, müzeler turizm ofisleri kendi kendileri kurmuştur. Böylece, Kirillo-Belozersky müze-rezervinde gemilerle gelen yabancı turistleri alımı için müzede bir ticari turizm şirketi yaratmıştır. Büyük müzeler ve özellikle müze-

rezervleri, esas olarak turist akışını kendi ellerine geçirme işini üstlenmiştir. Diğer birçok müzede küçük oteller ya da turistik üsler oluşmuştur ("Bernovo" müzesindeki oteller, Izborsk Müzesi-Rezervi'ndeki konuk evi, "Tomskaya Pisanitsa" müze-rezervi'ndeki kır evleri, eski manastır hücrelerinde konuk odaları vb.).

Daha fazla ve daha çeşitli ve sıra dışı, müzelerin turistlere sunduğu hizmetlerin sayısı artmıştır. Kayıkla gezme ve at binme, keşif ve kazı çalışmalarına katılma, geleneksel ritüeller, geçmiş dönemlerin yaşam tarzını modelleme, extreme turizm ve daha fazlası bulunmaya başlamıştır.

Yirminci yüzyılın son on yılı, müzelerin cevapları bulmak zorunda olduğu pek çok soru ortaya koymuştur. Hızlı bir şekilde güçlenen ve günümüzde hâkim olmaya başlayan yeni eğilimler ortaya çıkmıştır.

3.4. ÇAĞDAŞ MÜZECİLİĞİN DURUMUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ

Günümüzde, 1990'larda ortaya konan modern müzenin eğilimleri devam etmekte ve gelişmektedir. Modern müzeler, yalnızca eğitim kurumları olmakla kalmayıp, aynı zamanda kültürel, turist kümeleri haline gelmek için topluluğun hayatına entegre olmuştur. Müzenin sosyal rolü değişmiş, etkisi ve varlığının alanı genişlemiştir. Müze içinden geçişerek toplumun ihtiyaçlarına cevap vermeye ve yeni yetkinlikler oluşturmaya başlamıştır.

3.4.1. Müzelerin Yeni Faaliyetleri

Modern müze dünyası yeni fikirler ve perspektifler, yaklaşımlar ve teknolojiler içermektedir. Yenilikçi teknolojilerin müzedeki ana görevi, ziyaretçilere ilgi duyma, onları koruma ve müzeyi yeniden ziyaret etmeye ikna edilmesidir.

Müzelerin yenilikçi uygulamasında modern iletişim teknolojileri, müzeleri yeniden keşfetmenize ve yeniden yorumlamanıza olanak tanımaktadır. İnternet sayesinde iletişim mekanizması olarak sanal iletişim yollarının rolü çok artmıştır. Galeriler, müzeler, sanat merkezleri sosyal medya sayfaları ve mobil uygulamalarını kurmuş, bloglar yapmış ve dünyanın izleyicilerle iletişim kurmaya başlamıştır. Pek çok müzede sosyal medya alanında "VK", "Facebook", "Instagram", "Twitter", "YouTube" ve diğer popüler hizmetlerde sayfalar kurulmuştur. Ziyaretçiler müzenin sosyal yaşamında hem müzenin içinde hem de ötesinde yer almak için isteklerini ifade etme ve soru sorma, zamanında cevap alma fırsatına sahiptir. Müzenin kendi internet sitesinin oluşturulması ve bakımı, birçok problemin çözümüne yardımcı olur. Siteler genel halkın ilgisini çekmekte; uygun bir imaj oluşturmakta; müşterileri ve ortakları bulmak için yardım etmekte; müzeler arası işbirliğini teşvik etmektedir.

Ayrıca, müzeler uzmanlık konuları ile ilgili basılı medyada makaleler yayınlamakta; radyo ve televizyonda röportajları çekmekte; basın bültenleri hazırlamakta; müzenin imajının oluşumuna katkıda bulunan reklamları da (TV ve radyo katalogları, internet ve basılı reklam, video film, hediyelik eşya, markalı ürünler) yapmaktadır.

Modern müzenin gelişim yönlerinden biri, multimedya teknolojileri ve müze ortamı ile etkileşimli uygulamalardır. Müzeden modern ziyaretçiler, iletişim kurmayı, her şeyin nasıl çalıştığını ve çalışmadığını hissetme fırsatını bekliyor.

Bazı müzeler de sokaklarda insanların ilgisini çekmek için eserleri sergiler, özel etkinlikler, okul öğrencileri arasındaki ve müze ziyaretçileri arasındaki yarışmalar, yaratıcı toplantılar, konserler, çevrimiçi dersler, sunumlar, festivaller düzenlemektedir. Bu yön, eğitim ve eğlence etkinlikleri aracılığıyla müzeyle iletişimi içermektedir. Örnek olarak, Ermitaj Müzesi'nde bir gençlik eğitim merkezi bulunmaktadır.¹²⁴ Gençlik Eğitim Merkezi, St. Petersburg, Rusya'nın diğer şehirleri ve yurtdışındaki ülkeler için deneysel eğitim ve kültür projelerinin oluşturduğu yeni bir müze yönüdür. Gençler için, tanınmış kültürel ve sanat figürleri tarafından ustalık sınıfları, tarihe dair ders dizileri ve sanat teorisi gibi çok sayıda program geliştirilmiştir. Gençlik Eğitim Merkezi'nin bir parçası olan Ermitaj Öğrenci Kulübü, öğrencilere müzenin sergiler üzerinde dersleri çalışma, müze salonlarındaki temalı gecelerde ve festivallerde yer alma fırsatı verilmiştir.¹²⁵ Daimi ve geçici sergiler hazırlamayı amaçlayan özel projeler ve önde gelen küratörler, eleştirmenler, sanatçılar ile çeşitli sanat projeleri yürütülmektedir. 2004 yılı itibaren her yıl "Ermitaj'da Sanat Dönemi" adlı olan Uluslararası Yaz Okulu çalışmaktadır.¹²⁶ Bu, katılımcıları Ermitaj Müzesi'ne tanıtan yabancı ve Rus öğrenciler için özel bir programdır. Müzenin tarihi ve koleksiyonları ile ilgili çalışmalara en büyük özen göstermektedir. Ayrıca, çocuklar için müze programları bulunmaktadır. Güzel sanatlar stüdyosu, oyunlar, gezintiler, çeşitli kulübler ve kültür ve sanat üzerine dersler düzenlenmektedir. Özel okullardan, sağlık merkezlerinden ve yatılı okullardan engelli çocukların organize gruplarına yönelik sınıflar ve özel rehberli gezintiler düzenlemektedir. Yetişkinler için müze akşam konserleri, konferanslar, koleksiyoncuların restoratörleri ve küratörleri ile görüşmeler yapılmaktadır. Sanat

---

¹²⁴ Ermitaj Gençlik Merkezi <https://www.hermitagemuseum.org/wps/portal/hermitage/learn/youth-center> (Erişim: 15.07.2018)

¹²⁵ Ermitaj Öğrenci Kulübü https://www.hermitagemuseum.org/wps/portal/hermitage/learn/adults/program/youth_1/?lng=ru (Erişim: 15.07.2018)

¹²⁶ Ermitaj Uluslararası Yaz Okulu https://www.hermitagemuseum.org/wps/portal/hermitage/learn/adults/program/youth_22/?lng= (Erişim: 15.07.2018)

tarihçileri, küratörleri ve restoratörlerin doğrudan iletişim kurması, ziyaretçileri sanat tarihi dünyası, sanat eserlerinin orijinal yorumları, depo çalışması ve restorasyon özellikleri ile tanıştırmaktadır. Bu yeni müzecilik anlayışı yenilikçi yönleri Rus müzelerinde artık her yere yayılmaktadır.

Böylece, modern sosyo-kültürel alanda yeni bir varoluş seviyesine giren müze topluluğu, iletişim teknolojileri olmadan yaşayamamaktadır. İletişim, multimedya ve interaktif teknolojilerin bilgi yöntemlerinin aktif kullanımı, müzelerin statülerini ve iletişim faaliyetlerini geliştirmelerine, modern sosyo-kültürel mekandaki gelişim ve varoluş sınırlarını genişletmelerine olanak tanımaktadır.

3.4.2. Müzelerin Gelişimine Yönelik Programlar ve Projeler

Günümüzde Rusya'da birçok program, yarışmalar, müze alanının geliştirilmesine yönelik projeler gerçekleştirilmektedir. Müzeyi modern bir açık kamu kurumu, eğitim ve yenilik merkezi haline getirme kapasitesine sahip uzmanları ve kuruluşları desteklemek için birçok vakıf yaratılmıştır.

Potanın Hayırsever Vakıf, “Sınırsız Müze”, “Kültürel İlerleme” ve “Devlet Ermitaj Destek Programı” gibi müze programları uygulanmaktadır. Ayrıca, bu vakıf “Müze 4.0” ve “Müze Süvari” (“Museum Landing”) gibi yarışmalar düzenlenmektedir.

“Sınırsız müze” programının kuruluşu, vakfın faydalacılar, gönüllüler, Rus ve uluslararası müzeler, kültürel ve kar amacı gütmeyen topluluklarla ortaklığıdır. Programın amaçları arasında müzeler arası iletişimin gelişimi ve müzelerin diğer faaliyet alanlarındaki örgütlerle etkileşimi; müze mesleğinin saygınlığını artırmak, zamanın gerekliliklerini ve müzelerin stratejik önceliklerini karşılayan uzmanlar için bir pazar geliştirmek; rus müze personelinin mesleki ve sosyal yeterliliğinin gelişmesini teşvik etmektir. Müzeler, proje grupları ve müze personeli için mali uzman, danışma, organizasyon, bilgi desteği sağlanmaktadır. Beceri ve yetkinlikleri geliştirmek için test, eğitim kursları, seminerler, web seminerleri, ustalık sınıfları, laboratuvarlar, iş oyunları gibi eğitim etkinlikleri ve aktiviteler düzenlenmektedir.

Forumlar, konferanslar, tartışmalar, yuvarlak masalar, stajlar, okullar, uygulamalar, bilgi tabanları gibi profesyonel değişim ve en iyi uygulamaların tanıtımı için Rusya’da ve yurtdışında (tam zamanlı, sanal, sektörler arası) organize edilmektedir.¹²⁷

“Kültürel İlerleme” programı ile kültür, eğitim ve sanat alanlarında profesyonel değişim ve işbirliğini desteklemeyi ve Rus kültür mirasını yurtdışında teşvik etmeyi amaçlanmaktadır. Program müze alanında en iyi Rus uygulamalarını ve tekniklerini tanıtmak için tasarlanmıştır. Program, önde gelen Rus ve yabancı kültürel figürlerin yanı sıra Rus kültürünü uluslararası bir kitleye sunan kar amacı gütmeyen kuruluşlar için tasarlanmıştır. Vakfın desteklediği başarılı etkinliklerden örnekler arasında, programın temelini oluşturan - “Rusya ne zaman Fransızca konuştu: Paris-Saint Petersburg, 1800-1830” bir sergi düzenlenmiştir.¹²⁸ Sergi, 2003 yılının Mayıs ayında, efsanevi Paris’te bulunan Les Invalides ’te gerçekleşip 19. yüzyılın başlarından itibaren Devlet Ermitaj Müzesi, Kremlin Müzeleri ve Devlet Tarih Müzesi koleksiyonlarından sanat eserlerini içermiştir. Sergi, St. Petersburg'un 300. yıldönümüne adanmış ve bir yıl sonra Ermitaj'ın daimi sergisinin bir parçası olarak kuzey başkentine geri dönmüştür.

---

¹²⁷ “Sınırsız müze” programı <http://museum.fondpotanin.ru/museumsanfrontier> (Erişim: 16.07.2018)

¹²⁸“Rusya ne zaman Fransızca konuştu: Paris-Saint Petersburg, 1800-1830” sergisi <http://museum.fondpotanin.ru/symphony> (Erişim: 16.07.2018)

Şekil 21: Sergi “Rusya ne zaman Fransızca konuştu: Paris-Saint Petersburg, 1800-1830”. Paris, Les Invalides, Mayıs, 2003.

Kaynak:<http://museum.fondpotanin.ru/symphony/paris>, 16.07.2018

Eylül 2005'te Potanin Hayırsever Vakfı'nın desteği ile “RUSSIA” bir sergi New York'ta bulunan Solomon R. Guggenheim Müzesi'nde açılmıştır.¹²⁹ Amerika Birleşik Devletleri tarihinde Rus sanatının en temsili sergisi olmuştur. Sergide, 13. yüzyıldan günümüze kadar Rus kültürünün 275 büyük başyapıtı gösterilmiş, bunların çoğu ilk kere Rusya'dan ayrılmıştır. Tematik sergi, Rus sanat tarihinde altı önemli döneme ayrılmıştır:

- a) 13. - 16. yüzyıl Rus ikon resim sanatı
- b) 18. yüzyıl ya da I.Petro ve Katerina dönemi
- c) "Altın Çağ" veya 19. yüzyılın gezginler
- d) 20. yüzyılın başlarında Avangard sanatı
- e) 30'lu yılların sonlarında sosyalist realizm sanat tarzı
- f) Modern sanat

Serginin amacı, Rusya'nın dünya kültür mirasına katkısını göstermek ve Rusya ile

¹²⁹ “RUSSIA” sergisi <http://museum.fondpotanin.ru/symphony> (Erişim: 16.07.2018)

Batı arasındaki özel ilişkileri göstermek olmuştur.

Şekil 22: Sergi “RUSSIA”. Solomon R. Guggenheim Müzesi, New York, Eylül 2005.

Kaynak: <http://museum.fondpotanin.ru/symphony/russia>, 16.07.2018

Mayıs 2014'te Washington'da bulunan Kennedy Merkezi'deki Rus Oturma Odasını ziyaret edenlere kapılarını açmıştır.¹³⁰ 2011 yılında Kennedy Merkezi'nin 40. yıl dönümünde büyük bir bağış yapan Potanin Vakfı'nın hediyesi sayesinde Rus Oturma Odası ortaya çıkmıştır. Onun katkısı, Amerikan izleyicisine, mimarlık ve resim yoluyla yaratılan ve geleneksel tarihi ve kültürel klişelerden çok uzak olan modern Rusya imajını sunma imkanı vermiştir. Her yıl Rus Oturma Odasında Rus kültürünü Amerikan halkına temsil eden en az bir faaliyet düzenlenmektedir.

¹³⁰ Rus Oturma Odası <http://museum.fondpotanin.ru/symphony/ruslounge> (Erişim: 16.07.2018)

Şekil 23: Rus Oturma Odası. Kennedy Merkezi, Washington, DC.

Kaynak: <http://museum.fondpotanin.ru/symphony/ruslounge>, 16.07.2018

Rus sanatını yurt dışında tanıtmak için bir başka büyük ölçekli girişim: “Koleksiyon” SSCB ve Rusya’da Modern Sanat 1950-2000: Müze’ye Özgün Hediyesi” bir projesi düzenlenmiştir.¹³¹ Eylül 2016’dan Nisan 2017’ye kadar, Pompidou Merkezi’nin salonlarında, Potanin Hayırsever Vakfı’nın Devlet Modern Sanat Müzesi’ne (Musée National d’Art Moderne) sunduğu Sovyet’in 250’den fazla eserinin ve çağdaş Rus sanatçılarının yanı sıra patronların, koleksiyoncuların, sanatçıların ve ailelerinin özel bir koleksiyonu sunulmuştur. Koleksiyon, 20. yüzyılın ikinci yarısında, SSCB ve Rusya’nın sanat tarihinde ana isimleri temsil edilmiştir. Bağışlanan eserler müzenin ulusal koleksiyonunun bir parçası haline gelmiştir ve Pompidou Merkezi’nin Rus modernizminin eşsiz fonlarına eklemiştir. Bunların arasında Kandinsky, Larionov, Goncharova ve diğerlerin eserleri bulunmaktadır. Proje, Rus-Fransız Kültür Turizminin Çapraz Yılı programına kapsamıştır. Sergi için ayrıca konferans ve film gösterimleri yapılmıştır.

¹³¹ “Koleksiyon” SSCB ve Rusya’da Modern Sanat 1950-2000: Müze’ye Özgün Hediyesi” projesi <http://museum.fondpotanin.ru/symphony/kolleksia> (Erişim: 16.07.2018)

Şekil 24: “Koleksiyon” SSCB ve Rusya’da Modern Sanat 1950-2000: Müze’ye Özgün Hediyesi” bir projesi. Le Centre Pompidou, Paris.

Kaynak:<http://www.theartnewspaper.ru/posts/3420/>, 16.07.2018

Şekil 25 : “Koleksiyon” SSCB ve Rusya’da Modern Sanat 1950-2000: Müze’ye Özgün Hediyesi” bir projesi. Le Centre Pompidou, Paris.

Kaynak:http://art-lestnica.ru/?category_name=articles&paged=5, 16.07.2018

Devlet Ermitaj Müzesi destekleme programının bir parçası olarak, vakıf müzenin aktif ve yaratıcı personelini teşvik etmek ve desteklemek için uğraşmaktadır. Vakıf şu anda iki burs programı yürütmektedir: Ermitaj'ın gelişmesine katkısı için bireysel ve bilimsel geziler ve stajlar için burslardır. Programın amacı, Ermitaj'ın personel potansiyelini geliştirmek, müzenin en ümit verici çalışanlarını desteklemek, verimli bilimsel ve eğitimsel faaliyetleri için koşullar yaratmaktır. Kültürel mirasın ve eğitim programlarının yaygınlaştırılması alanında yeni yöntemlere hâkim olmak, sanat eserlerinin korunması ve restorasyonu, müze yönetimi teknolojileri ile tanışma alanında deneyim kazanmak, Rusya ve yabancı ülkelerin müzeleri, arşivleri ve bilimsel merkezlerine bilimsel gezilere gitmek amacıyla dünyanın önde gelen müzelerinde eğitim için burslar tahsis edilmiştir.

"Müze 4.0" yarışması, Rus müzelerinin geleneksel uygulamaların ötesine geçmesine, deney yapmasına, eğitim ve sosyal faaliyetlerini geliştirmesine izin vermektedir.¹³² En iyi yarışmacılara, kamuya açık önemli kamu projelerinin uygulanması için bursları verilmektedir. Yarışmanın amacı, Rus müze örgütlerinin yenilikçi yaklaşımların ortaya çıkışına açıklığını artırılması; müzecilik alanında modern profesyonel standartların tanıtılması ve geliştirilmesi; Rus Müze Örgütlerinin kamu faaliyetlerinin gündeminin hayata geçirilmesidir.

"Müze Süvari" ("Museum Landing") yarışması, Rus müze personelinin profesyonel hareketliliğini destekleyip Rusya ve yurtdışında bireysel eğitim, seminerler ve eğitim programlarına katılım için burslar verilmesini ima etmektedir.¹³³ Yarışmanın amacı, küresel meslek toplumunda Rus müzelerinin tanıtımı ve başarılı uygulamalarının uluslararası düzeyde yaygınlaştırılması, müzeleri arasındaki ortaklıklar ve ağların genişletilmesi, müze mesleklerinin prestijinin güçlendirilmesi, yeni popüler müze uzmanlıklarının oluşturulması, Rus müze personelinin mesleki ve sosyal yeterliliğinin artmasıdır.

---

¹³² "Müze 4.0" yarışması http://museum.fondpotanin.ru/museumsanfrontier/museum4_0 (Erişim: 16.07.2018)

¹³³ "Müze Süvari" ("Museum Landing") yarışması <http://museum.fondpotanin.ru/museumsanfrontier/landing> (Erişim: 16.07.2018)

Diğer birçok vakıf, açık burs yarışmalarına sahip olarak, kendi projelerini geliştirmekte ve uygulamaktadır. Ayrıca, Rusya'nın farklı bölgelerindeki eşsiz kültürel girişimleri desteklemek için finans tahsis etmektedir. Örneğin, Timchenko Vakfı'nın “Küçük kasaba ve köylerin kültürel mozaïği” projeleri yarışmasıdır. Rusya'nın küçük kasaba ve köylerindeki kültürel girişimleri desteklemeyi amaçlayan bir yarışma, çeşitlilik yaratmaya, yer ve bölgenin kültürel ortamını korumaya ve geliştirmeye yöneliktir. “Severstal” şirketinin “Rusya'nın Kuzey Müzeleri” yarışmasıdır.¹³⁴ Yarışmanın temel amacı, müzelerin kültür turizmi endüstrisine dâhil edilmesini teşvik eden en etkili projeleri desteklemek ve turizme yönelik Rus Kuzey bölgelerinin çekiciliğini artırmıştır. Diğer olan, Rus Kültür Vakfı Müze Projeleri burs yarışmasıdır. Yarışma Rus Kültür Vakfı “The genius of the place. New local history” müze programı çerçevesinde düzenlenmiştir. Yarışma'nın amacı, 20. yüzyılda Rusya'nın yerel tarihinin araştırılması, korunması ve yorumlanmasında müze faaliyetlerini desteklemektir.¹³⁵

Ayrıca, kültür ve sanat alanında ulusal öneme sahip yaratıcı projelerin devlet desteği de yürütülmektedir. Ulusal kültürün başarılarını korumak ve yaymak, nüfusun çeşitli katmanlarını kültürel değerlerle tanımak, Rusya'nın halklarının çok uluslu kültür geleneğini korumak amacıyla, Rusya Federasyonu Başkanı ve Rusya Federasyonu Hükümeti'nin kültür alanında burslar verilmektedir.

Rusya'da her yıl müze festivalleri düzenlenmektedir. Müze Multimedya İnternet Festivali “MUSEUM GEEK” tir.¹³⁶ St. Petersburg'da bulunan Din Tarihi Devlet Müzesi tarafından başlatılan ve ADIT ve AVICOM'un desteğiyle hayata geçirilen “MUSEUM GEEK” festivali, en yeni müze bilgisayar geliştirmeye ve multimedya programlarını rekabetçi bir şekilde değerlendirmektedir. Modern görsel sanat "INNOVATION" alanında yarışmasıdır.¹³⁷ Bu yarışma, modern görsel sanat alanında çalışanları desteklemek ve Rus sanatındaki en önemli yaratıcı başarıları tanımlamak için Rusya Federasyonu Kültür Bakanlığı'nın desteği ile Devlet Modern

¹³⁴ “Rusya'nın Kuzey Müzeleri” yarışması <http://www.museums.severstal.com/about/> (Erişim: 16.07.2018)

¹³⁵ Rus Kültür Vakfı “The genius of the place. New local history” müze programı <http://icom-russia.com/data/konkursy-i-granty/rossiyskie-konkursy/> (Erişim: 16.07.2018)

¹³⁶ İnternet Festivali “MUSEUM GEEK” <http://www.museumgeek.ru/> (Erişim: 16.07.2018)

¹³⁷ Modern görsel sanat "INNOVATION" yarışması <http://artinnovation.ru/conception/> (Erişim: 16.07.2018)

Sanatlar Merkezi tarafından düzenlenmektedir.

Rusya'da yılda bir kez ana müze etkinliği - festival "INTERMUSEUM" düzenlenmektedir.¹³⁸ Bu Rusya'nın önde gelen profesyonel müze forumudur. Festival, Rus müzelerinin bölgelerin yaşamındaki rolünü sosyal ve ekonomik kalkınma aracı olarak göstermeyi amaçlanmaktadır. Intermuseum, ilginç deneyim, teknoloji, beceri ve personel alışverişi için bir platformdur. Festivalin dünyadaki benzerleri yoktur. Müzeciliğin, geleneklerin ve yeni trendlerin, modern uygulamaların ve teknolojilerin gelişimini yansıtır. Her yıl Festival'in temasına uygun adaylarda en iyi müze projeleri yarışmasını oluşturmaktadır. Yarışma sonuçlarına göre, diplomalar ve bir para ödülü verilmektedir. Festivalin yarışma programı çerçevesinde Rusya Federasyonu Kültür Bakanlığı, Rusya ICOM, Rusya Müzeleri Birliği ve Potanin Hayırsever Vakfı'nın "Müzenin En İyi Gönüllü Projesi" ödülüne layık görülen özel ödüller verilmektedir.

Uluslararası Müzeler Konseyi Rus Komitesi (ICOM Rusya) "INCLUSIVE MUSEUM" Projesi'ni hayata geçirmektedir.¹³⁹ Projenin misyonu, engelli çocukların müzeciliğin yanı sıra müzelerde erişilebilir bir ortamın oluşturulmasında sosyalleşmenin ve yaratıcı rehabilitasyonun en iyi uygulamalarını geliştirmektir. Proje, müzelerde kapsayıcı programların zaten iyi bilinen uygulamalarını bir araya getirmek, çalışanlara eğitim programları ve materyalleri geliştirmek (videolar, metodolojik öneriler ve web seminerleri) ve genel kamuoyunun engelli çocukların sosyal katılımını anlama konusundaki dikkatini çekmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, bu proje, zihinsel gelişim özelliklerine sahip çocuklarla çalışma konusunda inclusive projeleri için finansman elde etmek için bir yarışma düzenlemektedir. Müzeyi ziyaret sürecinde yaratıcı yetenekler gelişmiştir ve çocukların kendini ifade etme fırsatları verilmektedir. Grup programları engelli çocukların yanı sıra ebeveynleri ve engelli olmayan çocukları ile çalışmayı içermektedir. Bu deneyim, birbirlerini etkili bir şekilde desteklemeyi ve sosyal becerileri geliştirmeyi de sağlamaktadır. Bugüne kadar, tüm Rus müzelerinde engelli çocuklar için özel ve uyarlanabilir programlar

---

¹³⁸ Müze festivali "INTERMUSEUM" <http://imuseum.ru/> (Erişim: 16.07.2018)

¹³⁹ "INCLUSIVE MUSEUM" Projesi <http://icom-russia.com/data/proekty/proekt-inklyuzivnyy-muzey/> (Erişim: 16.07.2018)

bulunmamaktadır. Bu nedenle, bu müze projesinin ana amaçları, engelli çocuklar için sosyo-kültürel rehabilitasyon müze programlarının sayısını, kalitesini ve etkinliğini artırmak; inclusive müzelerin dahil olduğu müze programlarında katılımcı sayısını artırmaya yardımcı olmak; engelli çocuklarla etkileşim içinde müze uzmanlarının becerilerini ve psikolojik problemleri çözenin yollarını öğretmek; sosyalleşme, yaratıcı rehabilitasyon ve kariyer rehberliği uygulamalarını müze araçlarıyla yaymaktır.

Her yıl 18 Mayıs'ta tüm dünya müze topluluğunun ana festivali düzenlenmektedir. 1977 yılında Moskova'da ICOM Genel Kurulu sırasında Uluslararası Müzeler Günü oluşturulmasına karar verilmiştir. Her yıl daha fazla ülke ve müze bir araya gelmiştir. 1992 yılında müzeleri birleştirmek için ilk kez Uluslararası Müzeler Günü'nün genel teması önerilmiştir. 1997 yılında, Uluslararası Müzeler Günü'nün resmi posteri ilk olarak oluşturulmuştur. O zamandan beri ICOM, kurumsal kimliğini her yıl geliştirmiş ve afiş, kartpostal ve internet pankartları için düzenler hazırlayıp 10'dan fazla dilde erişim sağlanmaktadır. 2011 yıl Uluslararası Müzeler Günü tarihinin bir dönüm noktası olmuştur, özellikle de finansal ortaklar etkinliklerin düzenlenmesinde yer aldı ve slogan, resmi bir web sitesi ve bilgi seti gibi markanın yeni unsurları tanıtılmıştır. Uluslararası Müzeler Günü'nde Rus müzeleri aktif olarak yer almaktadır.

Müzeler de ziyaretçilere çeşitli rehberli geziler, interaktif oyunlar, ustalık sınıflar ve diğer aktiviteler sunmaktadır.

3.4.3. Müzelerin Teknolojik Gelişmelere Örnekler

21. yüzyılda, yenilikler sadece bilimsel araştırmanın konusu olmaktan çıkmış ve sıradan ve tanıdık bir şey haline gelmiştir. Yüksek teknolojiler daha çok kültürel alana girmiştir. Artık müze interaktif paneller ve çeşitli araçlar olmadan sunulamamaktadır. Bunlar müzede bulunmayan gerekli sergileri açıklamakta veya değiştirmekte, izleyiciyi belli bir duygusal duruma daldırmakta, müzenin ve sergilerinin alanıyla etkileşimde bulunmasına olanak sağlamaktadır. Modern sanat veya klasik müzeler, aynı zamanda ilerlemeye devam etmeyi de denemektedir.

Sadece birkaç yıl önce bir prototip olarak kullanılan multimedya teknolojileri, sadece geçici sergilerde yer almakta, artık kalıcı sergilerde de kullanılmaktadır. Müzenin hayata geçirilmesiyle ortaya çıkan yeni teknolojiler, gençlik bakış açısından da ilgi çekicidir. Müze personeli, sergiyi çocuk ve yetişkinlerin dokunabileceği duysal nesnelere dolmuşturmaya çalışmaktadır. Rus müzeleri, Amerika ya da Avrupa'da bulunan müzelerde bu yüksek seviyeye ulaşmaya devam etmek için hala çabalamaktadır. Ancak şu anda Rusya da büyük başarılarla övünebilir.

Rus müzelerinde bugün, etkileşimli görüntüler ve tablolar en çok talep görüyor ve ziyaretçinin görüntüleme veya dinleme için içeriği bağımsız olarak seçmesine izin verilmektedir. Ayrıca, dokunmatik ekranın bir bilgisayar ile mümkün olan en kısa sürede görüntülenebildiği bilgi kioskuları, müze ve koleksiyonları hakkında gerekli arka plan bilgisini sağlamaktadır.

Multimedya tesislerinin kavramsal geçerliliğinin tüm koşulları yerine getirildiğinde, birbirleriyle ve sergiledikleriyle yetkin bir kombinasyon halinde, teknolojiler müzeye gerçekten yardımcı olmaktadır. Multimedya teknolojilerinin kullanımı ile kurulum biçimindeki sergi ya da müze teması hakkındaki bilgilerin parlak sunumu, konuyla ilgili daha fazla izlenim bırakması ve müzeyi ziyaret etmekten daha fazla ilgi duymasını sağlamaktadır.

Örnek olarak, Yekaterinburg Tarihi Müzesi¹⁴⁰, şehrin tarihinin gerçekten hayat bulduğu sayfalarda interaktif bir kitap aracılığıyla yapraklarını gezdirmektedir. Ziyaretçiyi gerçekte göstermek zor ya da imkânsız pek çok sergi vardır. Burada video haritalama, holografik vitrinler ve diğer multimedya kurulumları yardım etmektedir. Aynı şekilde, müze alanı koşullarında modellenemeyen süreçler hakkındaki hikâyeye için de geçerlidir. Örnek olarak, kum ve projeksiyon teknolojilerinin yardımıyla interaktif kurulum "Sandbox", gezegende dağların ve rezervuarların oluşumunu görsel olarak göstermenizi sağlamaktadır. Togliatti'deki Yerel Tarih Müzesi'nde, Samara'daki eğlenceli bilimler Mobius Müzesi'nde, Kuzey Ladoga Gölü'nün bölgesel Müzesi'nde, Khanty-Mansiysk'teki Doğa ve İnsan Müzesi'nde

---

¹⁴⁰ <http://m-i-e.ru/> (Erişim: 17.07.2018)

bulunmaktadır.

Büyük Vatanseverlik Savaşı'ndaki Zafer'in 70. yıldönümüne kadar Stalingrad savaşı müze-rezervi de modernleştirilmiştir.¹⁴¹ Modern teknolojiler sayesinde Volga'da şehrin kahramanca savunması olayları, ziyaretçilerin gözünde canlanmıştır. Şehrin hareketli düzeni, alçı tuval üzerinde Stalingrad Savaşı'nın ayrıntılı bir tarihini görmeyi sağlamaktadır. Barışçıl savaş öncesi yaşamın tam ölçekli resimleri, savaş sahneleri, Kızıl Ordu hareketleri, 23 Ağustos 1942'de iniş ve bombardıman görülebilmektedir. Müzenin yenilenmiş sergisinde, fotoğraflar, belgeler, mektuplar, video ve ses materyalleri ile etkileşimli standlar, tablolar ve kaideler ortaya çıkmıştır.

Moskova'daki Yahudi Müzesi ve Hoşgörü Merkezi¹⁴², muhtemelen başkentteki en etkileşimli müzesidir. Müze, artırılmış gerçeklik teknolojisini kullanılmaktadır. İçinde her şey, ziyaretçinin Rus Yahudilerinin tarihini öğrenmesi ve tarihinin trajik sayfalarını hissetmesi için düşünülmektedir. Kalıcı sergi çeşitli tematik alanlara ayrılmıştır. Artırılmış gerçeklik araçlarının yardımıyla, Sovyet dairelerinin iç mekanları ve kiracıların üç boyutlu modelleri günlük faaliyetlerle uğraşan veya dini törenleri gerçekleştiren odalarda yaratılmıştır. Bu hologramlar, bir ziyaretçi günlük yaşamın nesnelere dokunduğunda veya özel şeffaf ekranlara yaklaştığında kendini göstermektedir.

Elektronik teknolojiler sayesinde Sankt-Petersburg'daki olan Rus Müzesi de dünyanın en büyük müzelerinden biri olan Rus sanatının en zengin koleksiyonuna erişim sağlamıştır. Müzenin Multimedya Merkezi, Rus Müzesi'nin koleksiyonundan eserler, eserlerin restorasyonu, depolama ve atıf işlemleri ile tanışmaktadır. Müzede ziyaretçi bir sanatçı, restoratör, manken rolünü multimedya oyunlarının yardımıyla deneyebilmekte, bir resmin bulunduğu alanda yürüyüş yapabilmekte, bir konferansa, yaratıcı bir toplantıya, seminerlere katılabilmektedir.¹⁴³

Ermitaj Müzesi, 5G ağının faaliyet gösterdiği Rusya'nın ilk müzesi olmuştur. Akıllı telefon ve ultra hızlı internet sayesinde resmin geçmişini öğrenebilmesi,

¹⁴¹ <http://www.stalingrad-battle.ru/index.php> (Erişim: 17.07.2018)

¹⁴² <https://www.jewish-museum.ru/> (Erişim: 17.07.2018)

¹⁴³ <http://www.rusmuseum.ru/> (Erişim: 17.07.2018)

müzenin sanal turunu görebilmesi ya da başka bir döneme geçebilmesini sağlamaktadır. Ayrıca, müze eserlerinin restorasyonunda ve restoratörlerin uzaktan eğitiminde 5G teknolojisi mevcut olmuştur.

St. Petersburg'daki Su Evreni adlı olan müzesi, sergi mekanını sürekli hareket halinde olacak şekilde inşa edilmiştir.¹⁴⁴ Ziyaretçi, su sesine eşlik eden video projeksiyonları ve sesler yardımıyla su dünyasına gömülebilmektedir. Moskova'daki Darwin Müzesi canlı etiketler kullanmaktadır. Bunlar bir flash sürücüden bilgi yayınlayan küçük dijital panellerdir. Etiketler sadece fotoğrafları değil, aynı zamanda kısa video klipleri de göstererek hayvanı doğal bir ortamda görmesi, sesini ve çevredeki doğanın seslerini duymasını sağlamaktadır.¹⁴⁵ Çukotka'nın Mirası Müzesi mekana tematik video enstalasyonları ile dolmuşturarak sergiyi bir video sanatına dönüştürmüştür. Çocuklara Kuzey'in doğası hakkında bir bilgisayar oyunu sunulmaktadır.¹⁴⁶

Rusya'daki interaktif müzelerinden birçok tanınmış müzeler vardır. Moskova Planetaryum'da yer alan Lunarium, Eğlenceli bilimler müzesi Experimentanium, St. Petersburg'daki Labirent Müzesi bulunmaktadır. Lunarium Müzesi'nin sergisi “Astronomi ve Fizik” ve “Kozmosun Anlaşılması” bölümlerinden oluşmaktadır. Bir oyun şeklinde 80'den fazla sergi çeşitli fiziksel yasaları ve fenomenleri göstermektedir.¹⁴⁷ Experimentarium Müzesi'nde her ziyaretçi bilimsel bir deney veya deneyde katılımcı olabilmektedir. 300 interaktif sergi mekaniği, elektrik, manyetizma, akustik hakkında bilgi verilmektedir. Diğer şeylerin yanı sıra, optik yanılsama sergiler bulunmaktadır.¹⁴⁸ Labirent Müzesi'nde, ziyaretçi, çeşitli fizik kanunlarının eyleminin ilkesi, onun gölgesini yakalamak veya bir yıldırım yaratmak gösterilecektir.¹⁴⁹

---

¹⁴⁴ <http://www.vodokanal-museum.ru/> (Erişim: 18.07.2018)

¹⁴⁵ <http://www.darwinmuseum.ru/> (Erişim: 18.07.2018)

¹⁴⁶ <http://www.chukotka-museum.ru/> (Erişim: 18.07.2018)

¹⁴⁷ <http://www.planetarium-moscow.ru/excursions/shkolnye/obzornye-ekskursii-v-muzee-lunarium/> (Erişim: 18.07.2018)

¹⁴⁸ <https://experimentanium.ru/exposition/> (Erişim: 18.07.2018)

¹⁴⁹ <https://www.labirint-um.ru/about/> (Erişim: 18.07.2018)

Özellikle müzeye gelen ziyaretçiler arasında popüler bir audio turu, özel cihazlara dayanan sesli kılavuzlar genellikle Ermitaj, Puşkin Müzesi, Kunskamera, müze kompleksi "Su Evreni", Oceanarium gibi büyük müzelerde bulunmaktadır. Daha basit içerik olan mobil ses rehberleri, bunlar akıllı telefonların kendilerine kurulabilen uygulamalardır.

Modern müzenin kültürüne teknolojilerin kullanımı ve dahil edilmesi, müze ortamının geliştirilmesi için etkili araçların sayısına aittir, çünkü ziyaretçinin düşüncesinin aktivasyonuna katkıda bulunur, etkili bir şekilde çalışmasına izin verir ve bilgi edinme sürecini harekete geçirmektedir. Dünya ve bir kişinin dünya görüşü değiştiğinde müzeler her zaman müzenin kültüründe büyük bir değişiklik yapılmaktadır. Modern müzeler, öğrenme sürecini desteklemek için yeni teknolojiler ve teknikler kullanır, müzenin gezintisini ve sergiyi interaktif tekniklerle doyurmakta ve bilginin daha iyi kavranmasını sağlamaktadır.

Böylelikle, müze çalışmalarında teknoloji ve yeni tekniklerin kullanılmasının gerekliliği kuşkusuzdur. Yeni teknolojilere yönelik beklentiler çeşitlilik gösterir, yeni fırsatları genişletmiş, dünyayı, insanı ve müze algısını geliştirmiştir.

3.5. RUSYA’DA MÜZECİLİĞİN GELİŞİMİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Modern toplumda müzelerin kültürel yaşamında önemli bir rol üstlenmiştir. Bu kültürel enstitü, doğal ve kültürel mirasın en değerli kısmını korumak ve gelecek nesillere aktarmak için kurulmuştur. Müzeler sürekliliğin kişileştirilmesi, nesiller arası bağlantı ve tarihsel sürecin birliğidir.

Rusya'da, müze işinin oluşumunun başlangıcı proto-müze formlarının tarihi, kabineler, I.Petro tarafından Kunstkamera'nın oluşturulması, görüntülerin ve orijinal şeylerin korunması ile bağlantılıdır. 18. yüzyılın başında, en zengin özel koleksiyonlar, bu koleksiyonların sahipleri olan ana izleyici ve araştırmacılar tarafından toplanmıştır. Koleksiyonları incelemesine izin verilen az sayıda ziyaretçi, sergilenen konular hakkında yeterli bilgiye sahip olmak açısından hazır olmamıştır. Ancak, sonuç olarak, 18. yüzyılda koleksiyoncular tarafından yürütülen ve 19. yüzyılda Rus müzesinin sosyal bir kurum olarak daha da gelişmesine katkıda bulunan bu büyük çalışma Rusya'nın müzecilik alanında gelişimine büyük bir katkı sağlamıştır.

Müze çalışmasında 19. yüzyılda bazı değişiklikler olmuştur. Kamu müzelerinin sayısı artmış, yerleşimlerinin coğrafyası genişlemiş, bazı karmaşık büyük müzelerin daha küçük ihtisas kurumlarına geçiş dönemi başlamıştır.

Müzelerin toplumdaki rolünü anlamak, Rusya'daki örgütsel tasarımları genellikle 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başı ile ilişkilidir. Rusya’da 20. yüzyılın başı müze faaliyetlerinin tüm alanlarının hızlı bir gelişim dönemi olarak bilinmektedir. Bu zamanda müzenin tipolojisi geliştirilmiş ve sınıflandırılmış. En çok bilimsel, öğrenciler için eğitim, kamusal (tarihi, doğal, biyolojik, sanat vb.) müzeler kurulmuştur. 19. yüzyılın ikinci yarısından beri, ünlü insanların yaşamlarıyla ilgili anıt müzeler yaygınlaştı ve popüler hale gelmiştir. Sovyet iktidarının yıllarında, devletin müze faaliyetlerine olan ilgisi önemli ölçüde artmış; tek bir ideolojik sistemin ayrılmaz bir parçası olmuştur. Bu, büyük ölçüde müze sergisini şekillendirmiş, sergilerin temalarını belirlemiştir. Koleksiyonları koruma, inceleme, sunma görevlerine ek olarak, Sovyet halkının komünist eğitimi olan müzenin ana

görevi öne sürülmüştür. Müzeler devlet tarafından finanse edilmiş, bilet fiyatları düşmüş ve genellikle müzelerin halk tarafından erişilebilirliği güçlendirilmiştir.

1990 yıllarında Rusya’da sosyo-ekonomik sistemdeki köklü değişiklikler, müzeler de dahil olmak üzere kültürel kurumları son derece zor bir duruma bırakmıştır. Devlet finansmanı keskin bir şekilde düşmüş ve kültürel kurumlar para kazanmayı öğrenmeye başlamıştır. Son otuz yıllık müze gelişimi son derece zor, tartışmalı ve üretken bir dönem olmuştur. Müzelerde çok şey değişmiştir. Müzelerde geleceği tehdit eden, gelişmelere hem umut veren değişiklikler var, hem de endişe verici değişiklikler vardır.

Günümüzde, Rusya’da federal, bölgesel ve belediye düzeyinde yaklaşık 3.000 devlet müzesi bulunmaktadır. Müzelerin çalışmaları iyi tanımlanmış nicel değerlendirme kriterlerine sahiptir. En önemlilerinden biri, yalnızca uzaklardan olsa da, sektördeki işlerin durumunun göstergesi katılımın dinamiğidir. Bu gösterge, ekonomideki kriz belirtilerine ve bazı durumlarda bütçe finansmanının azalmasına rağmen, son birkaç yılda istikrarlı bir büyüme göstermektedir. Katılımdaki artış, zorlu ekonomik koşullarda bile, müze ekonomisinin büyümesinin temel kaynağıdır. Müze işlevlerinin kapsamını genişletme konusundaki tutarlı bir çalışma sonucunda başarılı dinamikleri mümkün kıldı. Bu çalışmanın bir parçası olarak, Kültür Bakanlığı, sürekli olarak, sunulan hizmet yelpazesinin genişletilmesi de dahil olmak üzere yeni bir “müze-ziyaretçi” ilişkileri modelinin tanıtılmasına odaklanmaktadır. Modern pazarlama teknolojilerinin tüm aracı kullanılmıştır. Artık müze, ziyaretçinin müzenin içinde mümkün olduğu kadar fazla zaman harcamasının üzerinde çalışılmaktadır.

Devlet kültür politikasının en önemli görevlerinden biri, ikamet yerlerinden bağımsız olarak vatandaşların kültürel değerlere erişimini sağlamak da dahil olmak üzere bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılmasıdır. Müze alanında bilgi teknolojilerinin kullanılması, ülkenin coğrafi özelliklerinden ve ekonomik faktörlerinden kaynaklanan kültürel faydaların erişilebilirlik derecesindeki eşitsizliklerin üstesinden gelmek için geniş fırsatlar sunmaktadır. Yeni teknolojik çözümlerin yaygın olarak tanıtılması, kültürel malların kullanılabilirliğinin

arttırılması, kültürel ortamın daha doygun hale getirilmesini mümkün kılarak, 21. yüzyılda bireyin ve toplumun artan ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Müzelerin %80'inde İnternet erişimi, % 48'inde kendi web sitesi vardır. Elektronik gösteriler ve sanal müzeler yaygınlaşmıştır. Bu, müzelerin katılımını artırmak için gerçek bir fırsat yaratmıştır.

Bugün, geleneksel sergi uygulamaları seyircinin sanat eserlerine sessizce bakması ile değişmektedir. Bugün, müze topluluğu için etkileşim anahtar kelimedir. Müzelerin eğitim departmanları uzmanları, ziyaretçilerin sergi oluşturma ve anlama sürecinde aktif katılımcı olmalarını sağlayan programlar ve teknikler geliştirmektedir. “Kültürel arabuluculuk” veya “galeri eğitimi”, “sanat terapisi” olarak bilinen eğitim modelleri oluşturmaktadır.

Yeni koşullarda müze çalışmalarının önemli göstergelerinden biri de bölgeler dahil olmak üzere gezici sergi projelerinin sayısındaki artmıştır. Her yıl sergi sayısı artmakta ve coğrafyaları genişlemektedir. Bu aktif olarak kullanılan fonların yüzdesini önemli ölçüde arttırmıştır. Müze sayısı müzelerin değerlendirilmesinde ana göstergelerden biri haline gelmiştir. Ancak, sergi projelerinin izlenmesi, hala zayıf bir malzeme ve teknik ve kaynak ekipmanı alanlarını, birçok yerel bölgenin erişilmezliğini, bölgesel müzeler için yetersiz finansman olduğunu göstermektedir. Bütün bunlar, küçük şehirlerde ve kırsal yerleşim yerlerinde orijinal eserler sergileme olasılığını sınırlar ve çoğu zaman bunları kopya ve fotoğraf sergileri çerçevesinde kalmaya zorlamaktadır.

Uluslararası sergi etkinliği aktif olarak yürütülmektedir. Rusya Dışişleri Bakanlığı ile kurulan çok düzeyli işbirliği, elçilikler ve yurtdışındaki Rus bilim ve kültür merkezleri, kültürel politikayı koordine eden yabancı kurumlar, Rus müzeleri ulusal kültür politikasının temel faktörlerinden biri olarak etkili bir şekilde kullanılmıştır.

Müzelerde, eğitim ve öğretim işlevleri önemli gelişmeler kazanmıştır. Müzeler, 18. yüzyıl boyunca bu işlevler çalışmaya dahil olmuş, ancak şimdi daha sistemik bir karakter kazanmıştır. Derslerin konuları, okulların ve diğer eğitim kurumlarının müfredatlarıyla uyumludur, yaratıcılığın başlangıcını öğreten ve

yeteneklerini geliştiren yaratıcı atölyeler vardır. Ayrıca müzenin çalışmalarında aktif olarak yazarlar, müzisyenler, sanatçılar yer almaktadır.

Son yıllarda yaygınlaşan Rus müzelerinin çalışmalarında yeni bir yön, yeni ziyaretçiler, özellikle çocukların ilgisini çeken ilginç interaktif çalışma biçimleri, oyun teknolojisi olmuştur. Müzenin ziyaretçiye faaliyetinin her aşamasında açık olmasını sağlamasına büyük önem verilmektedir. Kapsayıcı programlar tanıtılıyor, sergi kavramları ve sergi etkinlikleri revize ediliyor. Örnek olarak, 2017 yılında, “Müzeler Gecesi” kampanyasındaki etkinlik sayısı iki katına çıkmış ve katılımcı sayısı buna göre artmıştır. Tüm Rus eylem “Herkes için Müze! Katılım Günleri”, müzelerin engelli ziyaretçileri, aileleri, arkadaşları ve herkes için bir dizi etkinlik düzenlemektedir.

Günümüzde, müzeler, tarihsel ve sanatsal değerlerin geçmişten geleceğe rehberlik ettiği interaktif kültür merkezleri, popüler mekanlar olma eğilimindedir. Moskova ve St. Petersburg'daki birçok tarihi müze, büyük şehirlerin temposu olan yaşam ritmine uymaya çalışmaktadır. Müzeler aktif olarak binalarının sınırlarını aşıyor - avluda, metroda, nehrin dolgu kısmında, tren istasyonlarında müze sergileri bulunmaktadır. Ayrıca, şimdi birçok müze, eski fabrikaların, seçkin mimarların özgün binalarında kendi sanat alanlarını yaratmaktadır.

Rus müzeleri geleceği hakkında konuşurken, onların değeri sadece her yıl artacaktır. Rus müzelerindeki tüm dünya müze eğilimleri genişleyecektir. Rusya'nın engin topraklarına rağmen, başkentten uzakta şehirlerden ve köylerden insanların, bağlantısı zaten büyümekte olan sanat ve bilime daha da yaklaşacağına inanmak istenmektedir. Teknoloji sayesinde insanlar etkileşimli bir sürece görme, dokunma ve katılma fırsatına sahip olacaktır.

Rus müzeleri, var olanları ve bu arada, hızla değişen gerçekleri yansıtan eylem rehberine ihtiyaç duyuyor, yani vatandaşları müzelere gitmeyi daha ilginç hale getirmek için yapılması gerekenler ve müze çalışanlarını daha ilgi çekici ve verimli çalışmak, müze katılımını artırmak, bütçe dışı gelirler artacak ve devletin dikkati zayıflamayacak, aksine daha da artacaktır. Bölgenin kalkınmasına katkıda bulunulması amaçlanan hayati bir kamusal alan müzelerinin oluşturulması, kentsel

ve kırsal çevrenin iyileştirilmesi ve canlandırılması, mirasa ilişkin aktif bir sivil konunun geliştirilmesi ile müzelerin toplumun yaşamındaki yeri de değişmelidir. Ancak, müze topluluğunun ve devletin buna hazır olup olmadığı sorusu devam edilmektedir.

SONUÇ

18. yüzyıl boyunca, Rus müzeleri, Avrupa müzelerin gelişmesini yakalamıştır. Özel koleksiyon yaygın bir şekilde yayılmış, en eski Rus müzelerinin bazılarının temelleri bu yüzyılda atılmış, hatta ülkenin en büyük sanat müzeleri için değerli koleksiyonlar satın alınmıştır. O dönemde Rusya'nın müzecilik alanında başarıların bulunmasına rağmen, 18. yüzyılda Rusya'nın kültürel yaşamındaki gelişim belli kısıtlamalara mağruz kalmıştır. Rus müzeciliğın genel kültürel süreçlerden ayırt edilmesi zordur. Müzelerin örgütlenmesindeki inisiyatif yüksek otoritenin temsilcilerine ait olmuştur. I. Petro ve II. Katerina gibi otoriteler ve kişisel tercihleri olan enerjik ve hevesli koleksiyoncular olmasına rağmen, müze faaliyetleri, kültür ve aydınlanma alanındaki politikanın genel görevlerine tamamen bağılıydı. Ermitaj, Kunstkamera ve diğerk sayısız müzeler, Yeni Zamanın ortaya çıkış kültürünün tezahürlerinden biri haline gelmiştir.

Rusya'da 18. yüzyılda müzelerin sayısı azdır. 19. yüzyılda, gittikçe Rusya'daki müzelerin sayısı artmıştır. 19. yüzyılda çok sayıda özel ve devlet müze koleksiyonları oluşturulmuş, dünya çapında Rus müzelerinin sayıları çoğalmış, müzeciliğın kendisi gelişmiş, çeşitli işlev ve fırsatları ele almış, kültürel süreçlerde önemli bir rol oynamaya başlamış ve halk desteğini kazanmıştır. "Müze" terim olarak, Avrupa dillerinde sıkı bir şekilde yerleşmiş ve ulusal müzeler, sanat galerileri, özel koleksiyonlar, küçük yerel müzeler, sanayi veya üniversite müzeleri gibi çeşitli müze kurumları için en çok kullanılan hale Rusya'da dönüşmüştür. Galeriler, kabineler, anatomik tiyatrolar gibi müzenin ilk formları, 19. yüzyılda neredeyse yoktur.

19. yüzyılın sonunda, St. Petersburg ve Moskova'da düzinelerce müze kurulmuştur. Ermitaj koleksiyonları zaten dünya şöhretine sahiptir. Ulusal olarak oluşturulan Tarihi, Politeknik ve Rus Müzeleri, daha sonra da küresel önem kazanmışlardır. Rus müzeleri, dünya sergilerine düzenli olarak katılmış ve toplumu ülkenin kültürel mirasıyla tanıştırmıştır. Bugün müze, Rusya şehirlerinin kültürel yaşamının önemli bir unsuru haline gelmiştir. Öğrenciler, turistler bilim adamları

tarafından düzenli olarak ziyaret edilmeye başlanmıştır. Müzeler için özel olarak binalar inşa edilmeye başlanmıştır. Örneğin, St. Petersburg'daki Rus Müzesinin Etnografya Bölümü, Moskova'daki Politeknik ve Tarih Müzesi'dir. Bu binalar, bugüne kadar hayatta kalıp Rus şehirlerini temsil etmektedir. O dönemde de müzecilik mesleğinin temelleri Rusya'da atılmıştır. Fakat bir müzecilik meslek eğitimi henüz mevcut olmamıştır. Müze koleksiyonlarının sorumlusu olarak meraklılar, memurlar, sanatçılar, bilim adamları, etnograflar, arkeologlar, sanat tarihçileri çalışmıştır. 19. yüzyılın ikinci yarısında tanınan birçok kültürel destekçi, müzeciler olarak tarihe girmiştir. Bunlara örnek olarak, P.M. Tretyakov (Tretyakov Galerisi), A.A. Bakhrushin (Bakhrushin Tiyatro Müzesi), P.I. Schukin (Schukin Müzesi) gösterebiliriz.

19. yüzyılın sonunda, halk arasında, müzenin görünümü, her türlü tuhaflık ve nadir şeylerin bulunduğu bir yer olarak kalmıştır. Ancak uzmanlar ve bilim adamları müzelerin koleksiyonlarını farklı şekilde ele almıştır. Bilimsel koleksiyonculuk gelişmiştir. Müzeler, bilimsel değerleri depolamanın önemli bir işlevini üstlenmiştir. Müzeler, 19. yüzyılın doğa bilimleri alanında yaptığı ciddi atılımın hazırlanmasına katkıda bulunmuştur. Arkeoloji, antropoloji, etnografya gibi bağımsız bilimsel disiplinlerin tasarımına da katkıda bulunmuştur.

20. yüzyılın başlangıcı, ulusal müzeciliğin tarihinin en zor ama aynı zamanda en parlak aşaması yaşamıştır. Müzecilik alanında birçok yer fikir, proje ve kavram oluşturmuştur. Devrim öncesi dönemde Rusya'daki müze ağı kendiliğinden gelişmiştir. Bilimsel ve kamu müzeleri önemli olmuştur. Tarihi, sanatsal, karmaşık, doğal bilim müzeleri de kendiliğinden oluşmuştur. Moskova ve St. Petersburg'da ve Rus İmparatorluğu'nun uzak bölgelerinde müze geliştirme süreci devam etmiştir. 20. yüzyılın başında, müzelerde bulunan sanat eserlerinin devlet bakımı ve korunması altına girmesi gerektiği konusunda bir bilinç vardı. Devlet müzelerinin oluşturulmasını finanse ederek desteklemiştir. Bu dönemde Rusya'daki müzeleri yöneten bir kurum ve mevzuat hala resmi anlamında oluşturulmamıştır. Ancak bu konuda müze çalışanlarının çalışmaları devam etmektedir. Birinci Dünya Savaşı ve ardından çıkan İç Savaş ve Devrimlerin patlak vermesiyle, Rusya'daki müzelerin

gelişimi kesintiye uğramıştır. Aydınlar sınıfı, Rusya'nın kültürel mirasını koruma ve yeni politik güçle bağlantı kurma surunuyla zaten karşı karşıya kalmıştır.

Rusya'da zaman, toplum ve müzeler için yeni zorluklar çıkarmıştır. Sorunların çözümü, müze faaliyetlerinin yeni biçimlerini ve müze kurumlarını bizzat doğurmuştur.

1920'lerde Rusya'nın Avrupa tarzı müze ağını oluşturma ve nüfusun geniş kitlelerini sanata dahil etme görevi oluşturulmuştur. Politik görevler, müzelerin yeni kültürel ve eğitimsel faaliyetlerinin arayışını ve tanıtımını teşvik etmiştir. Proleter müzeler, resim müzeleri, yerel müzeler açılmaya başlamıştır. Müzenin, kültürün, bölgenin tarihinde, tarihi eserlerin sergisiyle halkın ilgisini çekmek hedeflenmiştir. Başarılı da olmuştur.

1930'ların başından 1980'lerin sonuna kadar, Rusya'nın müzeciliği, sosyalist yapının ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilmiştir. O yıllarda, müzecilik kitlesel ideolojik çalışma çerçevesine oturtulmuş, yöntem ve çalışma biçimleri sadeleştirilmiş, kültürel anıtların değeri azalmış, müzelerin farklılıkları ve bireyselliği yok edilmiştir. Devrimci gelenekler üzerinde nüfusu eğitmek için tasarlanmış tarihsel-devrimci ve anma müzeleri önemli bir rol oynamıştır. Toplumsal, sosyal tarih ve sanat ve diğer önemsiz bulunan müzeler de ortadan kaldırılmıştır. Bu sürede, ziyaretçilerle ve genel olarak müze faaliyetleriyle politik ve eğitsel çalışmalara özel önem verilmiştir. On yıllardır önde gelen sergi çalışma yöntemi, politik içerikli tematik sergiler ve müze faaliyetleri ile müzecilik Rusya'da gelişmektedir. Müzeler, sosyalizmin başarılarını ve sosyalist yaşam tarzının avantajlarını yansıtmayı bir amaç olarak hedeflemiştir.

SSCB'nin politik yaşamındaki zor dönemden sonra, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, birçok bina yıkıldığından, değerli koleksiyonlar yağmalandığından, Rus müzeciliğinin tarihinde yeni bir aşama başlatmıştır. Ülkenin sosyal ve kültürel hayatı üzerinde sıkı kontrol zamanla azaltmıştır. Rusya'da müzecilik canlandırılmıştır. Kamu ve sanat müzelerinin hızlı büyümeye başlamış, ilk müzelerin sürdürülebilirliği ortaya çıkmıştır. 1950'lerde SSCB müzeciliği, Uluslararası Müzeler Konseyi'ne

(ICOM) katılarak, gelişimi yeni bir uluslararası aşamasına geçmiştir. O dönemde ICOM, Sovyet müzeleri için dünyaya bir pencere açarak dünyayı kendisi hakkında bir bilgi vermek, yabancı müzelerle doğrudan temas kurmak, dünya müzecilik pratiğinde yeni trendler hakkında bilgi sahibi olmak için büyük fırsatlar yaratmıştır. Bunun bir sonucu, Moskova, St. Petersburg, merkez bölgelerinin yanı sıra Rusya'nın kuzey ve Sibirya'daki müzelerinin ziyaretçilerin katılımı artmış, turizm hızla gelişmiştir.

1970'lerden beri, Sovyet müzeleri teknolojik değişikliklere uğramış. Avrupa müze ağına katılmıştır. Müzelerde, belirli görevleri için bilgisayarlar kullanılmaya başlanmıştır. Bu zamandan itibaren müze alanındaki yeni teknolojilerin tanıtılmasının etkisi çok hızlı hissedilmiştir. Müzeler daha çekici ve parlak hale gelerek, ülkenin kültürel ve sosyal yaşamındaki rollerini daha da arttırmaya başlamıştır.

20. yüzyılın sonunda, Rus müzeciliği, küresel trendlerin ana akımında gelişmeye başlamıştır. Müzelerin uluslararası temasları daha aktif hale gelerek konferanslar düzenlenmiş, işbirliği, eser alışverişi, uluslararası sergiler, bilimsel araştırma, yayınlar konusunda uzun vadeli sözleşmeler hayata geçirilmiştir. Müzeler, zaman içinde Rus müzelerini Batı Avrupa müzelerine eşit bir hale getirecek yeni modern teknolojileri (yönetim, bilgi, tasarım) yönetmeye başlamıştır. İnternetin gelişi ile müzeler daha hızlı gelişmeye başlamıştır. Bunun sayesinde müze koleksiyonları hakkında bilgi yaygınlaştırılmış, eserler ve Rus tarihi tanınır hale gelmiştir. Yeni bütün dünyada ziyaretçiler ve müze personel ortaklar katılımının artmasında katkıda bulunmuştur. Bu şekilde Rus müzeciliği hızla gelişmiştir.

Geçtiği birkaç on yıl içinde durum değişmiş. Rusya müzeleri dünya çapında söz sahibi olmuştur. Müzeler yeni fonksiyonlar kazanmış, farklı bilimsel alanlardan uzmanların sosyal etkileşimi için platformlar haline gelmiş, deneyler, keşifler ve yenilikler için yeni bir alana dönüşmüştür. Müzenin iletişim işlevine, çeşitli kitleler ile etkileşimine özel önem verilmektedir. Günümüzde müzelerin ana görevlerinden biri, ziyaretçiyle iletişim kurmasıdır. Bu, müzenin hizmetlerine yönelik bir talep oluşturup gelişiminin yönünü belirlemektedir. Müzenin bugünkü ve gelecekteki

ziyaretçileri arasında kendi değerini artırmak için birçok müze modernleştirme çalışmaları ve sürdürülebilirlik çabalarını aramaya zorlanmaktadır.

Günümüzde Rus müzeleri son derece rekabetçi bir ortamda bulunmakta olup, ziyaretçileri için kullanıcıya dost, modern seyircilerle iletişim kurmak için yeni mekanizmalar geliştirmeye çalışan kültürel kurumlarla rekabet etmeye zorlanmaktadır. Bütün kültürel alanın aktif olarak dijitalleşmesi bir üst kademelere taşınmaktadır. Yeni medya ve dijital teknolojiler sayesinde ziyaretçiler ile gerekli iletişim hızla sağlanmaktadır. Rus müzelerinin kendi tarihsel ve kültürel mirasını koruyarak ve teknoloji alanında kullanıcıya dost mekanizmaları kullanarak dijitalleşme alanında destekleyici adımları fevkalade şekilde son dönemde takip edilmektedir. En önemlisi, yurtdışı müzelerle ortak kültürel ve tarihsel alanlarda karşılıklı ortaklıkların kurulması, sergilerin açılması, iletişim halinde olması sonucunda ortaya çıkan rekabet ortamının oluşumu Rus Müzeciliği gelişimi anlamında büyük katkılar sağlamaktadır.

Bu çalışma Rus Müzelerinin gelişimini araştırmak ve bugün geldiği konumu gözler önüne sevmeyi hedeflemektedir. Tezin birinci bölümünde 18.-19. yy Rus müzeleri, ikinci bölümünde SSCB döneminde Rus müzecilik tarihi ve üçüncü bölümünde İkinci Dünya Savaşı sonrasında Rusya'da müzecilik çalışmaları incelenmiştir.

Rus müzeleri entelektüel zekanın artmasında ve kültür endüstrisinin gelişmesinde rol alan eğitim kurumları olarak gelecekte de yaşantımızı şekillendirmeye devam edecektir. Müzeler, bugünden geçmişe kurulan anlamsal bağları dahada kuvvetlendirir ve geleceğin şekillenmesin yardımcı olur. Bu anlamsal bağlar topluluklar arasındaki iletişimin bugünkü nesnelere haline gelir. Dijitalleşme ve sanal müze uygulamaları vasıtasıyla toplumsal iletişimin daha da güçlenmesine müzeciliğin tam destek olduğunu görüyoruz. Çağdaş kültür politikası bağlamında devletin tüm farklılıkları ile kültürel mirasını koruması ve özellikle yeni nesillere aktarması için müzelerin kurumsal yapılarının daha da geliştirilmesi bu anlamda önem taşıyor. Bu çalışmanın bu alanda araştırma yapmak isteyenlere katkı sağlaması dileğimle.

KAYNAKÇA

Kitaplar:

- Antonova E.V.: **Stanovleniye I razvitiye sovetskogo muzeynogo dela: 1917 – iun’ 1941: na materialah Leningrada**// Tarih Bilimler Adayı’nın Tezi. - Leningrad, 1990.
- Bohanov A.N.: **Kolleksioneri i metsenati v Rossii.** Moskova, 1989.
- Botkin A.P. **P.M. Tretyakov v jizni I iskusstve.** Moskova, 1951.
- Chijova L.V.: **Iz istorii hudojestvennih muzeev.** Moskova: RGGU, 1991.
- Dukelskiy V.U.: **Muzeynaya kommunikatsiya: modeli, tehnologii, praktiki.** Moskova, 2010.
- Erbay Fethiye: **Müze Yönetimini Kurumsallaştırma Çabası (1984-2009)**, Mimarlık Vakfı Enstitüsü, İstanbul, 2009
- Erbay Mutlu: **Müzelerde Sergileme ve Sunum Tekniklerinin Planlanması**, Beta Yayınları, İstanbul, 2011
- Frolov A.I.: **Osnovateli rossiyskih muzeev.** Moskova: RGGU, 1991.
- Gritskevich V.P., Guzhalovskiy A.A.: **Istoria muzeev mira.** Minsk, Beyaz Rusya Üniversitesi, 2003.
- Gritskevich V.P.: **Istoriya muzeynogo dela kontsa XVIII-nachala XX vv. / St.Petersburg**, 2007.
- Gritskevich V.P.: **Istoriya muzeynogo dela v noveyshiy period (1918-2000).** St.Petersburg, 2009.

- Jukov U.N. **Stanovleniye I deyatelnost sovetskih organov ohrani pamyatnikov istorii I kulturi.** Moskova, 1989.
- Kasparinskaya S.A. **Gosudarstvennaya muzeynaya politika v Rossii v 18-20 vv.** Moskva, 1992.
- Kasparinskaya S.A.: **Muzey i vlast. Gosudarstvennaya politika v oblasti muzeynogo dela (XVIII-XX vv.).** Moskova, 1991.
- Kaulen M.E., Kossova I.M.,
- Kurnosov S.U. **Morskiye muzei.** SPB, 2002.
- Kurnosov S.U. **Morskiye muzei: istoriya, sovremennost i perspektiva.** SPB, 2002.
- Levinson-Lessing V.F.: **Istoriya kartinnoy galerei Ermitaja.** Leningrad, 1986.
- Naumov D.V. **Zoologicheskiy muzey AN SSSR.** Leningrad, 1980.
- Neverov O.Ya. **Pamyatniki antichnogo iskusstva v Rossii Petrovskogo vremeni // Kultura i iskusstvo Petrovskogo vremeni.** Leningrad, 1977.
- Nikishin N.A.: **Muzey i noviye tehnologii // Na puti k muzeyu XXI veka.** Moskova: Progress-Traditsiya, 1999.
- Ostrovskaya E.P. **Aziatskiy muzey i voprosi eksponirovaniya ego kollektiy.** SPB, 2005.
- Pihoya R.G.: **Sovetskiy Soyuz: Istoriya vlasti: 1945-1991.** Moskova, 1991.
- Piotrovskiy B.B.: **Istoriya Ermitaja. Kratkiy ocherk. Materiali i dokumenti.** Moskova: Iskusstvo, 2000.

- Polunina N., Frolov A.   **Kolekstoneri staroy Moskvi.** Moskova, 1997.
- Polunina Y., Frolov A.:   **Osnovateli. Rossiyskiye prosvetiteli.** Moskova, 1990.
- Popravko E.A.:   **Muzeevedeniye.** VGUES, 2005.
- Pushkarev I.:   **Opisaniye Sankt-Peterburga i uyezdnih gorodov S.Peterburgskoy gubernii.** St.Petersburg, 1839
- Ravikovich D.A.:   **Formirovanie gosudarstvennoy muzeynoy seti. 1917-pervaya polovina 60-h godov.** Moskova, 1988.
- Razgon A.M.:   **Istoricheskiye muzei v Rossii (s nachala XVIII veka do 1861 g.) // Ocherki muzeynogo dela v Rossii.** Pod red. A.M. Razgona. Moskova, 1963.
- Shlyahina L.M.:   **Osnovi muzeynogo dela. Teoriya i praktika.** Moskova: Vischaya shkola, 2009.
- Shmit F.I.:   **Muzeynoye delo. Voprosi ekspozitsii. "ACADEMIA",** Leningrad, 1929.
- Shulepova E.A.:   **Muzeevedcheskaya misl v Rossii XVIII-XX vekov: sbornik dokumentov i materialov.** Moskova: Eterna, 2010.
- Shustrova I.U.:   **Istoriya muzeev mira.** Yaroslavl: YARGU, 2002.
- Stanukovich T.V.   **Etnograficheskaya nauka I muzei.** Leningrad, 1978.
- Stanyukovich T.V.:   **Kunstkamera Peterburgskoy Akademii Nauk. AN SSSR.** Leningrad, 1953.
- Sundieva A.A.   **Muzeinoe delo Rossii.** Moskova, 2003.
- Sundieva A.A.:   **Muzeynoye delo Rossii.** Moskova, 2003.

- Sundieva A.A.: **Muzei v kontekste rossiyskoy istorii** // Osnovi muzevedeniya // ed. E.A. Shulepova. Moskova: Editorial URSS, 2005.
- Tsirkina G.I. **Kulturnya revolutsiya I muzeynoe stroitelstvo v pevoe desyatiletie sovetsskoy vlasti** // Tezisi nauchno-teoreticheskoy konferentsii. Leningrad, 1973.
- Yaroshevskiy M.G.: **Repressirovannaya nauka**. Leningrad: Nauka, 1991. 560 s.
- Yureneva T.U.: **Muzevedeniye: uchebnyy dlya vsshey shkoly**. – 2 izd. Moskova: Akademicheskyy proyekt, 2004.
- Yureneva T.U.: **Muzey v mirovoy kulture**. Moskova: “Russkoye slovo – RS”, 2003.

Ansiklopedi ve Genel Başvuru Kitapları:

- **Dergi Dekorativnoye iskusstvo SSSR. № 1. 1982.**
- **Dergi Sovetskoye gosudarstvo i pravo. № 12. 1989.**
- **Dergi Voprosy istorii. № 8. Moskova: Pravda, 1977. 224 s.**
- **Muzey i vlast. Cilt 1. Moskova, 1991.**
- **Ocherki istorii muzeynogo dela v Rossii (1861-1917). Cilt 3. Moskova, 1961.**
- **Ocherki istorii muzeynogo dela v Rossii (1861-1917). Cilt 5. Moskova, 1963.**
- **Ocherki muzeynogo dela v Rossii. 2. Bölüm. Moskova, NIIK, 1960.**
- **Ocherki muzeynogo dela v SSSR. 5. Bölüm. Moskova, 1963.**
- **Ocherki muzeynogo dela v SSSR. Cilt 6. Moskova, 1968.**
- **Rossiyskaya muzeynaya entsiklopediya. Cilt 1. Moskova, NIIK, 2001.**
- **Rossiyskaya muzeynaya entsiklopediya. Cilt 2. Moskova, NIIK, 2001.**

- **Russkii bibliograficheski slovar.** Cilt: Suvorov-Tkachev. St.Petersburg, 1912.
- **Voprosi istorii muzeynogo dela v SSSR.** Cilt 4. Moskova, 1962.

Internet Siteleri:

- “Koleksiyon” SSCB ve Rusya’da Modern Sanat 1950-2000: Müze'ye Özgün Hediyesi” projesi, <http://museum.fondpotanin.ru/symphony/kolleksia>, 16.07.2018
- “Sınırsız müze” programı, <http://museum.fondpotanin.ru/museumsanfrontier>, 16.07.2018
- Arhangelskoye Sarayı, http://arhangelskoe.su/the_museum/history/
- Potanin Hayırsever Vakıf, <http://museum.fondpotanin.ru/museumsanfrontier/landing>, 16.07.2018
- Monplaisir Sarayı, http://en.peterhofmuseum.ru/objects/peterhof/dvorets_monplezir, 21.06.2018
- Kunstkamera Müzesi, http://www.kunstkamera.ru/exposition/kunst_hist/3/, 15.06.2018
- Armoury Müzesi, <https://armoury-chamber.kreml.ru/architecture/view/>, 15.06.2018
- <https://www.edu.ru/news/eksklyuzivny/ermitazh-istoriya-zhizni/>, 15.06.2018
- Tsarskoe Selo'daki Arsenal, https://www.spb-guide.ru/page_19527.htm, 15.06.2018
- Natalia Ivanova “İş ve müzeler. Hayır kurumunun aritmetiği.” 2005. -URL: http://www.maecenas.ru/doc/2005_1_6.html, 31.07.2018
- Rus Oturma Odası, <http://museum.fondpotanin.ru/symphony/ruslounge>, 16.07.2018

- Müzik ve Zaman Müzesi, <https://xn--80aejfgkmg8ay3g9b.xn--p1ai/>, 20.06.2018
- “Rusya ne zaman Fransızca konuştu: Paris-Saint Petersburg, 1800-1830” sergisi, <http://museum.fondpotanin.ru/symphony>, 16.07.2018
- “RUSSIA” sergisi, <http://museum.fondpotanin.ru/symphony>, 16.07.2018
- <https://www.culture.ru/>, 15.06.2018
- Ütü Müzesi, <http://pereslavlru.ru/Museums/utug.htm>, 20.06.2018
- Yahudi Müzesi, <https://www.jewish-museum.ru/>, 17.07.2018
- Ermitaj Müzesi, <http://www.hermitagemuseum.org/>, 20.09.2018
- Fare Müzesi, <http://www.myshgorod.com/muzmish.html>, 23.09.2018
- <http://icom-russia.com/>, 25.07.2018